RUDOLF STEINER

CICLUL ANULUI CA PROCES DE RESPIRAȚIE A PĂMÂNTULUI

ȘI CELE PATRU MARI PERIOADE DE SĂRBĂTOARE.

ANTROPOSOFIA ȘI INIMA UMANĂ

5 conferințe prezentate la
Dornach 31 martie - 8 aprilie 1923
4 conferințe prezentate la Viena,
27 septembrie - 1 octombrie 1923

GA 223

CUPRINS

CUPRINS PE LARG 4

CICLUL ANULUI CA PROCES DE RESPIRAȚIE A PĂMÂNTULUI 7

CONFERINȚA ÎNTÂI 7

CONFERINȚA A DOUA 23

CONFERINȚA A TREIA 41

CONFERINȚA A PATRA 60

CONFERINȚA A CINCEA 79

ANTROPOSOFIA ŞI INIMA UMANĂ 97

CONFERINȚA ÎNTÂI [Nota 11] 97

CONFERINȚA A DOUA 116

CONFERINȚA A TREIA 136

CONFERINȚA A PATRA 163

NOTE 182

DESENELE LA TABLĂ 185

CUPRINS PE LARG

CICLUL ANULUI CA PROCES DE RESPIRAȚIE A PĂMÂNTULUI

CONFERINȚA ÎNTÂI — *Dornach, Vinerea Mare, 31 martie 1923*

Ciclul anului ca proces de respiraţie a Pământului şi sărbătorile legate de acesta. Solstiţiul de iarnă, inspiraţie: Naşterea lui Iisus. Vechi misterii, Paştile: Începutul expiraţiei, fixarea datei Paştilor. Sânzienele: Expiraţie. Mihaeli: Începutul inspiraţiei. Lupta lui Mihael cu balaurul. Ziua de 29 septembrie. Sărbătoarea lui Mihael.

CONFERINȚA A DOUA — *Dornach, Duminica Paştilor, 1 aprilie 1923*

Esenţa ideii de Paşti. Ciclul anual ca inspiraţie şi expiraţie a spiritual-sufletescului Pământului. Crăciunul. Reţinerea respiraţiei. Misteriile chtonice. Forţele Lunii. Activitatea forţelor ahrimanice. Sânziene: Expiraţie. Realitatea subpământească şi cea suprapământească. Paştile: Misterul de pe Golgota. Ideea de Sânziene - pol opus ideii Crăciunului, ideea de Mihaeli, pol opus ideii de Paşti. Sărbătoarea lui Mihael ca sărbătoare a toamnei.

CONFERINȚA A TREIA — *Dornach, Lunea Paştilor, 2 aprilie 1923*

Trăirea ciclului anual de către oamenii unor epoci vechi. Evul Mediu: Ideea de Paşti, punerea în mormânt şi învierea. Scolastica: din ea s-au născut numai ştiinţele moderne despre natură. Viitor: Înnoirea vieţii sociale prin ideea mihaelică. Fiinţele elementare în cadrul ciclului anual. Impulsul tripartiţiei ca impuls al spiritualităţii din natură.

CONFERINȚA A PATRA — *Dornach, 7 aprilie 1923*

Sărbătorile miezului de vară și ale miezului de iarnă din vremurile vechi în legătură cu misteriile, în conștienţa imaginativă de vis a omenirii de odinioară. Vara: hore, dansuri, manifestări poetic-muzicale. Esenţa cântecului păsărilor. Iarna: dezlegare de ghicitori, activități de modelare plastică, forme de animale, vieţuirea formei umane.

CONFERINȚA A CINCEA — *Dornach, 8 aprilie 1923*

Vieţuirea ciclului natural în vechile misterii. Miezul verii: Primește lumina. Toamna: Privește în jurul tău. Iarna: Ferește-te de rău. Primăvara: Cunoaște-te pe tine însuți. Înnoirea sărbătorii Mihaeli ca sărbătoare a curajului sufletesc.

ANTROPOSOFIA ȘI INIMA UMANĂ

CONFERINȚA ÎNTÂI — *Viena, 27 septembrie 1923*

Elemente ale concepției despre lume și impulsuri determinante pentru om în imaginea luptei lui Mihael cu balaurul.

CONFERINȚA A DOUA — *Viena, 28 septembrie 1923*

Răspunderea omului față de Cosmos. Necesitatea de a simți ideile antroposofice drept puteri de viață.

CONFERINȚA A TREIA — *Viena, 30 septembrie 1923*

Condițiile instituirii unei sărbători a toamnei. Misteriile druidice și misteriile lui Mithras.

CONFERINȚA A PATRA — *Viena, 1 octombrie 1923*

Omul poate să devină un cetăţean al Cosmosului. Importanţa socială pe care ar putea-o avea o sărbătoare a lui Mihael. Spiritualitate pământească și spiritualitate umană.

CICLUL ANULUI CA PROCES DE RESPIRAȚIE A PĂMÂNTULUI

CONFERINȚA ÎNTÂI

Dornach, 31 martie 1923

În vremea în care marile zile de sărbătoare din an se apropie de sufletele noastre, e bine să ne aducem iar şi iar în faţa ochilor sensul sărbătorilor anuale, şi eu aş dori să fac azi acest lucru, arătându-vă că din întreaga constituţie a Pământului poate fi înţeles ceea ce s-a statornicit, de-a lungul unor mari perioade de timp, pe baza unor cunoştinţe spirituale, drept an al sărbătorilor. Dacă vorbim într-un asemenea context despre Pământ şi realităţile sale, trebuie să ne fie însă clar faptul că nu avem voie să concepem Pământul drept un simplu conglomerat de minerale şi roci, aşa cum îl priveşte mineralogia şi geologia, noi trebuie să privim Pământul ca pe un organism viu, care are un suflet, şi care face să răsară, prin propriile sale forţe interioare, lumea vegetală, lumea animală, lumea umană fizică. Aşa că, dacă vorbim despre Pământ, dintr-un anumit punct de vedere, cum vom face noi astăzi, vom considera că de fiinţa Pământului ţine întreaga lume vie, toate corpurile înzestrate cu suflet aflate pe Pământ: în acest caz, se va potrivi ceea ce vreau să vă explic acum.

Dvs. ştiţi, desigur, că pe parcursul unui an Pământul, cu toate entităţile care-i aparţin – priviţi numai covorul de plante care acoperă Pământul –, îşi modifică total forma, toate fiinţele cu care, am putea spune, priveşte afară spre Cosmos, drept fizionomie a sa. După trecerea fiecărui an, Pământul a ajuns din nou aproximativ în acelaşi punct în care

se afla, în ceea ce privește înfățișarea lui, în urmă cu un an. Nu e necesar decât să priviți la raporturile meteorologice, la apariția plantelor, a animalelor, și să vă gândiți că la acest sfârșit de martie 1923 Pământul a ajuns cu toate aceste fenomene aproximativ în același punct al dezvoltării sale în care se afla la sfârșitul lui martie în anul 1922.

Ne propunem să privim astăzi acest circuit parcurs de Pământ în fiecare an ca pe un fel de respirație mare pe care Pământul o face în raport cu ambianța lui cosmică. Putem concepe și alte procese care au loc pe Pământ și în jurul Pământului ca pe un fel de procese respiratorii. Putem vorbi, de asemenea, despre o respirație zilnică a Pământului. Dar astăzi noi vrem să privim ciclul anual în mare, ca pe un proces grandios de respirație a Pământului, în cadrul căruia, în orice caz, nu este expirat și inspirat de către Pământ aerul, ci sunt inspirate și expirate acele forțe care acționează, de exemplu, în procesele de vegetație ale plantelor, forțele care fac să iasă din pământ, primăvara, plantele, forțe care toamna se retrag din nou în pământ, făcând să se ofilească părțile verzi ale plantelor și, în cele din urmă, paralizând procesele de creștere a plantelor. Așadar, după cum am spus, nu vorbim aici de o respirare a aerului, ci vorbim de respirarea, de inspirarea și expirarea unor forțe, despre care ne putem face o reprezentare parțială dacă observăm creșterea plantelor pe parcursul unui an. Vrem să aducem astăzi în fața sufletelor noastre acest proces de respirație anual al Pământului.

Să ne ocupăm pentru început de acea perioadă în care Pământul se află la așa-numitul solstițiu de iarnă, în ultima treime a lunii decembrie, conform cu modul actual de calculare a timpului. În această perioadă trebuie să privim Pământul, din punctul de vedere al acestui proces respirator, la fel cum îl privim pe om, cu respirația lui

pulmonară, când el a inspirat, când are în interiorul lui aerul respirat şi îl prelucrează în interiorul lui, când îşi reţine, deci, respiraţia. Aşa că Pământul are în el acele forţe la care mă refer acum, când vorbesc de expiraţie şi inspiraţie. El îşi reţine aceste forţe, la sfârşitul lunii decembrie. Iar ceea ce are loc atunci cu Pământul poate fi desenat în mod schematic precum urmează. Să ne imaginăm că acesta e Pământul (vezi schema, p. 13, roşu; planşa 1, sus stânga). În ceea ce priveşte această respiraţie, noi putem observa mereu numai o parte a Pământului. Observăm acea parte unde locuim noi înşine; pe partea opusă a Pământului, situaţia se prezintă, bineînţeles, exact invers. Trebuie să ne reprezentăm respiraţia Pământului în sensul că într-un loc Pământul expiră, în locul diametral opus inspiră, dar astăzi nu e nevoie să ţinem seama de acest aspect.

Să ne reprezentăm perioada lunii decembrie. Să ne reprezentăm ceea ce desenez aici cu galben drept respiraţia reţinută din regiunea noastră. Pământul a inspirat complet; el ţine împreună, în interiorul lui, forţele despre care am vorbit. În acest moment al anului, Pământul se află într-o stare despre care putem spune că el îşi reţine sufletescul în interiorul său. Pământul şi-a aspirat complet în sine sufletescul, căci forţele despre care am vorbit sunt sufletescul Pământului. Aşadar, începând cu sfârşitul lunii decembrie, Pământul îşi ţine cu totul în interiorul său sufletescul. L-a aspirat în întregime, la fel ca omul, care, după ce a inspirat, ţine complet aerul în interiorul său. E perioada în care a fost aşezată, pe bună dreptate, naşterea lui Iisus, fiindcă acum Pământul se află, după cum s-ar putea spune, în posesia interioară a întregii sale forţe sufleteşti. Şi, prin faptul că Iisus se naşte în acest moment, el se naşte din sânul unei forţe pământeşti care

conţine întreg sufletescul Pământului. Iar în perioada Misterului de pe Golgota, iniţiaţii care, aş zice, mai erau demni de vechea iniţiere, dădeau un sens adânc concepţiei pe care o elaboraseră despre faptul că naşterea lui Iisus cade în acest moment din viaţa Pământului, în momentul în care Pământul îşi reţine respiraţia.

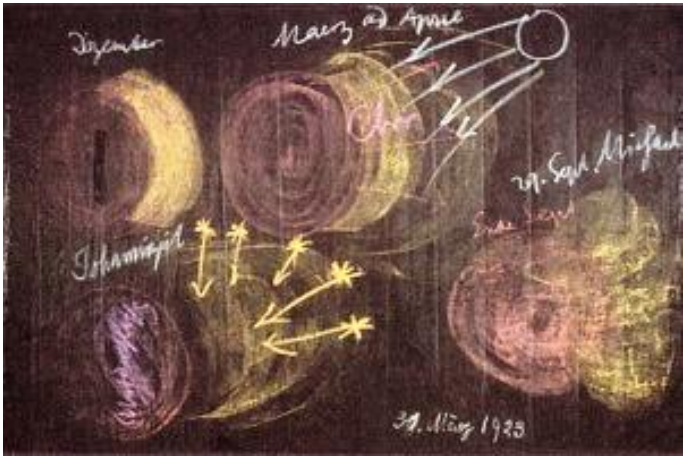

Tabla 1

Asemenea iniţiaţi spuneau cam aşa: Când, în vremuri vechi, în vremurile în care lăcaşurile noastre de iniţiere se înălţau în cadrul civilizaţiei chaldeene, în cadrul civilizaţiei egiptene, se vorbea despre acea entitate care este Înalta

Ființă Solară, și când oamenii voiau să afle ce avea să le spună oamenilor de pe Pământ această Înaltă Ființă Solară, atunci în legătură cu vorbirea Înaltei Ființe Solare se forma o părere, în felul următor. Nu era observată direct lumina solară, în spiritualitatea ei; era observată lumina solară reflectată de Lună. Când inițiații își îndreptau privirile spre Lună, prin mijlocirea vechiului ochi sufletesc clarvăzător, ei vedeau, o dată cu tălăzuirea spre Pământ a luminii reflectate de Lună, revelarea Spiritului Cosmic. Și, într-un mod mai exterior, sensul acestei revelări se arăta prin observarea configurației Lunii în raport cu stelele fixe și cu planetele.

Așa se observa, în misteriile chaldeene și mai ales în cele egiptene, la ceas de noapte, poziția stelelor, în ceea ce privește lumina lunară ce se revărsa spre Pământ. Și, exact la fel cum, din literele pe care le vede pe o foaie de hârtie, omul descifrează sensul a ceea ce vrea să citească, inițiații observau ce poziție are Berbecul, Taurul, față de lumina lunară ce se revărsa în jos, ce poziție au Venus, Soarele însuși, etc., față de lumina lunară. Și din raportul reciproc în care se aflau constelațiile zodiacale și stelele, din felul cum erau ele orientate de către lumina lunară ce se revărsa spre Pământ, ei citeau ce avea de spus Cerul Pământului. Mesajul era apoi transpus în cuvinte. Și sensul a ceea ce fusese transpus în cuvinte era scopul căutărilor întreprinse de vechii inițiați. Ei căutau să afle ce voia să-i spună omului pământean acea Ființă care mai târziu avea să fie numită Christos. Spre acest lucru își îndreptau privirile vechii inițiați, spre ceea ce stelele, în raporturile lor cu Luna, puteau să spună vieții pământești.

Dar în momentul în care Misterul de pe Golgota s-a apropiat, misteriile au fost străbătute, aș zice, în esența lor, de o mare metamorfoză spiritual-sufletească. Cei mai

bătrâni dintre iniţiaţi le-au spus atunci discipolilor lor: Vine o vreme în care nu mai e îngăduit să privim constelaţiile în raport cu lumina lunară ce se revarsă spre noi. În viitor, universul le va vorbi altfel pământenilor. Trebuie observată direct lumina solară. Şi noi trebuie să ne întoarcem privirile de cunoscători spirituali de la revelaţiile Lunii la revelaţiile Soarelui.

Ceea ce a devenit mai întâi o învăţătură a misteriilor a făcut o impresie extraordinar de puternică asupra oamenilor care în epoca Misterului de pe Golgota se mai numărau printre iniţiaţii vremurilor vechi. Şi de pe această poziţie apreciau asemenea iniţiaţi Misterul de pe Golgota. Dar ei spuneau: În evoluţia de pe Pământ trebuie să intervină ceva care poate să provoace trecerea de la era lunară la era solară. – Şi aşa au ajuns să-şi dea seama de importanţa cosmică a naşterii lui Iisus. Ei priveau naşterea lui Iisus ca pe ceva care, de pe Pământ, va da impulsul ca de acum înainte nu Luna, ci Soarele însuşi să fie regentul universal al fenomenelor cereşti. Dar evenimentul care va interveni – îşi spuneau ei – trebuie să fie de o natură cu totul deosebită. Natura sa deosebită li se revela în felul următor. Ei începeau să înţeleagă sensul interior al acestui eveniment pământesc în ultima treime a lunii decembrie. Ei începeau să înţeleagă sensul vieţii de pe Pământ în perioada pe care noi o numim acum perioada Crăciunului. Ei îşi spuneau: Totul trebuie raportat la Soare. Dar Soarele îşi poate exercita influenţa asupra Pământului numai când Pământul şi-a expirat forţele. În perioada Crăciunului, el le-a inspirat, el îşi ţine respiraţia în interior. Dacă Iisus se naşte acum, el se naşte într-o perioadă în care, într-un anumit sens, Pământul nu vorbeşte cu cerurile, într-o perioadă în care Pământul e retras cu fiinţa lui în el însuşi. Iisus se naşte într-o perioadă în care Pământul se

rostogolește singuratic prin spațiul cosmic, fără a-și trimite respirația spre acest spațiu cosmic astfel încât respirația sa să poată fi străbătută de valurile forței solare, de valurile luminii solare. În această perioadă, Pământul nu-și oferă sufletescul Cosmosului; ci își retrage sufletescul în el însuși, îl aspiră în interiorul său. Iisus se naște pe Pământ într-o perioadă în care Pământul este singur cu el însuși, în raport cu Cosmosul. – Încercați să simțiți acest sentiment cosmic, care, aș zice, stă la baza unui asemenea calcul!

Să urmărim acum Pământul mai departe, în ciclul său anual. Să urmărim Pământul până în perioada în care ne aflăm acum. Să urmărim Pământul așa cum evoluează el până pe la echinocțiul de primăvară, până spre sfârșitul lunii martie. Va trebui să desenăm situația în mod schematic, în felul următor. Pământul (vezi schema mai jos, roșu; planșa 1 sus dreapta) tocmai a expirat complet; sufletul lui se mai află încă pe jumătate în Pământ, dar Pământul și-a expirat sufletul, forțele sufletești ale Pământului se revarsă în valuri afară, în Cosmos. Dacă din decembrie și până acum forța Impulsului Christic s-a unit strâns cu Pământul, vom constata acum că acest Impuls Christic începe să învăluie Pământul cu razele luminoase ale sufletescului ce se revarsă în afară (săgețile). Dar ceea ce năvălește astfel, drept viață sufletească a Pământului christificată, în spațiul cosmic spiritual, trebuie să fie întâmpinat acum de însăși forța luminii solare. Și se naște reprezentarea: Christos, care în luna decembrie s-a retras, din punct de vedere sufletesc, împreună cu Pământul, în interiorul Pământului, ca să fie izolat de influențele cosmice, începe acum, o dată cu expirația Pământului, să-și expire propriile sale forțe, să și le ofere, ca în ele să pătrundă elementul solar ce radiază spre el. Și vom obține un desen schematic adecvat dacă vom desena elementul

solar drept ceea ce se unește cu Forța lui Christos radiind din direcția Pământului (galben).

Christos începe să colaboreze cu elementul solar în perioada Paștilor. De aceea, Paștile cad în perioada de expirație a Pământului. Dar nu avem voie să raportăm ceea ce are loc acum la lumina lunară ce se retrage, ci la elementul solar.

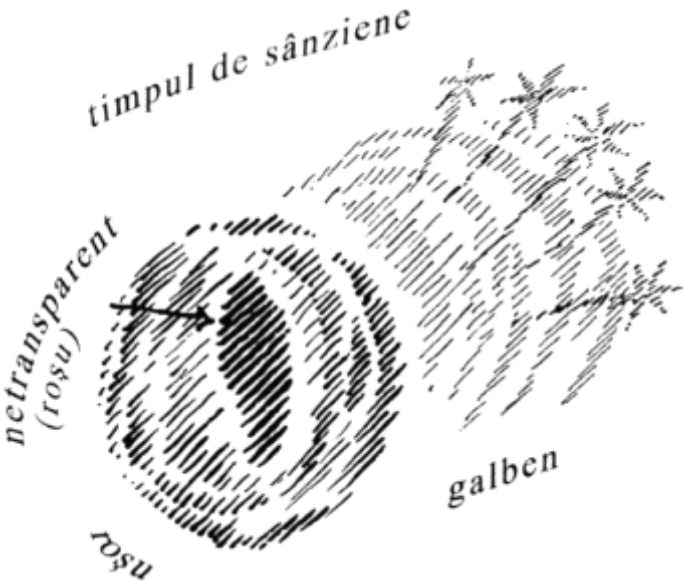
De aceea, data Paștilor e fixată pentru prima duminică de după Luna plină ce urmează echinocțiului de primăvară. Iar omul, simțind asemenea lucruri, ar trebui să spună referitor la perioada Paștilor: Dacă m-am unit cu Forța lui Christos, atunci și sufletul meu se tălăzuiește acum, cu forța de expirație a Sufletului Pământului, afară, spre întinderile cosmice, și el primește forța solară pe care Christos o trimite acum de pe Pământ sufletelor umane, așa cum înainte de Misterul de pe Golgota o trimitea din Cosmos.

(Tabla 1)

Dar o dată cu aceasta mai survine ceva. Când, în vremurile în care evenimentele cele mai importante de pe Pământ erau raportate la lumina lunară ce venea în valuri, erau stabilite sărbătorile, acestea erau fixate exclusiv în funcţie de ceea ce putea fi observat în spaţiu: poziţia Lunii faţă de stele. Pentru a se fixa datele sărbătorilor, se descifra sensul pe care Logosul îl înscrisese în spaţiul cosmic. Dacă studiaţi felul cum a fost fixată data Paştilor, aşa cum o avem noi acum, veţi vedea că fixarea legată de aspectul spaţial merge până la un anumit punct, până în punctul în care se poate spune: Acum e Luna plină după începutul primăverii. – Până aici, totul este spaţial. Dar acum ieşim din spaţialitate: Duminica de după Luna plină ce urmează echinocţiului de primăvară, Duminica, aşa cum nu este ea fixată din punct de vedere spaţial, aşa cum ea este fixată în cadrul cercului anotimpurilor, aşa cum, în ciclul zilelor săptămânii, urmează întotdeauna după ziua lui Saturn, Duminică, Luni, Marţi, Miercuri, Joi, Vineri, ziua lui Saturn, ş.a.m.d., mereu în cerc. Acum, când trecem de la fixarea legată de spaţiu a constelaţiei lunare la derularea pur temporală a duminicilor în cadrul ciclului anual, acum ieşim din spaţialitate.

E celălalt aspect pe care-l simţeau aparteneţii vechilor misterii: că vechiul mod de a fixa sărbătorile se raporta la spaţiul cosmic şi că o dată cu Misterul de pe Golgota s-a ieşit din spaţiul cosmic şi s-a intrat în timp, care, el însuşi, nu se mai raporta la spaţiul cosmic. S-ar putea spune şi aşa: ceea ce ei raportau la spirit, a fost separat de aspectul pur spaţial. A fost un pas extraordinar de mare făcut de omenire în direcţia spiritului.

(Tabla 1)

Iar dacă vom merge şi mai departe cu respiraţia Pământului în cadrul ciclului anual, vom constata că în luna iunie Pământul se află într-o a treia stare. Pe acea porţiune unde noi tocmai ne facem observaţia, Pământul a expirat complet. Întreaga entitate sufletească a Pământului e revărsată în spaţiul cosmic, e dăruită spaţiului cosmic. Sufletescul Pământului se îmbibă cu forţa Soarelui, cu forţa stelelor (planşa 1, jos, stânga). Christos, care este unit cu sufletescul Pământului, îşi uneşte şi el forţa cu forţa stelelor şi cu cea solară care curg acum prin sufletescul Pământului, dăruit universului cosmic. Sunt Sânzienele, este perioada Sânzienelor. Pământul a expirat complet. În fizionomia sa exterioară, cu care priveşte afară, în univers, Pământul nu-şi arată propria sa forţă, aşa cum o arăta, în sine, în perioada solstiţiului de iarnă, Pământul prezintă pe

suprafaţa lui forţa reflectată a stelelor, a Soarelui, a tot ceea ce există cosmic în afara lui.

Vechii iniţiaţii, mai ales cei din regiunile nordice ale Europei, simţeau în mod deosebit de intens sensul şi spiritul interior al acestei perioade, care este pentru noi luna iunie. Ei simţeau că propriile lor suflete sunt dăruite, împreună cu Sufletul Pământului, întinderilor cosmice. Şi, înainte de toate, ei îşi spuneau cam aşa: Noi trăim cu sufletele noastre în depărtările cosmice. Trăim cu Soarele, trăim cu stelele. Iar dacă ne întoarcem privirile spre Pământ, care s-a umplut de plante ce răsar şi cresc, care s-a umplut cu tot felul de animale, atunci, în plantele care răsar şi cresc, în florile ce răspândesc în lume culori, în insectele care se mişcă încolo şi încoace, în păsările care străbat aerul, cu penajul lor divers colorat, noi vedem reflectat, oglindindu-se parcă, ceea ce primim în suflet tocmai când părăsim Pământul şi ne unim cu respiraţia ce se revarsă în afară a Pământului, spre a trăi în mod cosmic, nu în mod pământesc. Dar tot ceea ce se arată astfel în spaţiul cosmic, în mii de culori, răsărind, crescând, ieşind din Pământ, toate sunt de aceeaşi natură. Numai că acesta este reflexul, forţa de reflectare, pe când forţa directă o purtăm în sufletele noastre umane. – Aşa se simţeau acei oameni care-şi primeau inspiraţiile din lăcaşurile de iniţiere şi care înţelegeau în special sărbătoarea solstiţiului de vară. Vedem, astfel, cum se situează sărbătoarea Sânzienelor în marea respiraţie a Pământului în raport cu Cosmosul.

Dacă urmărim şi mai departe această respiraţie, ajungem în cele din urmă la stadiul care se instalează la sfârşitul lui septembrie. Forţele expirate încep să se deplaseze iarăşi înapoi, Pământul reîncepe să inspire. Sufletul Pământului, care fusese revărsat afară, în Cosmos, se retrage din nou în interiorul Pământului. Sufletele

umane percep în subconştientul lor sau în impresiile lor clarvăzătoare această inspiraţie a sufletescului pământesc drept procese ale propriului lor suflet. Oamenii care, prin cunoaşterea iniţiatică, primeau inspiraţii în legătură cu asemenea lucruri, pe la sfârşitul lui septembrie puteau să-şi spună: Ceea ce Cosmosul ne-a dat şi ceea ce s-a unit, prin Impulsul Christic, cu propriile noastre suflete, este lăsat de noi să se întoarcă înapoi spre Pământ, spre acel Pământ care pe parcursul verii întregi a servit doar reflectării, care s-a comportat ca un fel de oglindă faţă de Cosmos, faţă de Cosmosul extrapământesc.

(Tabla 1)

O oglindă nu lasă să treacă prin ea nimic din ceea ce se află în faţa ei. Din cauză că în timpul verii Pământul este o oglindă a vieţii cosmice, el este şi în interiorul lui, în timpul verii, impermeabil, opac pentru Impulsul Christic. În această perioadă, Impulsul Christic trebuie să trăiască în expiraţie. Pământul însuşi se dovedeşte a fi impermeabil pentru Impulsul Christic. Forţele ahrimanice se fixează solid în acest Pământ impermeabil pentru Impulsul

Christic. Iar când omul se reîntoarce, cu forţele primite în propriul suflet în procesul de expiraţie a forţelor Pământului, şi, de asemenea, cu forţele lui Christos, atunci el se cufundă în Pământul ahrimanizat (planşa 1, jos dreapta). Dar în perioada actuală din evoluţia Pământului, începând cu ultima treime a secolului al 19-lea, sufletului uman care se cufundă îi vine în ajutor, din înalturi spirituale, forţa lui Mihael, care, în timp ce respiraţia Pământului se întoarce în Pământul însuşi, se luptă cu balaurul Ahriman.

Acest lucru a fost văzut în mod profetic de către cei care deja în vechile misterii aveau o înţelegere spirituală a ciclului anual. Ei ştiau că în vremea lor încă nu apăruse acest mister: Forţa lui Mihael vine în ajutorul sufletului uman care se cufundă în lumea pământească. Dar ei ştiau că, dacă sufletele se vor naşte mereu din nou, va apărea forţa lui Mihael, că forţa lui Mihael va veni în ajutorul sufletelor de oameni pământeni. În acest sens priveau ei ciclul anual. Găsiţi de aceea că la data de 29 septembrie, la câteva zile după echinocţiul de toamnă, în calendar este înscrisă, pe baza unei înţelepciuni străvechi, ziua lui Mihael. Şi Mihaeli este tocmai pentru oamenii simpli de la ţară o perioadă deosebit de importantă.

Dar, prin felul cum se situează în ciclul anual, Mihaeli este o perioadă importantă şi pentru aceia care pot înţelege întregul sens al epocii actuale din viaţa Pământului. Dacă vrem să ne transpunem cu starea de conştienţă justă în epoca actuală, trebuie să înţelegem că în ultima treime a secolului al 19-lea forţa lui Mihael începe lupta cu balaurul, începe lupta cu puterile ahrimanice, aşa cum trebuie să se întâmple în epoca noastră. Omul trebuie să se conecteze el însuşi la sensul evoluţiei Pământului şi a

omenirii, prin faptul că participă în mod just cu propria lui conştienţă la această luptă cosmic-spirituală.

Până în prezent, Mihaeli este o sărbătoare ţărănească. Dvs. ştiţi ce sens leg eu de ea: o sărbătoare a oamenilor simpli. Dar ea este chemată să devină din ce în ce mai mult, pe măsură ce oamenii vor înţelege întregul sens al respiraţiei cosmic-pământeşti anuale, sărbătoarea care vine să întregească sărbătoarea Paştilor. Fiindcă aşa va trebui să gândească odată şi odată omenirea, care va ajunge să înţeleagă din nou Pământul în mod spiritual.

În perioada marii expiraţii a verii, Pământul este ahrimanizat. Ar fi vai şi amar, dacă naşterea lui Iisus ar avea loc pe acest Pământ ahrimanizat! Înainte ca circuitul să fie complet şi să se apropie luna decembrie, care permite ca Impulsul Christic să se nască pe Pământul însufleţit, Pământul trebuie să fi fost curăţit, prin forţe spirituale, de balaur, de forţele ahrimanizate. Şi forţa mihaelică trebuie să se unească cu ceea ce, din septembrie până în decembrie, se revarsă drept respiraţie a Pământului, cu ea trebuie să se unească forţa purificatoare a lui Mihael, care învinge influenţa ahrimanică rea, pentru ca sărbătoarea Crăciunului să se poată apropia în mod just şi să poată avea loc în mod just naşterea Impulsului Christic, care apoi se va maturiza în continuare, până când va începe expiraţia, până în perioa-da pascală.

Vedem astfel că se poate spune: În perioada Crăciunului, Pământul şi-a aspirat în sine sufletul, Pământul a luat în sine viaţa lui sufletească, prin marea respiraţia anuală. Impulsul Christic se naşte în interiorul Pământului, în Sufletul Pământului aspirat în sine de către Pământ. Înspre primăvară, el se revarsă în afară, în Cosmos, prin marea expiraţie a Pământului. El vede ce este de natură stelară, intră în relaţii de interacţiune cu acest

element, dar în aşa fel încât nu intră într-o relaţie pur spaţială, ci într-una temporală, aşa că aspectul temporal a fost scos din cel spaţial.

Paştile cad în prima Duminică după ce a apărut Luna plină ce urmează echinocţiului de primăvară. În cadrul expiraţiei totale, omul se înalţă cu sufletescul său, afară în Cosmos, el se îmbibă şi se pătrunde cu influenţe stelare, primeşte în sine o dată cu respiraţia Pământului, respiraţia lumii, se pătrunde cu forţa pascală, el este cel mai solid ancorat în elementul cu care începuse să se pătrundă de la Paşti încoace, în perioada Sânzienelor, apoi trebuie să se întoarcă o dată cu Sufletul Pământului şi, în acelaşi timp, cu propria sa viaţă sufletească, în Pământ, dar el are nevoie ca Mihael să-i stea alături, ca să poată pătrunde în mod just în cele pământeşti, după ce forţele lui Mihael au învins puterile ahrimanice.

Pe măsură ce forţa respiraţiei e retrasă în interior, sufletul Pământului se retrage din ce în ce mai mult în pământescul însuşi, până când a sosit perioada Crăciunului, şi atunci, în epoca actuală, petrece în mod just perioada Crăciunului cel care-şi spune: Mihael a curăţit Pământul, pentru ca în perioada Crăciunului naşterea Impulsului Christic să poată avea loc aşa cum trebuie. – Şi pe urmă iarăşi începe revărsarea spre spaţiile cosmice. Şi, revărsându-se în afară, Christos îl ia cu sine pe Mihael, pentru ca Mihael să-şi poată asimila din nou, din Cosmos, acele forţe pe care le-a consumat luptând împotriva forţelor ahrimanic-pământeşti. De Paşti, Mihael începe să se cufunde şi el în viaţa Cosmosului, el se întreţese cel mai mult cu viaţă cosmică în perioadă Sânzienelor. Iar un om care, în epoca noastră, percepe în mod just ce anume îl uneşte, ca om, de lumea pământească, îşi spune: Începe pentru noi era în care putem vedea în mod just Impulsul

Christic, dacă-l ştim însoţit de-a lungul anului de forţa mihaelică, dacă îl vedem, aş zice, pe Christos intrând, revărsându-se în lumea pământească şi apoi în sus, în cea cosmică, însoţit în mod corespunzător de Mihael, care luptă pe Pământ, de Mihael care în depărtările cosmice îşi cucereşte forţa pentru luptă (vezi lemniscata; tabla 2).

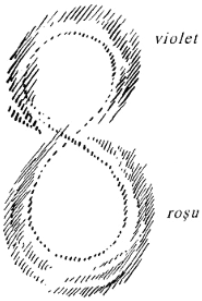

Tabla 2

Aşa că, la rândul ei, ideea de Paşti va fi înţeleasă în modul just, adecvat epocii noastre, dacă omul ştie să alăture celei mai grandioase dintre toate imaginile care a fost aşezată, aducând lămurire, în existenţa pământească, deci, dacă omul ştie să alăture astăzi imaginii lui Christos cel care se înalţă din mormânt, biruind moartea, Entitatea lui Mihael, stând la dreapta lui Christos, când în forţa de respiraţie a Pământului se întreţese forţa lui Christos, pe parcursul unui ciclu anual din respiraţia Pământului.

Dacă ştim să înviem astfel în noi, în fiecare dintre cele patru mari perioade de sărbătoare ale anului, deci, şi în perioada Paştilor, ideea de Christos, atunci noi o înviem astăzi aşa cum trebuie ea să învie, dacă, în calitate de pământeni, ştim s-o introducem în mod just în epoca actuală, cu deplină înţelegere a acestui fapt. Speranţa că forţa lui Mihael va veni, în slujba forţei lui Christos, îi însufleţea pe aceia care, până în epoca noastră, au înţeles Impulsul Christic.

Îndatorirea de a ne pătrunde în sensul lui Mihael cu Impulsul Christic ne revine în mod deosebit în epoca actuală. Şi noi ne pătrundem cu el în mod just dacă ştim să unim ideea de înviere cu ideea mihaelică activă, aşa cum s-a transpus ea în evoluţia omenirii, în felul descris adeseori.

CONFERINŢA A DOUA

Dornach, Duminica Paştilor, 1 aprilie 1923

Am încercat ieri, dezvăluind câte ceva din esoterismul ideii de Paşti, să vă arăt că va trebui ca cel pătruns de spirit să stabilească un fel de legătură cu ciclul naturii, prin faptul că va fi adoptată, printre sărbătorile anului, o sărbătoare a toamnei, o sărbătoare a toamnei ca un fel de celebrare a lui Mihael, care ar trebui să cadă pe la echinocţiul de toamnă, la fel cum Crăciunul cade la solstiţiul de iarnă, Paştile la echinocţiul de primăvară, iar Sânzienele la solstiţiul de vară.

Astăzi aş vrea să încerc să caracterizez mai îndeaproape ideea de Paşti, mai apropiată de conştienţa epocii actuale, subliniind în special conţinutul ei afectiv, pentru a vă prezenta apoi mâine întreaga importanţă a unor consideraţii pe această temă.

Când sărbătorim astăzi Paştile şi privim de jur împrejurul nostru în conştienţa omenirii contemporane, trebuie să ne mărturisim, dacă suntem cinstiţi cu propria noastră fiinţă interioară, că pentru o mare parte a omenirii de astăzi ideea de Paşti are prea puţin adevăr. Căci, de ce depinde adevărul ideii de Paşti? El depinde de faptul că omul poate sau nu să lege o reprezentare de afirmaţia că Entitatea Christică a trecut prin moarte, a biruit moartea, a trecut prin înviere şi, după ce a îndurat moartea, după ce a

avut loc învierea, pentru început s-a unit cu omenirea în așa fel încât a mai putut să dea niște revelații celor care înainte fuseseră apostolii, ucenicii săi.

Dar ideea de înviere a devenit din ce în ce mai palidă. Ea era atât de vie în perioada de început a Creștinismului, încât din această epocă spre noi răsună cuvintele lui Pavel [Nota 1]: „Iar de Christos n-a înviat, deșartă este credința voastră!" Pavel a legat direct Creștinismul de ideea Paștilor, adică de ideea învierii. Pentru oamenii care și-au asimilat cultura epocii actuale, învierea este considerată un miracol și, ca miracol, ea este alungată din sfera realității, din sfera a ceea ce poate fi numit realitate, așa că pentru toți aceia care nu mai pot pătrunde cu mintea ideea de înviere, sărbătoarea Paștilor nu mai corespunde, propriu-zis, decât unui vechi obicei, ca de altfel, toate celelalte sărbători creștine.

Ei bine, de-a lungul anilor, noi am amintit acest lucru sub cele mai diferite aspecte. Va fi necesar ca o cunoaștere a lumii spirituale să se apropie din nou de oameni, pentru ca ei să poată înțelege evenimentele care nu țin de domeniul realității senzoriale. Drept un asemenea fapt va trebui să fie considerat și ceea ce are legătură cu ideea de înviere. Atunci și ideea de Paști va putea să redevină cu adevărat vie. Pentru un neam de oameni care transpune învierea în sfera miracolelor ireale, ideea de Paști nu poate fi ceva viu. Această idee de Paști s-a născut într-o epocă în care mai existau unele resturi din vechea cunoaștere originară a omului despre lumea spirituală.

Știm că la începutul evoluției omului pe Pământ, oamenii aveau o clarvedere instinctivă, prin care puteau privi în lumea spirituală, prin care priveau lumea spirituală în așa fel încât ea avea pentru ei aceeași importanță ca și lumea fizic-senzorială. Omenirea de pe Pământ a pierdut

această clarvedere instinctivă originară. În primele trei secole din dezvoltarea Creştinismului, ea încă mai exista, sub forma unor ultime resturi. Şi aşa se face că în aceste prime secole a putut să se încetăţenească o anumită înţelegere a ideii de Paşti, bazată pe nişte cunoştinţe vechi ale omenirii. Ea a fost paralizată în secolul al 4-lea, când s-a pregătit ceea ce s-a manifestat apoi în măsura cea mai largă, începând cu prima treime a secolului al 15-lea: viaţa oamenilor în gânduri abstracte, moarte, aşa cum am arătat adeseori. În aceste gânduri abstracte, în care şi-au putut cuceri măreţia ştiinţele naturii, şi ideea de Paşti a trebuit să moară, în primă instanţă.

Azi a venit vremea în care ideea de Paşti trebuie să se trezească din nou, ca gând viu. Dar, ca să se trezească, ea trebuie să treacă din moarte la viaţă. Viaţa se caracterizează prin faptul că dă naştere din sine altor fiinţe vii. În perioada în care ideea de Paşti se răspândea în sânul Creştinismului, în primele secole creştine, inimile mai erau suficient de receptive pentru a avea în interior nişte trăiri puternice, când vedeau imaginea mormântului lui Christos şi Entitatea care se înălţa din mormânt, unită de atunci înainte cu omenirea. Inimile mai puteau trăi cu putere în interior ceea ce găseau aşezat în faţa sufletului prin această imagine grandioasă. Trăirea lor interioară era o realitate în viaţa sufletească umană. Este o realitate în viaţa sufletească umană numai ceea ce ia în stăpânire sufletul uman cu adevărat în acelaşi sens în care, de obicei, lumea senzorială exterioară ia în stăpânire organele de simţ. Oamenii se simţeau transformaţi, prin faptul că văzuseră evenimentul morţii şi învierii lui Christos. Ei se simţeau transformaţi sufleteşte atât de mult, cum se simte omul de obicei, în cursul unei vieţi trăite pe Pământ, sub influenţa unor evenimente fizice.

Omul se transformă în jurul vârstei de şapte ani, prin fenomenul schimbării dinţilor, el se transformă pe la 14-15 ani, datorită pubertăţii. Acestea sunt transformări trupeşti. Contemplând ideea de Paşti, primii creştini se simţeau transformaţi din punct de vedere sufletesc. Ei se simţeau scoşi din cadrul unui anumit stadiu al existenţei de om şi transpuşi într-un alt stadiu.

În decursul timpului, ideea de Paşti şi-a pierdut această forţă, această putere. Şi ea o poate redobândi numai dacă ceea ce nu poate fi înţeles conform legilor naturii, învierea, va avea din nou realitate, în cadrul unei ştiinţe spirituale, în cadrul unei ştiinţe care înţelege spiritul. Dar ceea ce percepem în mod spiritual va avea din nou realitate dacă acest spiritual nu va fi sesizat doar sub formă de gânduri abstracte, ci în legătura sa vie cu lumea care păşeşte şi în faţa simţurilor.

Cine vrea să reţină spiritualul numai sub formă de abstracţiune, cine spune, de exemplu, că nu trebuie să coborâm spiritualul în lumea fizic-senzorială, acela ar trebui să pornească din capul locului de la ideea că urâţim Entitatea divină dacă ne reprezentăm că ea a creat lumea. Divinul poate fi înţeles în măreţia şi puterea lui numai dacă nu-l transpunem dincolo de realitatea senzorială, ci dacă îi atribuim puterea de a acţiona în sânul acestei realităţi senzoriale, de a se revărsa în mod creator în această realitate senzorială. Înjoseşte divinul acela care vrea să-l transpună, aş zice, doar în nişte înalturi abstracte, într-un castel din nori. Aşa că nu vom trăi deloc în sânul unor realităţi spirituale dacă vom percepe spiritualul doar sub forma lui abstractă, dacă nu suntem în stare să-l vedem în legătura lui cu întreaga viaţă a lumii, aşa cum ne întâmpină ea la fiecare pas.

În primă instanţă, în ceea ce priveşte viaţa noastră pământească, mersul lumii ne întâmpină în aşa fel încât această viaţă trăită pe Pământ cuprinde un număr de ani şi aceşti ani reprezintă, în cadrul unui ritm regulat, revenirea ciclică a anumitor evenimente, aşa cum am arătat ieri. După un an ne întoarcem cam la aceleaşi procese meteorologice, la aceeaşi configuraţie solară etc. S-ar putea spune că ciclul anual se situează în viaţa noastră pământească în mod ritmic. Am văzut ieri că acest ciclu anual este o expiraţie şi o inspiraţie a sufletesc-spiritualului, pe care le face Pământul însuşi. Dacă ne mai aducem o dată în faţa sufletului cele patru puncte principale ale acestui proces respirator, aşa cum am făcut-o deja ieri, va trebui să spunem: Perioada Crăciunului reprezintă oprirea interioară a respiraţiei Pământului. Sufletesc-spiritualul a fost absorbit total de către Pământ. Zace adânc, în interiorul Pământului, tot ceea ce Pământul a făcut să apară în timpul verii, ca să fie stimulat din Cosmos. Dar în perioada Crăciunului, tot ceea ce s-a deschis şi s-a dăruit forţelor cosmice în timpul verii odihneşte în adâncurile Pământului. Omul nu trăieşte, bineînţeles, în adâncurile Pământului, el trăieşte, din punct de vedere fizic, pe suprafaţa Pământului. Dar nici din punct de vedere spiritual el nu trăieşte în adâncurile Pământului, el trăieşte, propriu-zis, în ambianţa cosmică din jurul Pământului. El trăieşte şi din punct de vedere spiritual cu atmosfera ce învăluie Pământul.

De aceea, întreaga ştiinţă esoterică a recunoscut întotdeauna că esenţialul vieţii de pe Pământ, în perioada Crăciunului, este ceva care, în primă instanţă, rămâne ascuns, ceva care nu poate fi înţeles cu forţele de cunoaştere umane obişnuite, ceva care ţine de sfera esoterică a misteriilor. Şi în toate vremurile vechi în care a

existat o sărbătoare de felul Crăciunului nostru actual se considera că ceea ce se petrece cu Pământul în perioada Crăciunului poate fi înţeles numai prin iniţierea în cunoaşterea de la templu, prin iniţierea în misteriile chtonice [Nota 2], aşa cum mai erau ele numite încă şi în Grecia antică. Prin iniţierea în cunoaşterea misterială, omul se înstrăina oarecum de ambianţa din jurul Pământului, în care trăieşte cu conştienţa sa obişnuită, într-o asemenea măsură, încât el se cufunda într-un element în care nu se putea cufunda din punct de vedere fizic: el se cufunda în lumea spiritual-sufletească şi afla ce devine Pământul în perioada miezului de iarnă, prin faptul că îşi aspiră în sine spiritual-sufletescul. Şi, prin această iniţiere din misterii, omul afla că în perioada solstiţiului de iarnă Pământul devine deosebit de receptiv la tendinţa forţelor lunare de a pătrunde în el. Acesta era considerat – dacă vreau să mă exprim în termeni moderni – misterul Crăciunului din vechile misterii: în perioada Crăciunului omul cunoştea modul în care Pământul, prin faptul că e îmbibat şi pătruns de spiritual-sufletescul său, devine deosebit de receptiv în interiorul lui la activitatea forţelor lunare.

De exemplu, în anumite vremuri vechi nu i se recunoştea nimănui o cunoaştere a artei vindecării dacă el nu era iniţiat în tainele iernii, dacă nu înţelegea că prin reţinerea respiraţiei Pământul devine deosebit de receptiv în interiorul lui la activitatea forţelor lunare, la faptul că în această perioadă Pământul pătrunde mai ales plantele cu forţe vindecătoare şi face ca lumea plantelor să devină acum cu totul alta, dar şi lumea animalelor, în special a celor inferioare.

Iniţierea de Crăciun era resimţită ca o coborâre în adâncurile Pământului. Dar oamenii mai legau şi altceva de iniţierea Crăciunului, ceva care era resimţit drept un fel de

pericol pentru entitatea umană. Ei îşi spuneau cam aşa: Dacă priveşti cu iubire adevărată forţele lunare care în perioada Crăciunului trăiesc în Pământ, unindu-ţi conştienţa cu ele, ajungi într-o stare de conştienţă în care trebuie să fii foarte puternic în interiorul tău, în care trebuie să fi făcut ceva ca să devii foarte puternic, pentru a rezista tuturor forţelor ahrimanice care se reped asupra ta din toate părţile, şi care trăiesc în Pământ tocmai prin faptul că în el este asimilată activitatea lunară. Şi numai în puterea pe care omul o dezvoltă în el însuşi, în fiinţa lui sufletesc-spirituală, pentru a înfrânge rezistenţa acestor forţe, ei vedeau ceva care-i dădea omului posibilitatea să-şi suporte timp îndelungat existenţa pământească.

Dar apoi, la câtva timp după ce era sărbătorit acest mister al Crăciunului, maeştrii din misterii îşi adunau discipolii şi le comunicau, ca pe un fel de revelaţie, următoarele. Ei le spuneau: Da, desigur, dacă trecem prin iniţiere, putem privi într-o stare de conştienţă cu totul trează ceea ce acţionează în interiorul Pământului în perioada solstiţiului de iarnă. Dar, mai ales la apropierea primăverii, o dată cu lumea plantelor în creştere, din adâncurile Pământului se ridică şi pătrund tot ceea ce răsare şi creşte, ca şi pe omul însuşi, influenţele puterilor ahrimanice. În vremea în care omului îi mai erau date pentru viaţa pământească forţe divine, aşa cum îi fuseseră date ele la începuturile Pământului, datorită acestei moşteniri divine, oamenii mai puteau suporta atacurile puterilor ahrimanice, care în perioada Lunii de iarnă se revărsau asupra omenirii. Dar – aşa le spuneau iniţiaţii discipolilor lor – asupra omenirii va veni o vreme în care, sub influenţa forţelor lunare pe care Pământul şi le asimilează în timpul iernii, oamenii vor fi buimăciţi, derutaţi, în ceea ce priveşte spiritualul. O dată cu creşterea

şi ivirea plantelor, la începutul primăverii, asupra oamenilor va veni o stare de răpire în raport cu spiritualul şi-i va răpi omenirii conştienţa faptului că există ceva spiritual. Atunci, dacă nu va găsi posibilitatea de a opune rezistenţă acestor forţe ale răpirii şi buimăcelii, omenirea va cădea sub influenţa Pământului şi nu va mai putea evolua în continuare, împreună cu Pământul, spre alte stadii viitoare, mai înalte, ale evoluţiei pământeşti. – Iniţiaţii pictau în culori sumbre era care avea să se abată asupra omenirii începând cu secolul al 15-lea, era în care, în orice caz, omenirea va fi mare în ceea ce priveşte gândurile moarte, abstracte, dar în care ea va putea deveni iarăşi capabilă să perceapă spiritul numai dacă va dobândi o forţă nouă de a învinge influenţele buimăcitoare care se înalţă din Pământ, o forţă spirituală proprie, pe care omenirea poate s-o dezvolte în ea.

Dacă ne formăm asemenea reprezentări, ne transpunem aproximativ în contextul ciclului anual natural cu ceea ce trăieşte în spirit. Alăturăm ceea ce, de altfel, ar fi ceva abstract, un simplu rezultat al reflecţiei intelectuale, la ceea ce este mersul fizic-natural al naturii, aşa cum ne întâmpină el, de exemplu, sub forma anotimpurilor.

Polul opus al acestui mister al Crăciunului este misterul Sânzienelor, legat de perioada solstiţiului de vară. Acum, Pământul a expirat complet. Spiritual-sufletescul Pământului este dăruit cu totul puterilor suprapământeşti, puterilor cosmice. Acum, spiritual-sufletescul Pământului absoarbe în el tot ceea ce este de natură extrapământească. Exact la fel ca despre misterul Crăciunului, vechii iniţiaţi spuneau în legătură cu misterul Sânzienelor că e necesar – expresiile sunt, bineînţeles, moderne, dar pentru aceste misterii au existat întotdeauna şi forme de expresie vechi – , că e necesar, pentru a pătrunde tainele legate de misterul

Sânzienelor, adică tainele cerurilor, să dobândeşti iniţierea. Fiindcă omul ţine de ambianţa Pământului; ca om pământean, el nu ţine nici de interiorul Pământului, nici de ceruri. De aceea, el trebuie să fie iniţiat în tainele lumii subpământeşti, pentru a cunoaşte tainele lumii suprapământeşti.

Misterul Paştilor şi misterul lui Mihael erau privite, într-un anumit sens, drept puncte în care cele suprapământeşti şi cele pământeşti se echilibrează reciproc, dar am spus că misterul lui Mihael, misterul toamnei, va dobândi adevărata sa importanţă de-abia într-o vreme care nouă, celor de azi, ne apare drept viitor.

Misterul Paştilor şi-a făcut intrarea în evoluţia omenirii în deplina sa măreţie prin Evenimentul de pe Golgota. Misterul Paştilor a fost înţeles, aşa cum am mai spus, în vremea în care mai existau resturi ale vechii clarvederi. Pe atunci, oamenii mai putea să se ridice în inimile lor spre Christos cel Înviat. De aceea, misterul Paştilor a fost întreţesut în acel cult care nu era unul iniţiatic, ci un cult pentru întreaga omenire: misterul Paştilor a fost întreţesut în cultul liturgic. Dar pe măsură ce clarvederea primitivă s-a pierdut, s-a pierdut şi înţelegerea pentru misterul Paştilor. Oamenii încep să discute un lucru de-abia atunci când nu-l mai înţeleg. Toate discuţiile care au început după primul secol de Creştinism, în legătură cu felul în care trebuie concepută ideea de Paşti, îşi au cauza în faptul că ideea de Paşti nu mai poate fi sesizată cu înţelegerea elementară nemijlocită.

Noi am avut adeseori ocazia să aplicăm ideii de Paşti ceea ce ne dă ştiinţa spirituală antroposofică. Esenţialul este că ştiinţa spirituală antroposofică ne trimite la nişte forme de viaţă care nu se epuizează în lumea fizică între limitele date de naştere şi moarte şi că, alături de ceea ce

poate fi cercetat pe cale senzorială, ea pune ceea ce poate fi cercetat pe cale spirituală, că ea ne face să înţelegem cum a putut Christos să aibă relaţii cu ucenicii săi şi după ce corpul său fizic se prefăcuse în praf şi pulbere. Ideea de înviere dobândeşte iarăşi viaţă în lumina cercetării spirituale. Dar ideea de înviere este înţeleasă total numai dacă-i alăturăm polul opus, ca să spunem aşa.

Ce reprezintă, propriu-zis, ideea de înviere? Entitatea Christică a coborât din înalturi spirituale, s-a cufundat în trupul lui Iisus, a trăit pe Pământ în trupul lui Iisus, prin aceasta a adus, într-un anumit sens, forţele lumii extrapământeşti în sfera pământească; şi, datorită faptului că a adus în sfera pământească forţele extrapământeşti, cu începere din acest moment, adică din momentului Misterului de pe Golgota, forţele extrapământeşti au rămas unite cu forţele evoluţiei omenirii. De atunci încoace poate fi simţit în cadrul evoluţiei omenirii de pe Pământ ceea ce în vremurile vechi oamenii puteau vedea numai afară, în depărtările cosmice. După înviere, Christos s-a unit cu omenirea, de atunci el nu mai trăieşte doar în înalturi extrapământeşti, ci în sânul existenţei de pe Pământ, în cadrul evoluţiei, în curentul evoluţiei omenirii.

Acest eveniment nu trebuie privit, înainte de toate, doar din punctul de vedere al vieţii de pe Pământ, ci şi din acela al vieţii suprapământeşti. Se poate spune: Nu trebuie să-l privim pe Christos doar aşa cum se apropie El de Pământ din lumile cereşti şi devine om, deci, aşa cum le este El dat oamenilor, ci trebuie să privim Evenimentul Christic şi din perspectiva coborârii lui Christos din lumea spirituală pe Pământ. – Oamenii îl vedeau pe Christos sosind în sfera existenţei lor. Zeii îl vedeau pe Christos părăsind lumile cereşti şi cufundându-se în omenire. Pentru oameni, Christos apărea; pentru o anumită lume

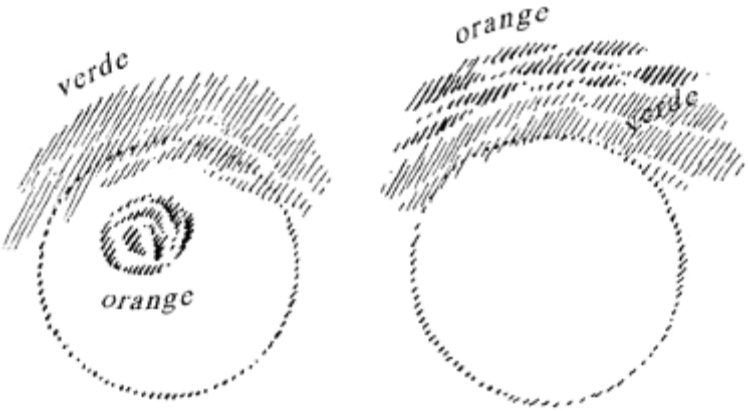
spirituală, El dispărea. Şi prin faptul că a trecut prin înviere, El a apărut, aş zice, luminând de pe Pământ, anumitor entităţi spirituale din lumea extrapământească, asemeni unui astru care acum le luminează din direcţia Pământului lumea spirituală. Entităţile spirituale consemnează Misterul de pe Golgota spunând: De pe Pământ a început să strălucească o stea spre împărăţia spiritului. – Şi coborârea lui Christos într-un trup uman era resimţită drept un fapt extraordinar de important pentru lumea spirituală. Fiindcă, îndurând moartea într-un trup uman, imediat după această moarte El a putut să facă un lucru pe care foştii săi camarazi-zei nu-l putuseră face.

Aceşti camarazi-zei ai săi aveau în faţa lor, drept lume vrăjmaşă, ceea ce în vremurile vechi era numit infern. Dar puterea de a acţiona a acestor entităţi spirituale se termina în faţa porţilor infernului. Ele acţionau asupra omului. Forţele omului ajung până în iad; aceasta nu înseamnă altceva decât faptul că în timpul iernii şi primăvara, când aceste forţe ahrimanice se ridică la suprafaţă, forţele omului ajung în mod inconştient până la ele. Fiinţele divin-spirituale simţeau în aceasta o lume care li se opune. Ele vedeau cum aceste forţe se ridică din Pământ, simţeau că aceasta este o lume extraordinar de dificilă; dar erau în legătură cu această lume numai prin intermediul omului, ele nu puteau, aş zice, decât s-o privească. Dar Christos a coborât pe Pământ, a devenit El însuşi om şi, datorită acestui lucru, El a putut să coboare în sfera forţelor ahrimanice şi să le învingă, lucru exprimat de obicei prin cuvintele din credinţa religioasă „coborârea la iad".

Şi avem astfel celălalt pol al învierii. Acesta este lucrul pe care Christos l-a făcut pentru oameni: coborând din înalturi divine, luând formă de om, El a ajuns în situaţia de a coborî cu adevărat în regiunea ale cărei pericole omul

trebuia să le înfrunte şi în care zeii ce nu luaseră asupra lor moartea omenească nu putuseră coborî. Şi astfel, Christos a repurtat în felul său biruinţa asupra morţii şi, prin aceasta, coborârii la iad i s-a alăturat cel de-al doilea pol, aş zice, înălţarea în lumea spirituală, cu toate că El a rămas pe Pământ: deoarece Christos se unise cu omenirea în aşa fel încât coborâse la vrăjmaşul căruia omenirea îi este expusă, în timpul iernii şi al primăverii, El a putut cuceri pentru oameni ceea ce acţionează din regiunile extrapământeşti din nou asupra Pământului, de la Sânziene şi până în toamnă. Şi vedem astfel reunite în ideea de Paşti, într-un anumit sens, coborârea în sfera iadului şi, prin această coborâre, cucerirea regiunii cereşti pentru evoluţia în continuare a omenirii.

Toate acestea ţin de o înţelegere justă a ideii de Paşti. Dar ce ar fi această idee de Paşti, dacă ea n-ar putea să devină vie! Numai în vremurile vechi oamenii puteau lega sentimentul just de ideea solstiţiului de iarnă, prin faptul că, pe de altă parte, ei aveau ideea de Sânziene. Desenat în mod schematic: Când pământescul era cufundat în elementul său hibernal adânc ascuns (portocaliu), în completarea lui exista ceea ce în timpul verii trăia în ambianţa cosmică suprapământească, amândouă accesibile numai prin iniţiere, dar în unire cu ceea ce exista în ambianţa cosmică din jurul Pământului, în ambianţa atmosferică (verde).

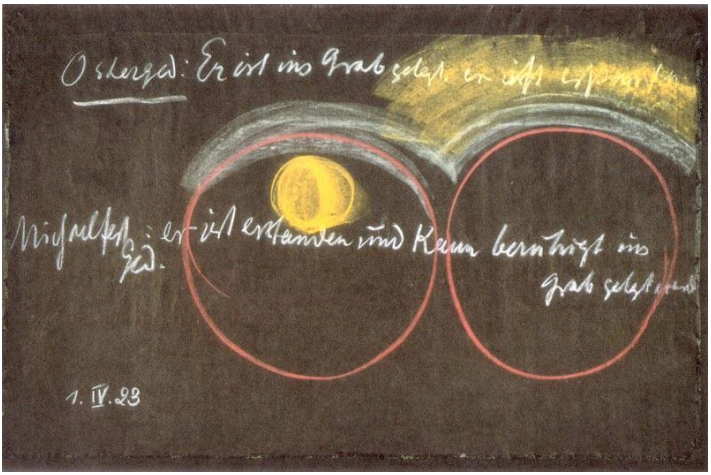

Tabla 3

Crăciunul cheamă Sânzienele, Sânzienele cheamă Crăciunul. Omul ar încremeni sub influenţa puterilor ahrimanice dacă n-ar putea fi expus influenţei pulverizatoare a puterilor luciferice, care dau iarăşi aripi gândului, astfel încât el nu încremeneşte, ci se poate dezgheţa iarăşi, sub acţiunea luminii.

La început, omenirea are în evoluţia ei numai unul dintre poli, polul Paştilor, şi acest pol a fost paralizat. Sărbătoarea Paştilor nu mai posedă viaţa ei interioară de altădată. Ea îşi va redobândi viaţa interioară dacă oamenii vor ajunge să poată gândi despre sărbătoarea Paştilor în felul următor, dacă ei îşi vor putea spune: Prin ceea ce este exprimat în mod simbolic drept coborâre la iad – care, de fapt, poate fi concepută ca fiind învierea –, a fost creată pentru om o contrapondere împotriva unui lucru care trebuia să vină, împotriva paralizării oricărei percepţii spirituale, împotriva pericolului ca el să fie mort în cadrul vieţii pământeşti. – Christos Iisus a vrut în mod profetic să aducă ceva care să-l ajute pe om în faţa a ceea ce avea să vină; în aşa fel încât, în timpul vieţii pe Pământ, dintre naştere şi moarte, omul să nu uite spiritualul într-o asemenea măsură încât, într-un anumit sens, să fie mort pentru acest spiritual suprapământesc. Împotriva acestei tendinţe de a muri în viaţa pământească se ridică ideea de Paşti, care vorbeşte despre biruinţa vieţii suprapământeşti asupra celei pământeşti.

Pe de o parte, avem aspectul următor: Omul coboară din viaţa sa prepământească pe Pământ. Dar în era care a început o dată cu prima jumătate a secolului al 15-lea, omul aflat în viaţa pământească va uita din ce în ce mai mult şi mai mult originea sa suprapământească, el va muri, într-un anumit sens, în viaţa pământească, în ceea ce priveşte viaţa sa sufletească. Aceasta, pe de-o parte. Pe de altă parte, avem însă altceva: A existat o Fiinţă spiritual-cerească, şi prin fapta săvârşită de ea, faptă care a acţionat din ceruri asupra Pământului, a fost creată imaginea opusă: acea Fiinţă spirituală care a coborât într-un trup uman şi care, înviind, a aşezat prin propria sa Entitate spiritual-pământescul în lumea oamenilor de pe Pământ. În

amintirea acestui fapt, noi avem sărbătoarea Paştilor, care aduce în faţa omenirii, sub formă de imagine, punerea în mormânt a lui Christos Iisus, învierea lui Christos Iisus.

El a fost pus în mormânt şi după aceea a înviat – aceasta este ideea Paştilor; aceasta este ideea Paştilor, aşa cum este situată ea printre comorile înţelepciunii cosmice. – Priveşte la tine însuţi, o, omule, tu cobori aici jos, din lumi suprapământeşti; pe tine te ameninţă pericolul de a muri, în timpul vieţii pământeşti, în ceea ce priveşte sufletul tău. Dar iată că apare Christos, care aşează în faţa ochilor tăi faptul că lumea în care şi tu îţi ai originea, lumea spiritual-suprapământească, învinge moartea. Acest lucru stă în faţa ta, drept cea mai mare dintre imaginile care au putut fi aşezate vreodată în faţa omenirii: punerea în mormânt a lui Christos Iisus, învierea lui Christos Iisus. El a fost pus în mormânt. El a înviat din mormânt şi li s-a arătat celor care erau în stare să-l vadă.

Dar forţele sufleteşti paralizate nu mai pot să învie această imagine. Unde mai poate ea să învie astăzi, în forţele sufleteşti paralizate, aşa cum sunt ele în zilele noastre? Omul mai poate să-şi îndrepte privirile, pe baza unei credinţe tradiţionale, spre ceea ce-i oferă perioada de sărbătoare a Paştilor: spre imaginea grandioasă a punerii în mormânt şi a învierii. Dar el nu mai poate uni nimic, prin puterea interioară a sufletului său, prin el însuşi, de această idee a Paştilor, de ideea punerii în mormânt şi a învierii. El trebuie să înveţe să lege din nou ceva de aceste idei, cu ajutorul cunoaşterii spirituale. Acest ceva nu poate fi decât: Da, este posibil ca omul să lase să se apropie de el cunoaşterea spirituală şi să înţeleagă celălalt aspect. Să-l aşezăm în faţa sufletelor noastre, pentru ca să ni-l înscriem adânc în suflete, acest celălalt aspect!

Ideea Paştilor: El a fost pus în mormânt, el a înviat. Să aşezăm alături celălalt gând, care trebuie să pătrundă în omenire: El a înviat şi poate fi pus liniştit în mormânt. – Ideea de Paşti: El a fost pus în mormânt, el a înviat. – Ideea sărbătorii mihaelice: El a înviat şi poate fi pus liniştit în mormânt.

Primul gând, gândul care stă la baza Paştilor, se referă la Christos, al doilea gând se referă la om, la omul care înţelege forţa ideii de Paşti: că prin cunoaşterea spirituală – dacă el a intrat în viaţa pământească a epocii prezente, unde spiritual-sufletescul său moare – sufletul său poate învia, în aşa fel încât să devină viu între naştere şi moarte, în aşa fel încât el să devină viu în interiorul său, în viaţa pământească. Această înviere lăuntrică, această posibilitate de a fi trezit lăuntric, este lucrul pe care omul trebuie să-l înţeleagă cu ajutorul ştiinţei spirituale; atunci, el va fi pus liniştit în mormânt. Atunci, el va fi pus în mormânt, altfel el ar cădea în prada acelor puteri care în perioada solstiţiului de iarnă acţionează, drept puteri ahrimanice, în sfera lumii pământeşti.

Iar sărbătoarea care conţine acest gând: El a înviat şi poate fi pus liniştit în mormânt –, această sărbătoare trebuie să fie celebrată în perioada în care frunzele încep să se îngălbenească, să cadă din copaci, când fructele se coc, când Soarele a atins acea putere prin care poate să maturizeze ceea ce primăvara a încolţit, a răsărit, a crescut, dar şi să conducă toate acestea spre ofilire, făcându-le să cadă iarăşi spre interiorul Pământului; când tot ceea ce se dezvoltă pe Pământ începe să devină un simbol al mormântului.

Dacă noi aşezăm sărbătoarea Paştilor în perioada în care viaţa începe să răsară şi să dea lăstari, când forţele de creştere ating punctul lor culminant, cealaltă sărbătoare,

care are următorul conţinut: El a înviat şi poate fi pus liniştit în mormânt –, trebuie celebrată în perioada când în natura de pe Pământ toate încep să se ofilească, în perioada în care în natura pământească se aşterne dispoziţia mormântului, când în faţa sufletului uman poate păşi simbolul mormântului. Atunci în om devine vie ideea mihaelică: acea idee care nu se mai adresează, ca ideea de Paşti a primelor secole creştine, percepţiei. În primele secole creştine, privirea era îndreptată spre Christos cel ce fusese pus în mormânt şi înviase. Şi, privind această imagine, în suflet se revărsau forţele cele mai puternice, el dobândea vigoare. Prin ideea sărbătorii ce cade la echinocţiul de toamnă, sufletul trebuie să-şi simtă puterea prin faptul că acum nu se mai apelează la contemplarea sa, ci la voinţa sa: Primeşte în tine ideea mihaelică cea care învinge puterile ahrimanice, acea idee care te face puternic pentru dobândirea cunoaşterii spirituale, aici, pe Pământ, pentru ca să poţi birui puterile morţii.

Dacă ideea de Paşti se adresează contemplării, această idee se adresează forţele de voinţă: a primi în noi forţa lui Mihael înseamnă a primi în forţele noastre de voinţă puterea cunoaşterii spirituale. Şi astfel ideea de Paşti poate deveni vie, ea poate fi adusă în mod nemijlocit aproape de sufletesc-spiritualul omului, şi, exact la fel cum ideea Sânzienelor era resimţită drept pol opus Crăciunului, ideea de Mihaeli, ideea sărbătorii lui Mihael, din toamnă, poate fi resimţită drept pol opus ideii de Paşti. După cum ideea Crăciunului a făcut să răsară, după o jumătate de an, prin viaţa sa interioară, ideea Sânzienelor, ideea de Paşti trebuie să dea la iveală ideea de Mihaeli. Omenirea trebuie să-şi cucerească o maturitate interioară pentru aceasta, pentru a nu mai gândi doar în mod abstract, ci pentru a gândi atât de concret încât să poată deveni iarăşi creator

de sărbători. Şi atunci, el va fi din nou în stare să lege de desfăşurarea fenomenelor senzoriale ceva spiritual.

Toate gândurile noastre rămân abstracte. Dar oricât de extraordinare, oricât de inteligente ar fi gândurile noastre – dacă rămân abstracte, ele nu vor putea să pătrundă viaţa. Astăzi, când omenirea reflectează la o zi abstractă oarecare, pe care s-o fixeze drept dată a Paştilor, fără a se mai orienta după constelaţii, astăzi, când întreaga cunoaştere superioară s-a întunecat, când nu mai există nici o legătură între înţelegerea forţelor moral-spirituale şi aceea a forţelor natural-fizice, atunci în om trebuie să se trezească din nou forţa de a uni în mod nemijlocit ceva spiritual de fenomenele senzoriale ale lumii.

Oare în ce consta odinioară forţa spirituală a omului de a crea sărbători în cursul anului, în funcţie de desfăşurarea fenomenelor anuale? Ea consta în forţa spirituală originară. Astăzi, oamenii pot continua să celebreze sărbătorile conform cu obişnuinţele tradiţionale, dar omenirea trebuie să redobândească forţa esoterică prin care să introducă acum de la ea însăşi ceva în natură, conform cu desfăşurarea proceselor naturii. Trebuie găsită posibilitatea de a concepe ideea sărbătorii de toamnă a lui Mihael drept floare a ideii de Paşti. Dacă Paştile sunt emanaţia florii fizic-senzoriale, atunci floarea ideii de Paşti, adică ideea de Mihaeli, trebuie să poată fi concepută drept emanaţia ofilirii fizice din cadrul ciclului anual.

Oamenii trebuie să înveţe din nou să gândească împreună spiritualul şi procesele din natură. Astăzi, nu numai că-i este îngăduit omului să facă reflecţii esoterice; astăzi este chiar necesar pentru om ca el să poată face din nou esoterism. Dar oamenii vor fi în stare de aşa ceva numai dacă vor învăţa să-şi conceapă gândurile într-un mod atât de concret şi de viu, încât ei nu vor mai gândi

doar retrăgându-se şi izolându-se de tot ceea ce se întâmplă în natură, ci vor gândi împreună cu desfăşurarea fenomenelor, împreună cu frunzele care se ofilesc, împreună cu fructele care se coc –, ei vor gândi într-un mod mihaelic, la fel cum ştiau să gândească în mod pascal, împreună cu plantele ce înfloresc, cu plantele ce răsar din pământ, cu florile ce ţâşnesc pe ramuri.

Dacă oamenii vor şti astfel să gândească în pas cu ciclul anual, atunci în gândurile lor se vor amesteca acele forţe care-i vor îngădui omului să dialogheze din nou cu forţele divin-spirituale care se revelează din stele. Oamenii şi-au adus din stele aici, jos, forţa de a pune bazele unor sărbători care să aibă o valabilitate interioară umană. Pe urmă, din dialogul cu plantele care se ofilesc, care se coc, cu Pământul ce moare, găsind dispoziţia de sărbătoare interioară justă, ei vor putea să dialogheze din nou cu zeii şi să lege existenţa omului de existenţa zeilor. Şi ideea de Paşti justă va fi din nou prezentă, atunci când această idee de Paşti va fi devenit atât de vie încât din ea va putea da lăstari ideea sărbătorii lui Mihael.

CONFERINŢA A TREIA

Dornach, Lunea Paştilor, 2 aprilie 1923

Nu avem voie să subapreciem importanţa pe care o are pentru omenire faptul de a atrage întreaga atenţie asupra unei perioade de sărbătoare a anului. Chiar dacă în epoca noastră sărbătorile religioase sunt celebrate mai mult în virtutea obişnuinţei, nu a fost întotdeauna aşa; au existat epoci în care oamenii îşi uneau conştienţa cu întregul curs al anului, la început de an ei simţindu-se în curentul timpului în aşa fel încât îşi ziceau: Acum avem un

anumit grad de frig sau de căldură, există şi anumite alte condiţii meteorologice, există o anumită situaţie în ceea ce priveşte creşterea plantelor şi a animalelor sau există situaţia că acum ele nu cresc. – Şi oamenii trăiau împreună cu natura transformările, metamorfozele prin care ea trecea treptat. Dar ei trăiau împreună cu natura, conştienţa lor unindu-se cu fenomenele naturii, în aşa fel încât îşi îndreptau mereu această conştienţă spre o anumită perioadă de sărbătoare, să zicem: la începutul anului, trecând prin toate sentimentele atât de diferite care se leagă de sfârşitul iernii, ei îşi îndreptau privirile spre perioada pascală, iar toamna, o dată cu ofilirea vieţii, spre perioada Crăciunului. Atunci, sufletul era plin de acele sentimente ce se exprimau în felul deosebit prin care oamenii se raportau la ceea ce erau pentru ei sărbătorile.

Aşa trăiau oamenii împreună cu ciclul anului, şi această împreună-trăire cu ciclul anual era, de fapt, o spiritualizare a ceea ce omul nu doar vedea şi auzea de jur împrejurul lui, ci şi trăia cu întreaga lui fiinţă. El trăia cursul anului ca pe desfăşurarea unei vieţi organice, la fel cum la om, dacă este copil, facem o legătură între manifestările sufleteşti ale copilului şi mişcările lui neîndemânatice, sau modul lui imperfect de a vorbi. După cum facem o legătură între anumite trăiri sufleteşti şi procesul de schimbare a dinţilor, sau între alte trăiri sufleteşti şi alte fenomene corporale ce apar mai târziu, tot astfel oamenii vedeau urzirea şi pulsarea spiritualului în schimbările care surveneau în procesele exterioare din natură. Era o creştere şi o descreştere.

Dar aceasta are legătură cu întreg modul cum se simte omul, ca om pământesc, în lume. Aşa că putem spune: În perioada în care, la începutul erei noastre, oamenii au început să celebreze amintirea Evenimentului

de pe Golgota, de unde s-a născut mai târziu sărbătoarea Paştilor, în perioada în care sărbătoarea Paştilor era simţită în cadrul ciclului anual ca ceva viu, aşa cum am arătat mai înainte, pe atunci, în esenţă, oamenii îşi simţeau propria viaţă ca fiind dăruită lumii spiritual-fizice exterioare. Ei simţeau că, pentru a face ca viaţa lor să devină un întreg, aveau nevoie de imaginea punerii în mormânt şi a învierii, de imaginea grandioasă a Evenimentului de pe Golgota.

Dar când conştienţa se umple cu asemenea imagini, de aici vin inspiraţii pentru oameni. Nu întotdeauna oamenii sunt conştienţi de ele, dar e o taină a evoluţiei omenirii că de la aceste atitudini religioase faţă de fenomenele lumii vin inspiraţii pentru toate aspectele vieţii. Dar, în primă instanţă, trebuie să ne fie clar faptul că, pe parcursul unei anumite epoci, în perioada Evului Mediu, cei care dădeau orientare vieţii religioase erau preoţii, acei preoţi cărora le revenea înainte de toate sarcina reglementării sărbătorilor, sarcina de a organiza modul de celebrare a sărbătorilor. Preoţimea era acea tagmă din cadrul omenirii care aşeza în faţa celorlalţi oameni, în faţa laicilor, sărbătorile, dând conţinut sărbătorilor. Dar, prin aceasta, preoţimea simţea într-un mod cu totul deosebit conţinutul sărbătorilor. Şi întreaga stare sufletească ce se instala prin faptul că de la asemenea sărbători veneau inspiraţii, îşi găsea apoi expresia şi în restul dispoziţiei sufleteşti.

În Evul Mediu n-ar fi existat ceea ce numim scolastică, ceea ce numim filosofia lui *Toma d'Aquino*, a lui *Albertus Magnus* şi a altor scolastici, dacă această filosofie, această concepţie despre lume şi urmările sociale pe care le-au avut n-ar fi fost inspirate de cea mai importantă dintre ideile Bisericii: ideea de Paşti. Contemplarea lui Christos

coborând spre Pământ, care duce în om o viaţă temporară pe Pământ, care trece apoi prin înviere, a constituit acel impuls sufletesc care a făcut să se stabilească raportul ciudat dintre credinţă şi ştiinţă, dintre cunoaştere şi revelaţie, specific scolasticii. Ideea că de la om poate veni numai cunoaşterea lumii senzoriale, că tot ceea ce se referă la lumea suprasensibilă trebuie dobândit prin revelaţie, era determinată, în esenţă, de ideea Paştilor, aşa cum se alătura ea ideii Crăciunului.

Iar dacă, la rândul ei, lumea actuală de idei a ştiinţelor naturii este în întregime un produs al scolasticii, aşa cum am arătat adeseori aici, atunci trebuie să spunem: Fără s-o ştie, cunoaşterea naturalist-ştiinţifică a epocii prezente este, în esenţă, o pecete imprimată în ceară a ideii de Paşti, aşa cum a domnit ea în perioadele mai vechi ale Evului Mediu, aşa cum a paralizat ea apoi în cursul evoluţiei spirituale a omenirii, în Evul Mediu târziu şi în epoca modernă. Să privim felul cum ştiinţele naturii folosesc sub formă de idei ceea ce azi a devenit un bun comun şi domină întreaga noastră civilizaţie, să vedem cum îşi folosesc ideile ştiinţele moderne ale naturii: ele le aplică asupra naturii moarte, cred că nu se pot ridica deasupra naturii moarte. Acesta este un produs al acelei inspiraţii care a apărut prin faptul că oamenii şi-au îndreptat privirile spre punerea în mormânt. Şi cât timp punerii în mormânt a putut să-i fie alăturată învierea, drept fapt spre care oamenii îşi înălţau privirile cu evlavie, simplei cunoaşteri senzoriale exterioare i-a fost alăturată revelaţia despre suprasensibil. Dar pe măsură ce s-a încetăţenit din ce în ce mai mult şi mai mult concepţia că învierea trebuie prezentată drept un miracol inexplicabil şi, de aceea, neîndreptăţit, revelaţia, adică lumea suprasensibilă, a fost lăsată deoparte. Ca să spunem aşa,

actuala concepţie despre lume naturalist-ştiinţifică a fost inspirată numai prin contemplarea Vinerii Mari, nu şi prin contemplarea Duminicii Paştilor.

Trebuie să recunoaştem această legătură interioară: Conţinutul inspiraţiei este întotdeauna ceea ce oamenii trăiesc, drept dispoziţie a fiecărei sărbători, în raport cu natura. Trebuie să recunoaştem legătura dintre acest conţinut al inspiraţiei şi ceea ce ajunge să se exprime în orice viaţă umană. De-abia când oamenii îşi vor da seama mai întâi ce legătură strânsă există între această transpunere a lor în viaţa anotimpurilor şi ceea ce ei gândesc, simt şi voiesc, atunci vor înţelege ce important ar fi, de exemplu, dacă am reuşi să facem o realitate din sărbătoarea de toamnă a lui Mihael, dacă, pe baza unor substraturi spirituale, pe baza unor substraturi esoterice, am reuşi cu adevărat să facem din sărbătoarea lui Mihael o realitate care să pătrundă în conştienţa oamenilor şi de acolo să creeze inspiraţii. Dacă ideea Paştilor şi-ar dobândi coloritul prin faptul că ideii de Paşti: El a fost pus în mormânt şi a înviat – i s-ar alătura celălalt gând, gândul uman: El a înviat şi poate fi pus liniştit în mormânt, fără să piară –, dacă această idee mihaelică ar putea deveni vie, ce importanţă uriaşă ar putea avea tocmai un asemenea eveniment pentru întregul mod de a simţi şi voi al oamenilor! Cum s-ar încetăţeni aşa ceva în întreaga viaţa socială a omenirii!

Ceea ce oamenii aşteaptă de la o reînnoire a vieţii sociale nu va veni de la nenumăratele discuţii şi măsuri care vor să schimbe realităţile exterior-senzoriale, ci va putea veni numai şi numai dacă omenirea va fi străbătută de o idee inspirativă puternică, numai dacă omenirea va fi luată în stăpânire de o idee puternică, născută din inspiraţie, datorită căreia aspectele moral-spirituale să fie

simţite din nou în legătura lor cu procesele natural-senzoriale. Aş putea spune că astăzi oamenii caută, la fel ca râmele aflate sub scoarţa pământească, lumina Soarelui, pe când, ca să găseşti lumina Soarelui, trebuie să ieşi de sub scoarţa Pământului. În viaţa reală nu se poate face nimic cu discuţiile şi ideile reformiste din epoca noastră; se poate realiza ceva numai prin intervenţia unei idei-impuls puternice, luate din spirit. Fiindcă trebuie să ne fie clar faptul că tocmai ideea Paştilor îşi va dobândi nuanţa ei nouă dacă va fi întregită prin ideea sărbătorii lui Mihael.

Să privim ceva mai atent această idee a sărbătorii lui Mihael. Dacă ne îndreptăm privirea spre ideea de Paşti, trebuie să avem în vedere faptul că Paştile cad în perioada vieţii de primăvară, când totul încolţeşte şi înmugureşte. În această perioadă, Pământul îşi expiră forţele sufleteşti, pentru ca acestea să se pătrundă, în ambianţa cosmi-că din jurul Pământului, cu o viaţă cosmică extrapământească. Pă-mântul îşi expiră sufletul. Ce înseamnă aceasta? Înseamnă că, în regi-unile unde tocmai e primăvară, anumite entităţi elementare, care există în jurul Pământului exact la fel ca şi aerul sau forţele de creştere ale plantelor, îşi unesc propria lor fiinţă cu Sufletul, care a fost expirat, al Pământului. Aceste entităţi se întreţes şi se unesc cu sufletul Pământului, care a fost expirat. Ele se dezindividualizează, îşi pierd individualitatea, se contopesc cu sufletescul general al Pământului. Tocmai primăvara, în perioada Paştilor, putem vedea numeroase fiinţe elementare cum se destramă ca nişte nori şi se contopesc în sufletescul pământesc general, părăsind ultimul stadiu al existenţei lor individuale, pe care au avut-o în timpul iernii. Aş putea spune aşa:

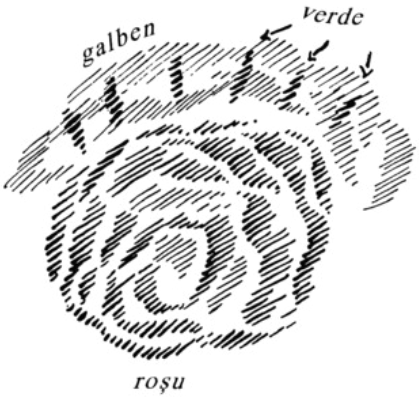

Tabla 4

În timpul iernii, aceste fiinţe elementare s-au aflat în sufletescul Pământului, unde se individualizaseră (vezi desenul: verde pe galben). Înainte de a veni perioada pascală, ele mai posedă încă o anumită individualitate, ele zboară, planează peste tot ca entităţi individuale. În perioada Paştilor, noi vedem cum ele se unesc formând nişte nori generali şi constituind o masă comună în Sufletul Pământului (verde pe galben). Dar din această cauză, ele îşi

pierd, până la un anumit grad, conştienţa. Cad într-o stare asemănătoare cu somnul. Anumite animale dorm în timpul iernii; aceste fiinţe elementare dorm vara. În perioada Sânzienelor, ele dorm complet. Dar apoi, ele reîncep să se individualizeze şi în perioada sărbătorii Mihaeli, de la sfârşitul lunii septembrie, le vedem deja în mod clar, ca entităţi separate, în mişcările de inspiraţie pe care le face Pământul.

Dar de aceste entităţi elementare are omul nevoie acum. Toate acestea, bineînţeles, nu sunt prezente în conştienţa sa, totuşi, omul are nevoie de ele, pentru a se uni cu ele, pentru a-şi putea pregăti viitorul. Şi omul poate uni cu sine aceste fiinţe elementare, dacă într-o perioadă de sărbătoare, care ar cădea pe la sfârşitul lui septembrie, el ar simţi într-un mod lăuntric-sufletesc deosebit de viu schimbările

(Tabla 4)

care au loc în natură tocmai înspre toamnă; dacă omul ar putea simţi că acum viaţa vegetal-animală se retrage, că anumite animale se pregătesc să se retragă pentru

perioada iernii în adăposturile lor, că frunzele iau coloritul lor autumnal, că întreaga viaţă a naturii se ofileşte. Primăvara e frumoasă, desigur, şi a simţi frumuseţea primăverii, viaţa ce încolţeşte, răsare şi creşte în acest anotimp este o însuşire frumoasă a sufletului uman. Dar şi a fi în stare să simţi că frunzele îşi pierd culoarea, luând nuanţele lor tomnatice, că animalele se retrag în adăposturile lor, a şti să simţi că în viaţa fizic-senzorială ce moare învie scânteind, strălucind, spiritual-sufletescul, a şti să simţi că o dată cu îngălbenirea frunzelor a sosit momentul în care viaţa ce răsărea şi încolţea moare, dar că viaţa fizic-senzorială se îngălbeneşte pentru ca spiritualul să poată trăi în procesul de îngălbenire ca atare, a putea simţi că în procesul de cădere a frunzelor are loc ridicarea spiritualului, a simţi că spiritualul este reversul revelării vieţii senzoriale pe cale de a se stinge: toate acestea ar trebui să constituie un sentiment faţă de spirit care să-l însufleţească pe om în timpul toamnei. Şi atunci el s-ar pregăti în mod just pentru perioada Crăciunului.

Pornind de la cunoştinţele pe care i le dă ştiinţa spirituală antroposofică, omul ar trebui să fie pătruns de adevărul că tocmai toamna viaţa spirituală a omului pe Pământ are legătură cu viaţa fizică aflată în declin. Când gândim, materia noastră fizică din nerv e distrusă. Gândul se înalţă din materia ce moare. Procesul de formare a gândurilor în interiorul lui însuşi, aprinderea ideilor în sufletul uman şi sentimentul, care poate fi trăit în întreg organismul uman, de a fi înrudit cu frunzele ce îngălbenesc, cu frunzişul ce se ofileşte al plantelor, cu uscarea plantelor, sentimentul de înrudire dintre existenţa spirituală a omului şi existenţa spirituală a naturii: acesta îi poate da omului impulsul care conferă tărie voinţei sale, impulsul

care-i atrage omului atenţia asupra faptului că voinţa se pătrunde cu spiritualitate.

Dar prin faptul că îşi pătrunde voinţa cu spiritualitate, omul devine un tovarăş de drum al lui Mihael, al activităţii sale pe Pământ. Şi dacă, spre toamnă, omul trăieşte în acest fel împreună cu natura, şi dacă el va da expresie acestei trăiri împreună cu natura prin conţinutul unei sărbători adecvate, atunci el va putea simţi cu adevărat acea întregire a dispoziţiei de Paşti. Dar atunci îi va deveni clar încă un lucru. Vedeţi dvs., ceea ce omul de azi gândeşte, simte şi voieşte este inspirat de dispoziţia unilaterală a Paştilor, care, pe deasupra, mai e şi paralizată. Dispoziţia Paştilor este, în esenţă, un rezultat al vieţii ce răsare şi creşte, al vieţii care face ca totul să se contopească într-un fel de unitate panteistă. Omul e dăruit naturii unitare a lumii unitare, în general. Aceasta este, de fapt, şi structura vieţii noastre spirituale de astăzi. Tendinţa este aceea de a reduce totul la o unitate, la un monom. Oamenii sunt adepţii spiritului universal, sau al naturii universale; şi, conform cu aceasta, unul este un monist spiritualist, altul este un monist materialist. Totul e cuprins într-o mare unitate nedefinită. În esenţă, aceasta este o dispoziţie de primăvară.

Dacă privim în intimitatea dispoziţiei de toamnă, cu spiritualul care se înalţă şi se eliberează (galben), cu senzorialul care, aş zice, se scurge strop cu strop, care se ofileşte (roşu), atunci avem perspectiva spiritualului ca atare, a senzorialului ca atare.

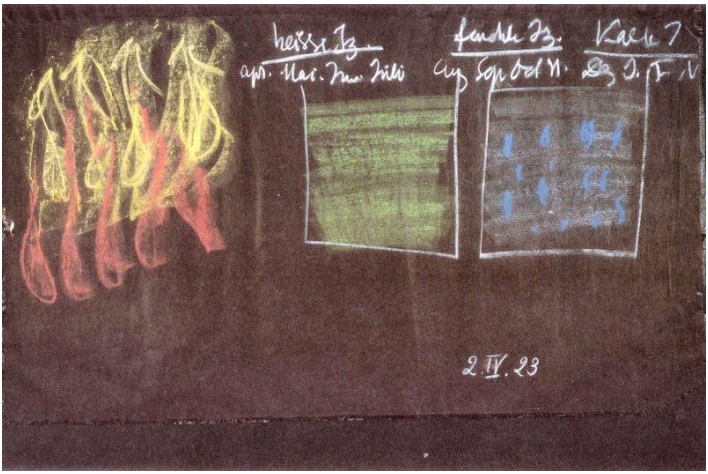

Tabla 5

Planta ce răsare primăvara conţine în procesele ei de creştere, în creşterea şi dezvoltarea ei, spiritualul. Spiritualul este amestecat cu senzorialul, avem, în esenţă, o unitate. Planta pe cale de a se ofili lasă frunza să cadă şi spiritualul se înalţă: avem spiritul, spiritul invizibil, suprasensibil şi avem partea materială, care iese afară. Este ca şi cum am avea mai întâi într-un vas un lichid

unitar, în care este dizolvată o substanţă oarecare, iar pe urmă, printr-un procedeu sau altul, am face în aşa fel încât din lichid să se depună ceva, care cade la fund ca sediment. Acum am separat cele două elemente, care la început erau unite, care constituiau o unitate.

Primăvara este anotimpul potrivit să le întreţească pe toate unele într-altele, să le amestece într-o unitate vagă, nediferenţiată. Priveliştea toamnei, dacă o privim în mod just, dacă o vedem în contrastul just cu priveliştea primăverii, ne atrage atenţia asupra faptului că pe de o parte acţionează spiritul, pe de altă parte, realităţile fizic-materiale. Şi atunci nu avem voie, bineînţeles, să ne oprim în mod unilateral la unul sau la celălalt dintre aceste două aspecte. Ideea de Paşti nu-şi pierde valoarea dacă i se adaugă ideea de Mihaeli. Avem, pe de-o parte, ideea de Paşti, unde, aş zice, totul apare sub forma unui fel de amestec panteist, a unei unităţi. Avem apoi diferenţierea, dar diferenţierea nu are loc într-un mod haotic, nereglementat. Avem o reglementare foarte bună. Ia gândiţi-vă cum este derularea ciclică: îmbinare, întreţeserea unora în celelalte, unificare, pe urmă o stare intermediară, în care are loc diferenţierea, diferenţierea completă; pe urmă iarăşi contopirea a ceea ce era diferenţiat în ceva unitar ş.a.m.d. Vedeţi mereu, pe lângă aceste două stări, şi o a treia: vedeţi aici ritmul dintre ceea ce e diferenţiat şi ceea ce e nediferenţiat, între inspirarea a ceea ce s-a diferenţiat din starea unitară şi, din nou, expirarea sa. Vedeţi un ritm, o stare intermediară, ceva de natură fizic-materială, ceva de natură spirituală; o interacţiune între cele fizic-materiale şi cele spirituale: ceva de natură sufletească. Învăţaţi să vedeţi natura, în cadrul ciclului natural, impregnată de trinitatea originară: materie, spirit, suflet.

Dar important este să nu ne oprim la o visătorie general-umană, trebuie să readucem totul la o unitate. Şi astfel reconducem totul, indiferent că unitatea este de natură spirituală sau materială, la starea de nediferenţiere a nopţii cosmice. Noaptea, toate pisicile sunt cenuşii, în monismul spiritual, toate ideile sunt cenuşii, în monismul material, tot cenuşii sunt. Acestea sunt doar diferenţe afective. Pentru o concepţie mai înaltă, ele nu intră deloc în considerare. Esenţialul este ca noi, oamenii, să ne putem uni cu viaţa lumii în aşa fel încât să fim în stare să urmărim trecerea vie de la unitate la trinitate, reîntoarcerea de la trinitate la unitate. Şi atunci, dacă, fiind în stare să întregim în acest fel ideea de Paşti cu ideea de Mihaeli, vom ajunge în situaţia de a simţi în mod just, în întreaga existenţă, trinitatea originară, atunci o vom primi în întreaga noastră dispoziţie sufletească. Atunci vom fi în stare să înţelegem că într-adevăr tot ce e viaţă are la bază activitatea şi interacţiunea unor trinităţi originare. Şi atunci, dacă sărbătoarea lui Mihael ne va da inspiraţii, vom avea pentru o asemenea concepţie – după cum sărbătoarea unilaterală a Paştilor a inspirat concepţiile care s-au ivit în ultima vreme –, deci, vom avea atunci o inspiraţie, un impuls spiritual-natural prin care vom putea să introducem în întreaga viaţă pe care trebuie s-o observăm şi s-o modelăm ideea de tripartiţie, impulsul tripartiţiei. Şi, în ultimă instanţă, de introducerea şi numai de introducerea acestui impuls depinde posibilitatea ca forţele decăderii, care există în evoluţia omenirii, să fie transformate din nou în forţe ale ascensiunii.

Aş spune că, atunci când am vorbit despre impulsul tripartiţiei în viaţa socială [Nota 3], aceasta a fost un fel de verificare, din care am vrut să se vadă dacă ideea mihaelică a ajuns deja atât de puternică încât oamenii să simtă că un

asemenea impuls izvorăşte direct din forţele care dau formă epocii noastre. A fost o încercare a sufletului uman, din care urma să se vadă dacă ideea mihaelică este deja suficient de puternică într-un număr de oameni. Ei bine, rezultatul a fost negativ. Ideea mihaelică nu e suficient de puternică nici măcar într-un număr mic de oameni, pentru a fi simţită întreaga ei forţă şi vigoare creatoare de epocă. Şi va fi aproape imposibil ca sufletele umane să se unească, pentru a dobândi noi forţe ale ascensiunii, cu forţele cosmice creatoare originare, aşa cum e necesar, dacă nu va putea să-şi croiască drum ceva dătător de inspiraţii atât de mari cum ar fi o sărbătoare a lui Mihael, dacă, deci, din străfundurile vieţii esoterice nu va putea veni un impuls creator nou.

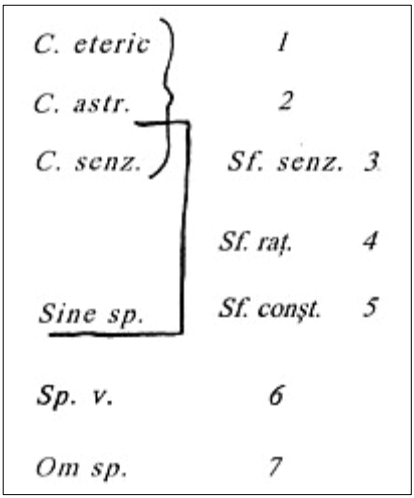
Dacă în locul membrilor pasivi ai Societăţii Antroposofice s-ar găsi măcar câţiva membri activi, atunci s-ar putea face reflecţii pe marginea unui asemenea gând. Căci esenţialul Societăţii Antroposofice constă în faptul că, în orice caz, în cadrul Societăţii Antroposofice sunt realizate unele impulsuri, dar că membrii pun, de fapt, cel mai mare preţ pe participarea la ceea ce se petrece; că ei îşi îndreaptă forţele sufleteşti contemplative spre ceea ce se petrece, dar activitatea propriilor lor suflete nu se uneşte cu impulsul care străbate epoca noastră. De aceea, cu membrii care constituie astăzi Societatea Antroposofică nu se poate spune că ar fi posibil să se reflecteze la punerea în activitate a ceea ce a fost caracterizat acum drept impuls esoteric. Trebuie să se înţeleagă, totuşi, care este mersul evoluţiei omenirii, să se înţeleagă că marile forţe de susţinere ale evoluţiei cosmice a omenirii nu izvorăsc din ceea ce se spune în mod exterior, în cuvinte superficiale, ci că aceste forţe ies, aş zice, din cu totul alte unghere.

Vremurile vechi au ştiut acest lucru, pe baza unei clarvederi umane originare, elementare. Vremurile vechi nu i-au pus pe tineri să înveţe, de exemplu: Există atâtea şi atâtea elemente chimice, apoi mai e descoperit încă unul şi acum nu mai sunt 75, ci 76, apoi se descoperă încă unul şi sunt 77. Nu se poate prevedea câte mai pot fi descoperite. În mod accidental se adaugă unul la 75, la 76 ş.a.m.d. În ceea ce este înşiruit aici sub formă de numere nu există nici o realitate interioară vie. Şi aşa e peste tot. Pe cine-l interesează astăzi ceea ce, în botanică, să zicem, ar face să se reveleze un fel de triadă! Se descoperă un ordin lângă alt ordin, o specie lângă altă specie. Se numără, cum ai număra nişte boabe de fasole ori nişte pietricele aruncate pe jos. Dar activitatea numărului în lume e ceva care are la bază o realitate fiinţială vie, şi aceasta trebuie sesizată.

Ia amintiţi-vă ce puţin timp a trecut de când cunoaşterea materiei era dedusă din triada: sare, mercur, fosfor [Nota 4], de când era văzută aici o triadă de forţe originare, de când tot ceea ce se găsea sub formă izolată trebuia subsumat uneia dintre cele trei forţe originare. Şi iarăşi e altfel, dacă ne îndreptăm privirile spre nişte epoci şi mai vechi, în care, de altfel, datorită nivelului civilizaţiilor, omului îi era mai uşor să ajungă la aşa ceva, fiindcă civilizaţiile orientale înclinau mai mult spre zona ecuatorială, unde acest lucru era mai degrabă posibil pentru vechea clarvedere elementară. Astăzi, în orice caz, în zona temperată omului îi este posibil să ajungă la aceste lucruri într-un mod liber, exact; dar oamenii vor să se întoarcă la vechile civilizaţii! Odinioară nu se făcea deosebire între primăvară, vară, toamnă şi iarnă. Dacă facem distincţie între primăvară, vară, toamnă şi iarnă, aceasta ne induce în eroare, faptul că avem aici numărul patru ne ispiteşte să facem o simplă înşiruire. Vechii

civilizaţii indiene, de exemplu, i-ar fi fost imposibil să conceapă că ciclul anului e dominat de numărul patru, fiindcă în acesta nu zace nimic din formele originare ale întregii activităţi.

Când mi-am scris cartea ***Teosofie***, eu n-am putut înşirui, pur şi simplu: corp fizic, corp eteric, corp astral şi eu, aşa cum putem sintetiza când lucrurile au fost găsite deja, când le înţelegem lăuntric. Eu am fost nevoit să ordonez totul după numărul trei: corp fizic, corp eteric, corp astral; prima triadă. Apoi, triada întreţesută cu aceasta: sufletul senzaţiei, sufletul raţiunii, sufletul conştienţei; apoi triada unită cu aceasta: sinea spirituală, spiritul vieţii, omul-spirit, de trei ori trei, întreţesute între ele (vezi schema), şi astfel devine şapte. Dar şaptele este de trei ori trei întreţesute între ele. Şi numai dacă ne îndreptăm privirile spre actualul stadiu din evoluţia omenirii apare numărul patru, care este, de fapt, un număr secundar.

(Tabla 4 dreapta)

Dacă vrem să ne îndreptăm privirile spre elementul lăuntric-activ, spre ceea ce îşi dă singur formă, atunci trebuie să studiem activitatea dătătoare de formă sub semnul numărului trei. De aceea, în concepţia indiană veche existau: anotimpul fierbinte, care ar cuprinde aproximativ lunile aprilie, mai, iunie, iulie, de la noi; anotimpul umed, care ar cuprinde lunile august, septembrie, octombrie, noiembrie; iar anotimpul rece ar cuprinde lunile decembrie, ianuarie, februarie, martie, limitele dintre ele nefiind foarte stricte, după luni, ci doar aproximative. Toate acestea ni le putem imagina oarecum mobile. Dar ciclul anual era gândit sub semnul numărului trei. Şi astfel dispoziţia sufletească a omului s-ar pătrunde de tendinţa de a observa această triadă originară în tot ceea ce urzeşte şi lucrează, de a întreţese însă această triadă originară şi întregii activităţi plăsmuitoare umane. Avem voie să spunem, desigur, că oamenii pot avea idei bune şi în legătură cu viaţa spirituală liberă, cu viaţa juridică şi cu viaţa social-economică, numai dacă ei vor pătrunde în profunzime acest puls întreit al activităţii lumii, care trebuie să străbată şi activitatea oamenilor.

În zilele noastre, tot ceea ce se referă la asemenea lucruri e considerat un fel de superstiţie, şi se crede că este o înaltă înţelepciune să numeri unu şi iarăşi unu, doi, trei ş.a.m.d. Dar natura nu procedează aşa. Dacă ne limităm însă la a privi doar într-acolo unde toate se întreţes, de exemplu, exclusiv spre natura de primăvară, spre care trebuie să privim, bineînţeles, ca să vedem cum toate se întreţes, atunci nu vom putea să redăm pulsul întreit. Dar dacă urmărim întregul ciclu anual, dacă vedem cum se împarte numărul trei, dacă vedem cum spiritualul şi viaţa fizic-materială există sub formă de dualitate şi că întreţeserea lor ritmică este un al treilea element, atunci

percepem acest trei în unul, unul în trei, şi învăţăm să ne dăm seama cum se poate transpune omul în sânul acestei activităţi cosmice: trei în unul, unul în trei.

Aceasta ar putea deveni dispoziţia sufletească a oamenilor, o dispoziţie sufletească umană ce pătrunde lumile şi se înfrăţeşte cu lumile, dacă ideea mihaelică ar putea să se trezească, drept idee a unei sărbători, în aşa fel încât, în a doua jumătate a lunii septembrie, sărbătoarea Paştilor să fie întregită cu adevărat printr-o sărbătoare a lui Mihael, dacă ideii de înviere a lui Dumnezeu după ce a trecut prin moarte i-ar putea fi alăturată ideea de înviere a omului din moarte, datorată forţei mihaelice. Aşa că, prin învierea lui Christos omul ar găsi puterea de a muri în Christos, adică de a-l primi în timpul vieţii pământeşti în sufletul lui pe Christos Cel Înviat, pentru ca să poată muri în el, adică să poată muri nu fiind mort, ci fiind viu.

O asemenea conştienţă lăuntrică s-ar putea naşte din inspiraţiile care ar veni de la un cult al lui Mihael. Ne putem da seama foarte bine că aşa ceva e departe de epoca noastră materialistă, care este astfel şi o epocă absolut filistină. Bineînţeles, nici nu putem aştepta nimic de la ea, dacă rămâne ceva mort, abstract. Dar dacă aşa ceva se va face cu acelaşi entuziasm cu care au fost inaugurate cândva în lume sărbătorile, când oamenii aveau forţa de a celebra o sărbătoare, atunci de la ea vor veni inspiraţii. Dar atunci ea va da inspiraţii şi pentru întreaga noastră viaţa spirituală şi pentru întreaga noastră viaţa socială. Şi atunci în viaţă va fi prezent lucrul de care avem nevoie: nu un spirit abstract, pe de o parte, o natură fără spirit, pe de altă parte, ci o natură pătrunsă de spirit, un spirit care creează în sensul naturii, care sunt una şi care vor întreţese iarăşi una într-alta religia, ştiinţa şi arta, formând o unitate, fiindcă vor înţelege să conceapă triada sub semnul ideii

mihaelice, în religie, ştiinţă şi artă, pentru ca ele să poată fi reunite în mod just în ideea de Paşti, în activitatea plăsmuitoare antroposofică, care poate desfăşura o activitatea religioasă, artistică, de cunoaştere, care, la rândul ei, să poată face diferenţieri religioase şi de cunoaştere. Aşa că impulsul antroposofic ar consta, propriu-zis, în faptul de a simţi în perioada Paştilor unitatea dintre ştiinţă, religie şi artă; de a simţi în perioada de Mihaeli că cele trei – care au *o singură* mamă, mama pascală –, că cele trei devin surori şi stau alături una lângă alta, completându-se reciproc. Şi ideea de Mihaeli, dacă ar deveni o sărbătoare vie în cadrul ciclului anual, ar da inspiraţii pentru întreaga viaţa umană.

De asemenea lucruri, care ţin întru totul de esoterismul real, ar trebui să se pătrundă oamenii, în primă instanţă măcar din punct de vedere cognitiv. Dar dacă ar putea veni cândva şi vremea în care să existe persoane active, aşa ceva ar putea deveni într-adevăr un impuls, singurul care, dacă avem în vedere omenirea aşa cum este ea acum, ar fi în măsură să pună în locul forţelor decăderii forţele ascensiunii.

CONFERINȚA A PATRA

Dornach, 7 aprilie 1923

În ultimul timp a fost necesar să atrag atenţia adeseori asupra legăturii dintre ciclul anual şi diferite raporturi ale vieţii umane, şi în zilele Paştilor am arătat legătura dintre ciclul anului şi celebrarea anumitor sărbători umane. Astăzi aş vrea să ne întoarcem în nişte vremuri foarte vechi, pentru a mai spune câte ceva tocmai în legătură cu misteriile epocilor vechi, despre această legătură dintre ciclul anului şi sărbătorile oamenilor, contribuind astfel, poate, la aprofundarea într-o direcţie sau alta a lucrurilor deja discutate.

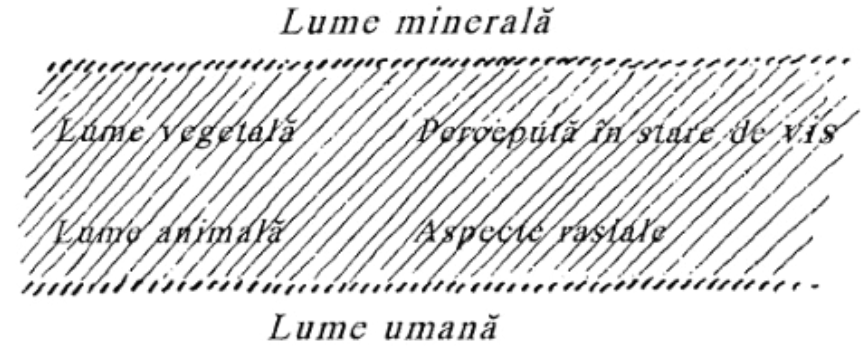
De fapt, pentru oamenii unor vremuri foarte îndepărtate ale civilizaţiei umane pe Pământ, sărbătorile erau o parte a vieţii lor. Ştim că în acele vremuri vechi conştienţa umană acţiona cu totul altfel decât mai târziu. Am putea să-i atribuim acestei conştienţe vechi un caracter de vis. Şi din această conştienţă de vis au izvorât toate acele cunoştinţe ale conştienţei umane, ale sufletului uman, care au luat mai târziu forma mitului, devenind mitologia însăşi. Cu această conştienţă cufundată mai mult în starea de vis, cu această conştienţă clarvăzătoare instinctivă, cum mai putem spune, oamenii priveau adânc în procesele spirituale care aveau loc în preajma omului. Dar tocmai prin faptul că luau parte în mod intens nu numai la activitatea fizic-senzorială din sânul naturii, aşa cum fac astăzi, ci şi la procesele spirituale, oamenii erau dăruiţi într-o măsură mult mai mare fenomenelor legate de ciclul anual, deosebirilor dintre felul cum se desfăşoară activitatea naturii în perioada de primăvară şi în cea de toamnă. Am atras atenţia asupra acestui lucru chiar foarte recent.

Dar astăzi vreau să vă comunic un alt lucru: vreau să vă arăt cum erau celebrate, pe baza vechilor învăţături ale misteriilor, sărbătoarea miezului de vară, care a devenit apoi sărbătoarea cunoscută de noi drept Sânziene, şi sărbătoarea miezului de iarnă, care a devenit Crăciunul nostru. Trebuie să ne lămurim atunci asupra faptului că acea omenire pe care o avem în vedere când vorbim despre nişte epoci mai vechi din viaţa omenirii nu ajungea în posesia unei conştienţe depline a eului în acelaşi fel în care ajungem noi astăzi. În conştienţa de vis nu există o conştienţă deplină a eului; iar acolo unde nu au o conştienţă deplină a eului, oamenii nici nu percep tocmai lucrurile de care omenirea epocii actuale este atât de mândră: Oamenii acelor vremuri nu percepeau ceea ce trăia în natura moartă, în natura minerală.

Să reţinem bine: conştienţa acelor oameni nu se desfăşura sub formă de gânduri abstracte, ci trăia în imagini, dar ea avea un caracter de vis. Şi, datorită acestui fapt, oamenii se transpuneau într-o măsură mult mai largă decât o fac astăzi, de exemplu, primăvara, în viaţa plantelor ce răsar şi dau lăstari. Şi iarăşi, putem spune, ei simţeau căderea frunzelor din perioada toamnei, ofilirea frunzelor, întreaga moarte a lumii vegetale, ei simţeau adânc în propria lor fiinţă şi schimbările prin care trecea în cursul anului lumea animală, ei simţeau că întreaga ambianţă din jurul omului e alta când zboară fluturii, zbârnâie gândăceii. S-ar putea spune că ei simţeau urzirea propriei lor fiinţe umane ca fiind una cu urzirea şi fiinţarea existenţei vegetal-animale. Dar nu numai că pe ei nu-i interesa prea mult lumea minerală, moartă, de afară, ci ei nu erau cu adevărat conştienţi de ea. Acesta este un aspect al vechii conştienţe umane.

Celălalt aspect constă în faptul că acea omenire veche nu manifesta nici un interes faţă de forma şi înfăţişarea omului, în general. Astăzi ne vine foarte greu să ne reprezentăm cum era simţirea umană în această privinţă; oricum, oamenii, în general, nu manifestau nici un interes faţă de înfăţişarea umană, cu forma ei spaţială. Manifestau însă un interes puternic faţă de rasele umane. Cu cât ne întoarcem la civilizaţii mai vechi, cu atât mai slab este interesul manifestat de conştienţa umană generală faţă de forma umană; în schimb, pe oameni îi interesează culoarea pieii, temperamentul rasei. Spre aceste aspecte îşi îndreaptă ei privirile. Pe de-o parte, deci, oamenii nu au nici un interes faţă de lumea moartă, minerală, pe de altă parte, nu-i interesează forma umană. Exista, după cum am spus, un interes faţă de rase, dar nu faţă de ceea ce este general uman, nici în ceea ce priveşte forma exterioară.

Marii învăţători din misterii luau toate acestea ca pe un fapt dat. Voi încerca să vă explic felul cum gândeau ei, folosind o reprezentare grafică. Ei spuneau: Oamenii au o conştienţă de vis, şi prin ea ajung să perceapă în mod foarte clar viaţa vegetală a lumii înconjurătoare. – Căci, datorită conştienţei de vis, oamenii trăiau împreună cu viaţa vegetală, dar conştienţa lor de vis nu ajungea atât de departe încât să poată percepe lumea minerală. Aşa că învăţătorii din misterii îşi spuneau: Într-o direcţie, conştienţa oamenilor se îndreaptă spre viaţa vegetală (vezi schema), care e percepută de ei într-o stare de vis, dar această conştienţă nu ajunge până la lumea minerală; aceasta se află în afara sferei conştienţei umane. Iar în direcţia cealaltă, omul simte în el ceea ce-l mai poate lega încă de lumea animală, aspectele legate de rasă, aspectele animale (vezi schema). În schimb, se află în afara conştienţei umane ceea ce, prin forma verticalizată, prin forma spaţială a fiinţei sale, îl face pe om, propriu-zis, să fie om.

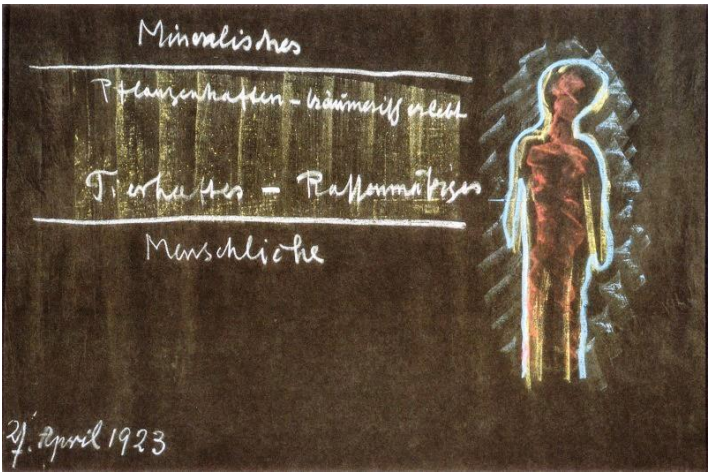

Tabla 6

Aşadar, omenescul propriu-zis se află în afara sferei de interese a oamenilor din aceste vremuri vechi. Noi putem caracteriza conştienţa umană imaginându-ne că ea este închisă, conform cu constituţia acelei omeniri vechi, în acest spaţiu (vezi schema, haşurat), pe când lumea minerală şi lumea propriu-zis umană se află în afara sferei despre care ştia ceva această veche omenire, care-şi ducea existenţa în afara misteriilor.

Dar ceea ce am spus acum, era valabil numai aşa, în general. Prin propriile sale puteri, prin ceea ce vieţuia în fiinţa lui, omul nu putea, pe de-o parte, să ajungă până la lumea minerală, şi el nu putea să înainteze, pe de altă parte, până la ceea ce era specific uman. Dar existau nişte procedee, cu originea în misterii, care-i aduceau omului, pe parcursul unui an, măcar în mod aproximativ, ceva de felul conştienţei eului uman, pe de-o parte, şi perceperea lumii minerale generale, pe de altă parte. Oricât ar suna de ciudat pentru omul epocii actuale, este adevărat că preoţii din vechile misterii organizau nişte sărbători în cadrul cărora, prin nişte procedee anume, oamenii se ridicau deasupra lumii vegetale, ajungând până la cea minerală şi prin aceasta, în vremurile vechi, ei aveau, într-o anumită perioadă a anului, un fel de aprindere fugară a eului. Era ca şi cum eul şi-ar fi trimis razele în conştienţa lor de vis. Dvs. ştiţi că şi când omul de azi visează, eul propriu, pe care oamenii îl văd atunci, mai constituie încă o parte componentă a visului.

Şi astfel, în timpul Sânzienelor, prin procedeele aplicate, în oamenii care voiau să participe la ele străfulgera, tocmai în miezul ve-rii, conştienţa eului. În această perioadă a miezului de vară oamenii puteau percepe lumea minerală măcar într-o asemenea măsură încât, prin faptul că percepeau lumea minerală, ei dobândeau un fel de conştienţă a eului, eul apărându-le, în orice caz, drept ceva care pătrunde din afară în visele lor. Pentru a provoca acest efect, în cadrul celor mai vechi sărbători ale miezului de vară, în cadrul sărbătorilor organizate la solstiţiul de vară, care au devenit apoi Sânzienele noastre, participanţii erau îndemnaţi să dezvolte un element poetic-muzical, cu hore ordonate ritmic şi însoţite de cânt vocal. Anumite reprezentaţii erau

pline de recitative muzicale ciudate, acompaniate de instrumente primitive. O asemenea sărbătoare era cufundată cu totul în elementul muzical-poetic. Omul parcă revărsa afară în Cosmos, sub formă de dans, sub formă de cânt vocal, ceea ce exista în conştienţa sa de vis.

Ceea ce se realiza odinioară, sub îndrumarea oamenilor care primiseră ei înşişi îndrumări din partea misteriilor, pentru asemenea sărbători populare grandioase, larg răspândite, ale vremurilor vechi, drept reprezentaţii muzicale, drept spectacole de cântece vocale, greu poate fi înţeles de către omul modern. Fiindcă realizările poetice şi muzicale de mai târziu sunt foarte departe de acele manifestări muzical-poetice primitive, elementare, care se desfăşurau în perioada miezului de vară, sub îndrumarea misteriilor. Totul avea drept scop ca, în timp ce oamenii îşi executau horele însoţite de cânt vocal şi de manifestări poetice primitive, în ei să se trezească o dispoziţie prin care să aibă loc ceea ce am numit adineaori aprinderea eului în sfera vieţii umane.

Dar dacă i-am fi întrebat pe oamenii care deţineau acele îndrumări: Ei, dar cum sunt create, de fapt, asemenea cântece, asemenea hore, datorită cărora poate avea loc fenomenul descris? – atunci cei din vechime ar fi dat iarăşi un răspuns cât se poate de paradoxal pentru omul modern: Ei ar fi spus, de exemplu: Ei, da, multe au ajuns la noi prin tradiţie, multe există deja, le-au făcut alţii, care au trăit înaintea noastră! – Dar în anumite epoci mai vechi, oamenii ar fi spus aşa: Şi astăzi poţi învăţa să faci aşa ceva, fără a porni de la tradiţie, dacă dezvolţi în continuare ceea ce se revelează. Încă şi astăzi poţi învăţa cum să te foloseşti de instrumentele cele mai primitive, cum să aşezi horele, cum să stăpâneşti vocea care cântă. – Şi acum vine lucrul paradoxal pe care l-ar fi spus aceşti oameni vechi. Ei ar fi

spus: Aceasta se învaţă de la păsările cântătoare. – Dar ei înţelegeau într-un mod profund întregul sens al motivului pentru care păsările cântă.

Omenirea de mult a uitat de ce cântă păsările. Într-o epocă în care intelectul domină totul, în care oamenii au devenit intelectualişti, s-a păstrat, desigur, arta cântului vocal, arta poeziei, dar a fost uitată, în epoca intelectualismului, legătura dintre faptul de a cânta şi întregul univers. Şi chiar cineva care este entuziasmat de arta muzicii, cineva care ridică muzica deasupra întregii banalităţi umane, va spune, pe baza mentalităţii acestei epoci intelectualiste târzii:

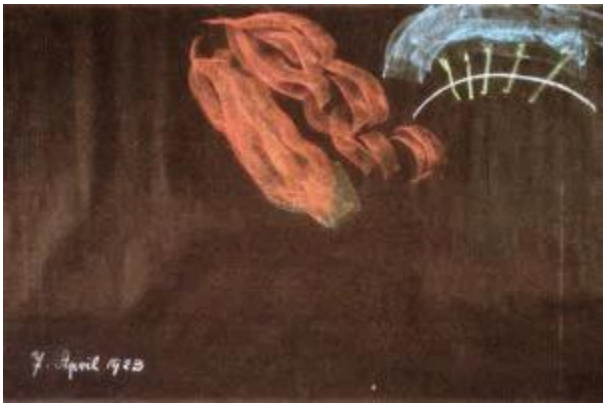
Eu cânt cum cântă pasărea [Nota 5]
Ce-n ramuri locuieşte.
Cântul ce din gâtlej afară iese
E plată ce bogat răsplăteşte.

Da, asta spune omul unei anumite epoci. Căci pasărea însăşi n-ar spune-o niciodată. Pasărea n-ar spune niciodată „Cântul ce din gâtlej afară iese e plată ce bogat răsplăteşte”. Şi la fel de puţin ar fi spus-o discipolii din vechile misterii. Căci, dacă într-o anumită perioadă a anului cântă ciocârliile, privighetorile, ceea ce apare astfel nu răzbate afară, în Cosmos, prin aer, ci vibrează prin elementul eterului până la o anumită depărtare a Cosmosului; apoi se întoarce înapoi, spre Pământ, şi pe urmă lumea animală primeşte ceea ce vibrează înapoi, numai că acum cu aceasta s-a unit fiinţa divin-spiritualului cosmic. Şi aşa se face că ciocârliile şi privighetorile îşi trimit glasurile afară, spre Cosmos (roşu) şi ceea ce trimit ele în afară se reîntoarce la ele sub formă eterică (galben), pentru perioada în care nu cântă, dar ceea ce primesc înapoi e străbătut acum de valurile, de conţinutul divin-spiritualului. Ciocârliile îşi trimit sunetul glasului afară, în

Cosmos, şi divin-spiritualul, care participă la activitatea de modelare, la întreaga muncă de plăsmuire a animalelor, se revarsă spre Pământ, tot pe valurile a ceea ce se întoarce de la cântecele trimise în sus de ciocârlii şi privighetori.

Tabla 7

Dacă nu vorbim pe baza mentalităţii intelectualiste, ci din conştienţa umană reală, atotcuprinzătoare, nu vom putea spune, de fapt: „Eu cânt cum cântă pasărea ce-n ramuri locuieşte. Cântul ce din gâtlej afară iese e plată ce bogat răsplăteşte”, ci ar trebui să spunem: Eu cânt cum

cântă pasărea ce-n ramuri locuieşte. Cântul ce iese din gâtlej spre depărtările cosmice se întoarce pe Pământ drept binecuvântare pentru el, fecundând viaţa pământească prin impulsurile divin-spiritualului, care continuă apoi să acţioneze în lumea păsărilor şi care pot să acţioneze în lumea păsărilor de pe Pământ numai pentru că găsesc drumul spre acesta pe valurile cântecelor trimise de ele dinspre lume.

Ei bine, nu toate animalele sunt ciocârlii şi privighetori; şi, bineînţeles, nu toate trimit cântece spre depărtările cosmice, dar ceva asemănător, chiar dacă nu atât de frumos, emană spre Cosmos de la întreaga lume animală. Oamenii vremurilor vechi înţelegeau acest lucru şi de aceea discipolii din şcolile iniţiatice erau îndemnaţi să înveţe asemenea cântece şi imnuri, asemenea manifestări dansante, pe care le puteau reprezenta apoi cu ocazia festivităţilor de Sânziene, dacă-mi e îngăduit să exprim acest lucru folosind o expresie modernă. Aceste cântece şi dansuri erau trimise de oameni afară, spre Cosmos, de astă-dată, bineînţeles, nu sub o formă animală, ci sub una umanizată, drept formă mai evoluată a ceea ce animalele trimit afară, spre Cosmos.

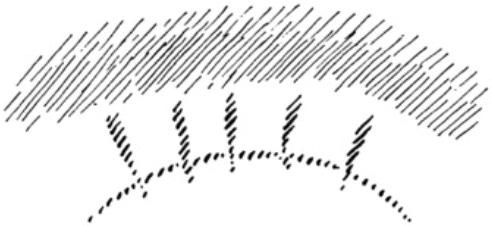
De acele sărbători mai ţinea şi un alt aspect: nu numai manifestările dansante, nu numai elementul muzical, cântul, ci după aceea, ascultatul. Mai întâi serbările aveau un caracter activ, pe urmă îndrumările cereau ca oamenii să asculte ceea ce venea înapoi spre ei. Cu dansurile, cu cântecele, cu toate manifestările lor poetice, ei îşi îndreptaseră marile întrebări spre divin-spiritualul Cosmosului. Toate acestea se ridicaseră în sus, aş zice, spre depărtările cosmice, la fel cum apa Pământului se ridică în sus, formând acolo norii şi picurând apoi din nou spre Pământ sub formă de ploaie. Aşa se ridicau

efectele manifestărilor artistice ale oamenilor şi se întorceau pe urmă înapoi, dar nu sub formă de ploaie, ci drept ceva care li se revela ca putere a eului. Şi oamenii aveau o receptivitate fină pentru acea transformare ciudată care se petrece tocmai în perioada Sânzienelor cu aerul şi căldura din jurul Pământului.

Bineînţeles, omul erei intelectualiste trece peste toate acestea fără să le acorde nici o importanţă. El are de făcut alte lucruri decât oamenii vremurilor vechi. În aceste perioade, ca şi în alte perioade, el trebuie să meargă la five o'clock tea sau la cafenea, trebuie să meargă la teatru ş.a.m.d. El are de făcut alte lucruri, care nu au legătură cu anotimpurile. Şi din cauza tuturor acestor lucruri, el uită de acea transformare uşoară care se petrece în ambianţa atmosferică a Pământului.

Oamenii vremurilor vechi simţeau că în jurul Sânzienelor, în perioada miezului de vară, aerul şi căldura se schimbă, că ele iau un fel de caracter vegetal. Încercaţi să vă imaginaţi ce fel de simţ era acesta: un simţ subtil de a percepe tot ceea ce are loc în lumea plantelor. Să presupunem că aici este Pământul, şi că pretutindeni din Pământ ies plante; oamenii aveau un simţ subtil prin care percepeau tot ceea ce se dezvoltă în plantă, tot ceea ce trăieşte în plantă. Primăvara oamenii aveau un sentiment general al naturii, care ni s-a mai păstrat cel mult în vorbire. Găsiţi în drama „Faust" a lui Goethe cuvântul: „es grunelt" [Nota 6]. /Cuvânt creat de Goethe din adjectivul grün = verde. Es grunelt = totul înverzeşte. – *n. trad.*/ Cine mai observă azi că „es grunelt", că verdele care iese din sol în timpul primăverii străbate aerul cu adierea şi valurile sale? Cine mai observă că natura înverzeşte şi înfloreşte! Ei da, oamenii de azi văd asta, le place culoarea roşie sau galbenă a florilor; dar ei nu observă că aerul devine altfel,

când florile înfloresc sau chiar când se leagă rodul. Prin urmare, în era intelectualismului, capacitatea de a trăi împreună cu lumea plantelor a dispărut. Dar în acei oameni ea mai exista. De aceea, ei puteau simţi, de asemenea, că procesele de înverzire, de înflorire, de rodire, nu vin spre ei din direcţia Pământului, ci din ambianţa înconjurătoare, din aer, că aerul şi căldura vin ele înseşi de sus (haşurat), revărsându-se ca ceva de natură vegetală. Această transformare a aerului şi căldurii în ceva vegetal transpunea conştienţa în acea sferă din care eul cobora apoi, ca răspuns la ceea ce oamenii trimiteau în sus, spre Cosmos, sub o formă poetic-muzicală.

(Tabla 7)

Aceste sărbători aveau, deci, un conţinut uman de o minunată căldură şi intimitate. Era o punere de întrebări, îndreptată spre Cosmosul divin-spiritual. Şi răspunsul venea, pentru că, aşa cum simţim procesele de rodire, de înflorire şi înverzire ale Pământului, omul simţea cum de sus în jos coboară ceva de natură vegetală în aerul care de obicei era doar mineral. Datorită acestui fapt, în visul existenţei, în această conştienţă veche de vis, intra şi visul eului.

Iar după ce sărbătoarea Sânzienelor se sfârşise şi veneau iarăşi lunile iulie şi august, oamenii aveau sentimentul următor: Noi avem un eu; dar eul rămâne în

cer, cerul se află acolo, sus, el ne vorbeşte numai în perioada Sânzienelor. Atunci ne dăm seama că între noi şi cer este o legătură. Cerul a luat sub ocrotirea lui eul nostru. Şi ni-l arată atunci când deschide marea fereastră cerească: în perioada Sânzienelor, atunci ni-l arată! Dar noi trebuie să-l rugăm s-o facă. Trebuie să-l rugăm prin manifestările noastre sărbătoreşti din timpul Sânzienelor, prin faptul că, la aceste serbări, ne transpunem în manifestările muzical-poetice incredibil de intime şi pline de căldură. Aşa că deja aceste sărbători constituiau stabilirea unei legături, a unei comunicări între cele pământeşti şi cele cereşti. Şi dvs. simţiţi, dragii mei prieteni: Această întreagă sărbătoare era cufundată în elementul muzicii, într-un element muzical-poetic; dintr-o dată, în miezul verii, pentru câteva zile – dar totul era bine pregătit din direcţia misteriilor –, dintr-o dată, în aşezările simple de la începuturi totul devenea poetic. Întreaga viaţă socială era scăldată în acest element muzical-poetic. Oamenii erau convinşi că au nevoie de toate acestea, pentru a trăi în cadrul ciclului anual, la fel ca de mâncarea şi băutura zilnică, ei erau convinşi că au nevoie să se transpună în această dispoziţie dansant-muzical-poetică şi să stabilească în acest fel o comunicare între ei şi puterile divin-spirituale ale Cosmosului. De la această sărbătoare a rămas ceva care a apărut apoi în epocile mai târzii: când un om compunea o operă poetică, el spunea, de exemplu: „Cântă-mi, zeiţă, mânia ce-aprinse pe-Achil Peleianul" –, fiindcă îşi mai aducea aminte că odinioară spre divinitate era îndreptată marea întrebare şi că divinitatea avea să răspundă la întrebarea oamenilor.

La fel de atent cum erau pregătite festivităţile din perioada Sânzienelor, pentru ca oamenii să-i pună Cosmosului marea întrebare, pentru ca în această perioadă Cosmosul să-i dea omului chezăşia faptului că el are un eu,

doar că acesta a fost luat sub ocrotirea cerului, în acelaşi fel plin de grijă era pregătită şi sărbătoarea solstiţiului de iarnă, sărbătoarea din miezul iernii, care a devenit Crăciunul nostru. Dar dacă în perioada Sânzienelor totul era cufundat în elementul muzical-poetic, în elementul dansant, în perioada miezului de iarnă totul era pregătit în aşa fel încât, în primă instanţă, oamenii ştiau: trebuie să devenim liniştiţi şi tăcuţi, acum trebuie să ne cufundăm într-un element contemplativ. Şi apoi era scos la vedere tot ceea ce, în vremurile vechi, despre care istoria exterioară nu relatează nimic, despre care se poate şti ceva numai prin ştiinţa spirituală, deci, era scos la vedere tot ceea ce exista pe atunci, în timpul verii, ca elemente transpuse în imagine, ca elemente transpuse în formă plastică şi care atingeau punctul lor culminant prin acele festivităţi muzical-dansante despre care am vorbit. Pe parcursul acelei perioade, vechea omenire, care ieşea, aş zice, din ea însăşi, pentru a se uni cu eul din ceruri, nu se preocupa de ceea ce se învăţa pe atunci. În afara festivităţilor, ei mai aveau de făcut în sânul naturii multe lucruri, care erau necesare pentru viaţa zilnică. Dar învăţarea se făcea în lunile de iarnă şi acest lucru atingea punctul său culminant, expresia sa sărbătorească, la solstiţiul de iarnă, în perioada miezului adânc al iernii, în perioada Crăciunului.

Atunci se începea pregătirea oamenilor aflaţi sub îndrumarea discipolilor din misterii, în vederea diferitelor acitivităţi spirituale care nu erau practicate în timpul verii. E greu să caracterizăm în expresii actuale – deoarece aceste lucruri se deosebesc extrem de mult, firește, de ceea ce facem noi astăzi –, e greu să caracterizăm în expresii actuale ceea ce făceau oamenii începând cu lunile septembrie-octombrie şi până spre Crăciunul nostru. Dar ei erau îndemnaţi să facă ceea ce noi am numi astăzi

dezlegări de ghicitori, răspunsuri la întrebări, care erau date într-o formă voalată oarecare, în așa fel încât din ceea ce era dat ca semn ei să găsească un sens. Să zicem că discipolii din misterii le dădeau celor care urmau să învețe așa ceva o imagine simbolică oarecare; și ei trebuiau s-o interpreteze. Sau le dădeau ceea ce noi am numi o ghicitoare; și trebuia ca ei s-o dezlege. Le dădeau o formulă magică oarecare. Trebuia ca ei să raporteze la natură conținutul acelei formule magice și astfel să-i ghicească sensul. Dar era pregătit cu grijă în special ceea ce, mai apoi, a luat la diferitele popoare cele mai diferite forme, ceea ce, de exemplu, a trăit la popoarele nordice, într-o perioadă ulterioară, drept aruncare a bețișoarelor cu rune, astfel încât să dezvolte diverse forme, care erau apoi descifrate. Unor asemenea activități li se dăruiau oamenii în perioada miezului de iarnă, dar erau cultivate, mai ales, în vechea formă primitivă, desigur, niște lucruri care au dus în cele din urmă la o anumită artă plastică primitivă.

Căci această formă veche de conștiență – oricât de paradoxal i-ar părea și aceasta omului actual –, se caracteriza prin următorul lucru: Când venea luna octombrie, în membrele umane se făcea simțit ceva care tindea să desfășoare o activitatea oarecare. Vara, omul trebuia să se supună, cu activitatea membrelor sale, cerințelor pe care le ridica ogorul său; el trebuia să pună mâna pe plug, să facă un lucru sau altul. Atunci, el trebuia să se adapteze lumii exterioare. După ce recolta fusese strânsă și membrele se odihneau, în ele se făcea simțită nevoia de a desfășura o activitate oarecare, și atunci în membre se trezea dorul după modelajul în lut. El simțea o satisfacție deosebită desfășurând o activitate de modelare plastică. Dacă în perioada Sânzienelor se ivea un imbold puternic de a dansa, de a face muzică, acum, spre Crăciun,

apărea imboldul puternic de a frământa materialul, de a modela în tot soiul de mase moi, care existau pe atunci, de a plăsmui ceva, folosind în acest scop şi toate elementele din natură. Ei aveau în special un simţ deosebit pentru felul cum, de exemplu, apa începea să îngheţe. Se dădeau atunci nişte impulsuri cu totul deosebite. Se mergea într-o direcţie sau alta. Formele de gheaţă care apăreau în apă luau o formă deosebită şi acei oameni reuşeau, cufundându-şi mâinile în apă, să execute diferite forme, în timp ce le încremeneau mâinile de frig, aşa că pe urmă, când apa îngheţa sub valurile pe care le făceau să se ridice, apa lua formele artistice cele mai ciudate, care apoi, bineînţeles, se topeau iarăşi.

În era intelectualismului n-a mai rămas nimic din toate acestea, cel mult obiceiul de a turna plumb în noaptea Anului Nou. Încă se mai obişnuieşte să se toarne plumb în apă şi unii găsesc că acesta ia nişte forme al căror mesaj trebuie descifrat. Dar aici avem doar ultimul rest abstract al acelor minunate puneri în activitate, în sânul naturii, a forţei de mişcare existente în interiorul omului, care se manifesta, de exemplu, în felul descris: omul îşi vâra mâna în apă, care era deja îngheţată, mâna îi încremenea de frig şi acum el încerca să dea apei forma de valuri, în aşa fel încât apa pe cale de a îngheţa îi răspundea prin formele cele mai minunate.

În acest fel, omul scotea la suprafaţă întrebările adresate Pământului. În perioada miezului de vară el se adresa, cu întrebările lui – prin muzică, prin poezie – cerurilor, şi ele îi răspundeau, trimiţând sentimentul eului în conştienţa sa cufundată în stare de vis. În perioada miezului de iarnă, el nu-şi trimitea întrebările – dacă voia să ştie ceva – în afară, spre ceruri, ci se adresa elementului pământesc, şi încerca să vadă ce forme poate lua elementul pământesc. Şi

el observa că formele care apăreau astfel erau, într-un anumit sens, asemănătoare cu formele care constituiau gândăceii, fluturii. Acesta era lucrul care-i apărea percepţiei sale. Din activitatea de modelare plastică pe care o scotea din activitatea naturii de pe Pământ, rezulta pentru el percepţia faptului că din elementul pământesc sunt plăsmuite diferitele forme animale. În perioada Crăciunului, omul înţelegea formele animale. Şi lucrând, supunându-şi membrele la efort, chiar sărind în apă, prin faptul că făcea acolo diverse mişcări cu picioarele, iar apoi sărea afară şi căuta să vadă cum răspunde apa, apa pe cale de a încremeni, el îşi dădea seama, prin observarea lumii exterioare, ce formă avea el însuşi ca om. Dar aceasta se întâmpla doar în perioada Crăciunului, nu în restul anului; în restul anului, el avea capacitatea de a simţi numai aspectele animale, aspectele rasiale. În perioada Crăciunului, el se apropia apoi şi de perceperea formei umane.

După cum, în vechile vremuri ale misteriilor, conştienţa eului era transmisă din ceruri, sentimentul formei umane era transmis din direcţia Pământului. În perioada Crăciunului, omul făcea cunoştinţă cu puterea creatoare de formă a Pământului, cu forţa lui creatoare din punct de vedere plastic, şi el învăţa să-şi dea seama că în miezul verii, în perioada Sânzienelor, armoniile sferelor îi trimiteau eul, sub formă de sunete muzicale, în conştienţa lui de vis. Şi astfel, în anumite perioade de sărbătoare, vechile misterii extindeau fiinţa umană la noi dimensiuni. Pe de-o parte, ambianţa Pământului creştea până în depărtările cerurilor, pentru ca omul să poată şti în ce fel ocrotesc cerurile eul său, cum odihneşte acolo eul său. Iar în perioada Crăciunului, învăţătorii din misterii făceau ca Pământul, prin intermediul activităţii de modelare plastică, să răspundă la întrebarea omului, pentru ca omul să

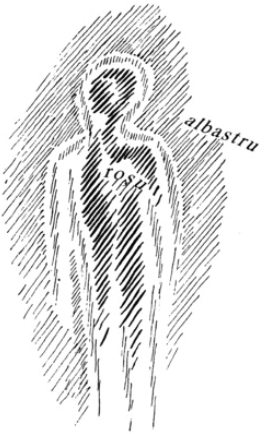
începă treptat să nutrească interes faţă de forma umană, faţă de faptul că în forma umană se reunesc toate formele animale. În perioada miezului de vară, omul începea să se cunoască lăuntric, în ceea ce priveşte eul său, iar în miezul iernii, el începea să se simtă din punct de vedere exterior, în ceea ce priveşte constituţia şi forma sa umană. Şi astfel, ceea ce omul simţea drept fiinţă a sa, felul cum se simţea el, de fapt, nu putea fi dobândit prin simplul fapt de a fi om, ci numai dacă trăia împreună cu înaintarea ciclului anual, dacă, pentru a dobândi conştienţa eului, cerurile îi deschideau ferestrele lor, dacă, pentru a-i da omului posibilitatea de a ajunge la conştienţa formei umane, Pământul îi arăta, aş zice, tainele sale. Pe atunci, omul era intim unit cu ciclul anual, atât de intim încât trebuia să-şi spună: Eu ştiu ceva despre ceea ce sunt ca om numai dacă nu trăiesc în mod obtuz, ci dacă în timpul verii mă las ridicat spre ceruri, iar în timpul iernii mă las cufundat în misterele Pământului, în tainele Pământului.

Vedeţi de aici că odinioară perioadele de sărbătoare, cu manifestările lor, erau înţelese drept ceva care ţine de viaţa umană. Omul nu se simţea doar ca fiinţă a Pământului, ci şi ca fiinţă care aparţine întregii lumi, el se simţea un cetăţean al întregii lumi. Ba, el se simţea atât de puţin un cetăţean al Pământului, încât era necesar să i se atragă atenţia asupra a ceea ce era el datorită Pământului însuşi, prin sărbătorile care puteau fi celebrate doar într-o anumită perioadă a anului, fiindcă, în celelalte perioade, oamenii care vieţuiau într-o măsură mai mică sau mai mare cursul anului n-ar fi putut să le vieţuiască deloc. Căci tot ceea ce se putea trăi cu ajutorul sărbătorilor era legat de anotimpul respectiv.

În era intelectualistă, după ce şi-a cucerit libertatea, omul nu mai poate ajunge în acelaşi fel care era adecvat

odinioară, în epocile primitive, să trăiască împreună cu Cosmosul. Dar şi cu constituţia lui actuală poate să ajungă la asemenea trăiri, dacă încearcă din nou să găsească legătura cu spiritualul. În conştienţa eului, pe care de-acum omenirea o posedă de mult timp, a pătruns un element care odinioară putea fi dobândit numai în timpul verii, prin fereastra cerească. Dar tocmai de aceea omul trebuie să-şi însuşească altceva, situat dincolo de eu, prin faptul că ajunge să înţeleagă Cosmosul.

Omului de astăzi i se pare firesc să vorbească despre forma umană generală. Cine a păşit în era intelectualismului nu mai are un sentiment atât de puternic al aspectelor animal-rasiale. Dar la fel cum odinioară acesta venea asupra omului ca o forţă, ca un impuls, care putea fi căutat numai drept ceva care vine de la Pământ, astăzi omul trebuie să ajungă, la rândul lui, printr-o înţelegere a Pământului care nu poate fi dată de geologie sau mineralogie, ci tot numai pe cale spirituală, la altceva decât este simpla forma umană.

(Tabla 6)

Dacă luăm forma umană, putem spune: În nişte vremuri foarte vechi, omul se situa în interiorul acestei forme în aşa fel încât simţea numai aspectul exterior-rasial, care-şi are sediul în sânge, nu simţea până la limitele date de piele (vezi desenul, roşu); el nu acorda atenţie limitelor. Astăzi, omul a ajuns atât de departe, încât acordă atenţie limitelor corpului său. El resimte aceste limite, care-l separă de restul lumii, drept elementul propriu-zis uman al formei sale (albastru). Dar acum omul trebuie să depăşească propriile sale limite. El trebuie să cunoască lumea eteric-astrală din afara sa. Şi poate realiza acest lucru prin aprofundare spiritual-ştiinţifică.

Vedem astfel că actuala treaptă de conştienţă a fost plătită prin faptul că s-au pierdut multe aspecte din legătura omului cu Cosmosul: dar după ce omul a ajuns la trăirea libertăţii şi a lumii sale de gânduri, el trebuie să iasă iarăşi din sine şi să aibă trăiri cosmice. Este ceea ce vrea antroposofia, când vorbeşte despre o reînnoire a sărbătorilor, ba chiar de crearea unor noi sărbători, cum ar fi, toamna, sărbătoarea lui Mihael, la care m-am referit de curând. Trebuie ca omul să-şi cucerească iarăşi o înţelegere interioară a ceea ce poate fi pentru om, în această privinţă, ciclul anual. Şi ciclul anual va putea fi ceva superior, în raport cu ceea ce era el odinioară pentru om, aşa cum am arătat.

CONFERINȚA A CINCEA

Dornach, 8 aprilie 1923

Spre a da un orizont şi mai larg expunerii pe care am făcut-o ieri aici despre acea legătură care se formase în vremurile vechi, sub influenţa misteriilor, între om şi viaţa naturii, mă voi ocupa astăzi de ceea ce credeau oamenii vremurilor vechi în legătură cu tot ceea ce primeau, prin desfăşurarea ciclică a naturii, de la univers. Veţi fi înţeles din conferinţa de ieri – şi poate, amintindu-vă unele dintre lucrurile pe care am avut ocazia să le mai prezint la ultimul Crăciun [Nota 7] petrecut în Goetheanumul care acum ne-a fost luat – că ciclul anului, cu fenomenele sale, era resimţit, ba chiar că el mai poate fi resimţit şi astăzi, drept un fel de curs al unei vieţi, drept ceva care din perspectiva desfăşurării sale exterioare este expresia unei fiinţe vii aflate în dosul lui, după cum şi manifestările organismului uman sunt revelările unei fiinţe, revelările sufletului uman însuşi.

Să ne amintim că, sub influenţa vechilor misterii, în perioada miezului de vară, în perioada pe care noi o simţim drept timpul Sânzienelor, oamenii dezvoltau un anumit raport faţă de eul lor; faţă de acel eu, însă, pe care încă nu şi-l atribuiau exclusiv lor înşişi, ci pe care-l ştiau adăpostit în sânul lumii divin-spirituale. Aceşti oameni credeau că prin toate manifestările descrise ei se apropie în miezul verii de eul lor, care se ascunde, în restul anului, de oameni. Bineînţeles, oamenii se concepeau ca fiinţe adăpostite cu totul în sânul divin-spiritualului. Dar ei credeau că pe parcursul celorlalte trei sferturi de an nu li se revelează nimic din ceea ce ţine de ei, drept eu al lor; că numai în acel singur sfert de an, care îşi avea punctul culminant la Sânziene, li se

revelează, prin fereastra făcută în mod special de lumea divin-spirituală, entitatea eului propriu.

Dar entitatea eului propriu, adăpostită în sânul lumii divin-spirituale, în care se revela, nu era gândită pe o cale a cunoaşterii atât de indiferentă, de neutră, flegmatică, aş zice, cum se întâmplă astăzi. Dacă astăzi se vorbeşte despre eu, omul nu se gândeşte la vreo relaţie reală cu o lume sau alta. El îşi imaginează eul cam ca pe un punct din care radiază ceea ce el face, în care radiază ceea ce el cunoaşte. Dar sentimentul pe care omul de astăzi îl are faţă de eul său este unul cu totul flegmatic. Nici măcar nu se poate spune că omul actual simte egoismul propriu-zis în eul său, cu toate că acesta este egoul; fiindcă, dacă vrea să fie cinstit, nu-şi poate spune nicidecum că îşi iubeşte eul în mod deosebit. El îşi iubeşte trupul, iubeşte o trăire sau alta. Dar eul nu este decât un cuvinţel, pe care îl resimte drept punct şi în care se concentrează, mai mult sau mai puţin, toate cele amintite. Dar în vremurile în care apropierea de acest eu era celebrată ca o sărbătoare, în vremurile în care se făceau pregătiri cu mult înainte, pentru ca oamenii să-şi întâlnească eul în univers, în vremurile în care ei simţeau apoi cum acest eu se retrage iarăşi treptat, lăsându-l pe om singur cu fiinţa sa trupesc-sufletească – cu ceea ce noi am numi astăzi fiinţa sa fizic-eteric-astrală –, în acele vremuri se simţea în mod real că eul este în legătură cu întregul Cosmos, cu lumea întreagă.

Dar ceea ce simţeau oamenii, înainte de toate, faţă de acest eu, în raportul lui cu lumea, nu era ceva în sens naturalist, dacă e să folosim acest cuvânt actual, nu era ceva conceput doar ca formă de manifestare exterioară, ci era considerat, în esenţă, drept punctul central al vechii, străvechii concepţii morale despre lume. Nu se considera că în această perioadă omului îi sunt revelate mari taine ale

naturii. Bineînţeles, asemenea taine ale naturii, aşa cum le-am descris ieri, nu se aflau, odinioară, în prim plan, ele nu intrau în atenţia omului, ci el avea sentimentul că în perioada miezului de vară, când lumina şi căldura ajung la apogeu, i se revelează, înainte de toate, ceea ce el urmează să-şi însuşească drept impulsuri morale. Era perioada pe care omul o resimţea drept iluminarea divin-morală. Iar ceea ce oamenii voiau să primească în primul rând drept răspuns al cerurilor, cerut prin manifestările muzicale, poetice şi dansante cultivate în acea vreme, ceea ce aşteptau oamenii, era ca din ceruri să se reveleze în modul cel mai solemn ce anume pretindeau cerurile, în legătură cu elementul moral, de la oameni.

Dacă se întâmpla câteodată ca, după ce toate manifestările avuseseră loc, după ce asemenea manifestări fuseseră celebrate în căldura înăbuşitoare a verii, să se dezlănţuie o furtună mare, cu fulgere şi tunete, atunci tocmai în fulgere şi tunete simţeau oamenii îndemnurile sau avertismentele morale adresate de ceruri omenirii pământeşti. Din acele vremuri vechi a rămas ceea ce găsim în concepţia despre Zeus, care e zeul tunetelor, zeul înzestrat cu fulgerul. Nişte gânduri asemănătoare se leagă de zeul german Donar. Aceasta, pe de-o parte, pe de altă parte, următorul lucru.

Oamenii simţeau acum, aş zice, cum natura caldă, saturată în sine, strălucitoare, cum ceea ce este natură dătătoare de căldură şi lumină din timpul zilei se prelungeşte şi în timpul nopţii, şi se făcea doar această deosebire: În timpul zilei, aerul e plin cu elementul căldură, cu elementul lumină. Atunci, în elementul căldurii şi al luminii urzesc şi trăiesc solii spirituali prin care vor să li se vestească oamenilor entităţile divine superioare, ca să-i înzestreze cu impulsuri morale. Dar în timpul nopţii, când entităţile

spirituale superioare se retrag, rămân solii acestora şi ei se revelează în felul lor. – Aşa că în perioada miezului verii, activitatea şi urzirea naturii erau simţite mai ales în nopţile de vară, în serile de vară. Iar ceea ce omul trăia acum, era pentru el ca un vis de vară trăit în realitate, ca un vis de vară prin care el ajunsese foarte aproape de lumea divin-spirituală; un vis de vară despre care el era convins că tot ceea ce se manifestă în acest timp drept fenomen al naturii este totodată o vorbire morală a zeilor, dar că atunci îşi desfăşoară activitatea, de asemenea, tot felul de fiinţe elementare care i se arată omului în felul lor.

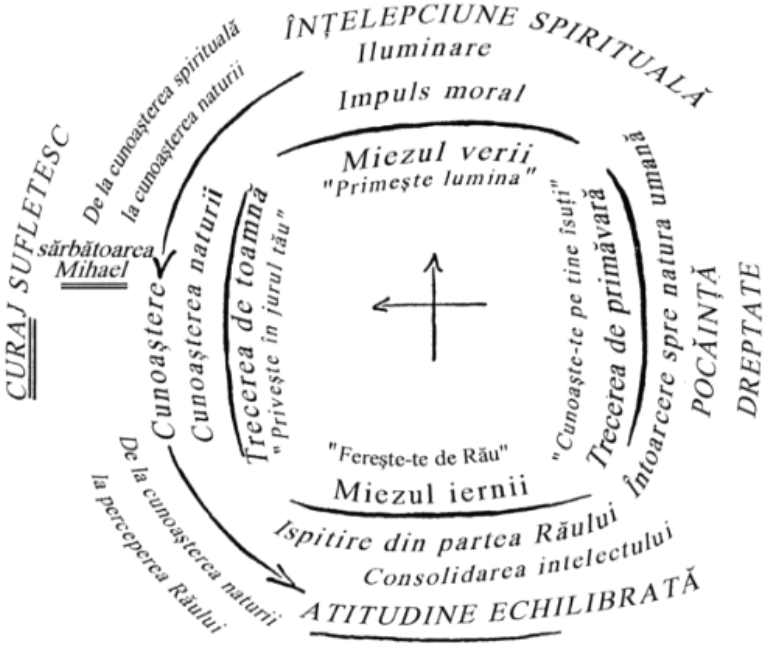
Tot elementele cu care noi împodobim visului nopţii de vară, visul nopţii de Sânziene, e ceea ce s-a păstrat mai târziu din formele minunate pe care imaginaţia umană le crea odinioară pentru a îmbrăca întreaga viaţă sufletesc-spirituală de care era străbătută perioada miezului de vară, dar care era înţeleasă, în mare ca şi în mic, drept revelare spiritual-divin-morală a Cosmosului faţă de oameni. Ne este îngăduit să spunem, aşadar, că reprezentarea care stătea la bază aici era următoarea: În perioada miezului de vară, lumea divin-spirituală se revela prin impulsuri morale care erau sădite în oameni în stare de iluminare (vezi schema). Ceea ce simţeau oamenii acum în mod cu totul deosebit, ceea ce acţiona asupra oamenilor, era resimţit drept ceva suprauman, aş zice, care influenţa ordinea vieţii umane. Prin faptul că trăia conţinutul acestor festivităţi, care erau celebrate în miezul verii, omul ştia că el, aşa cum era în acele vremuri, era ridicat deasupra lui însuşi, la nivelul supraumanului, că Dumnezeirea apuca mâna pe care omul i-o întindea, ca să zicem aşa, în această perioadă. Tot ceea ce credea omul că deţine, drept bun divin-spiritual, era atribuit revelaţiilor primite în perioada Sânzienelor.

Când vara era pe sfârşite şi se apropia toamna, când frunzele începeau să se ofilească, iar roadele se coceau, când viaţa plenară, debordantă, a verii pălea, când copacii rămâneau golaşi, atunci omul simţea, fiindcă în toate aceste sentimente se revărsau cunoştinţele din misterii: Lumea divin-spirituală se retrage iarăşi din faţa omului. Omul simte că acum i se cere să stea pe propriile lui picioare; s-ar putea spune că el iese din sânul spiritualului şi creşte înspre natură. – Aşa simţea omul trecerea spre toamnă, drept ieşire din sânul spiritualului, drept transpunere a sa în natură. Frunzele copacilor deveneau dure, se mineralizau şi ele. Într-un anumit sens, totul înclina spre moartea anuală a naturii.

În această stare de întreţesere cu procesul de mineralizare a ceea ce se afla pe Pământ şi în jurul Pământului, era resimţită o întreţesere a omului însuşi cu natura. Pe atunci, omul era mai aproape cu trăirile sale interioare de ceea ce avea loc în lumea exterioară. Şi el gândea, el cugeta, în acelaşi sens în care trăia această stare de întreţesere cu natura. Întreaga sa gândire lua acest caracter. Dacă am încerca să exprimăm în limbajul nostru ceea ce simţea omul la apropierea toam-nei, ar trebui să spunem cam aşa. Dar vă rog să ţineţi seama de faptul că eu folosesc cuvintele vorbirii actuale, că odinioară, firește, nimeni n-ar fi fost în stare să vorbească aşa. Odinioară totul era simţire, lucruri-le nu erau caracterizate cu ajutorul gândirii. Dar dacă am vrea să ne exprimăm apelând la cuvintele vorbirii noastre, la cuvintele actuale, ar trebui să spunem: Omul resimţea această trecere în aşa fel încât el găsea, cu direcţia gândirii sale, cu felul său de a simţi, trecerea de la cunoaşterea spiritului la cunoaşterea naturii (vezi schema). Acesta era lucrul pe care-l simţea omul, că înspre toamnă el nu se mai află în sânul

cunoaşterii spiritului, că toamna îi cere să cunoască natura. Aşa că la echinocţiul de toamnă nu avem impulsurile morale, ci cunoaşterea naturii. Omul începea să cugete asupra naturii.

Aşa era în perioada în care se ţinea seama de faptul că omul este o fiinţă, o creatură, o fiinţă în sânul Cosmosului. În acea vreme s-ar fi considerat că este o absurditate să-i prezinţi omului în timpul verii, sub forma de atunci, cunoştinţe despre natură. Vara exista pentru a-l pune pe om în legătură cu spiritualul din lume.

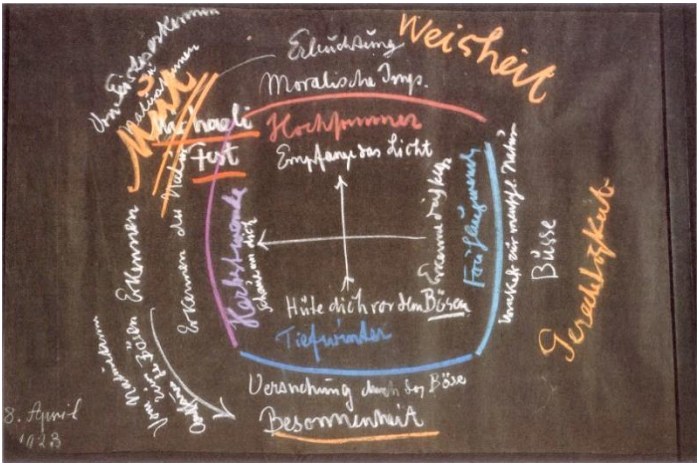

Tabla 8

Vara exista pentru a-l pune pe om în legătură cu spiritualul din lume. Când începea acea perioadă pe care noi o numim mihaelică, se spunea: Din tot ceea ce omul simte de jur împrejurul lui, din păduri, din copaci, din plante, vine îndemnul ca el să se ocupe de cunoaşterea naturii. – Era perioada în care oamenii aveau sarcina de a se dedica, drept ocupaţie principală a lor, cunoaşterii, cugetării. De altfel, era şi perioada în care condiţiile exterioare ale vieţii permiteau acest lucru. Prin urmare, viaţa umană trecea de la iluminare la cunoaştere. Era perioada cunoaşterii, a cunoaşterii ce se intensifica mereu.

Când discipolii primeau învăţătură în şcolile de misterii, maeştrii lor le dădeau nişte maxime de felul celor pe care le regăsim, sub o formă schimbată, în maximele înţelepţilor greci [Nota 8]. Dar cele şapte maxime ale celor şapte înţelepţi greci nu sunt acelea din misteriile originare. În misteriile originare exista pentru perioada miezului de vară maxima:

Primeşte lumina

şi prin lumină era desemnată, de fapt, înţelepciunea spirituală. Era desemnat elementul în sânul căruia strălucea propriul eu uman.

Pentru perioada de toamnă în misterii a fost creată o maximă care îndemna sufletele la ceea ce aveau ele de făcut acum:

Priveşte în jurul tău.

Apoi, cursul anului şi, de asemenea, ceea ce omul simţea că e unit în propria lui fiinţă cu acest an, se apropia de perioada iernii. Ajungem în miezul iernii, în care cade Crăciunul nostru. Dacă în perioada miezului de vară omul se simţea ridicat deasupra lui însuşi, spre existenţa divin-spirituală a Cosmosului, în perioada miezului de iarnă omul se simţea coborând sub nivelul pe care-l atinsese deja în evoluţia sa. El simţea ca şi cum forţele Pământului îl învăluie din toate părţile, ca şi cum acestea îl iau cu ele. Simţea ca şi cum natura sa voluntară, natura sa instinctuală şi pornirile sale ar fi impregnate şi străbătute de forţa greutăţii, de forţa distrugerii şi de alte forţe care există în Pământ. În acele vremuri vechi, omul nu simţea iarna aşa cum o simţim noi astăzi, în sensul că ne este frig şi, de exemplu, ne încălţăm cizmele, ca să nu îngheţăm de frig, ci omul simţea ceea ce se ridica din direcţia Pământului drept ceva care se unea acum cu propria sa fiinţă. El simţea, aş zice, cum se ridică la orizont contrariul elementului torid, plin de lumină, drept element al gerului. Gerul îl mai simţim şi noi, cei de astăzi, fiindcă el atinge corporalitatea noastră, dar omul din vechime simţea din punct de vedere sufletesc întunecimea drept fenomen însoţitor al gerului. El simţea ca şi cum, oriunde s-ar fi dus, din Pământ s-ar ridica întunericul şi l-ar închide ca într-un fel de nor, numai până la brâu, în orice caz, dar aşa simţea omul. Şi atunci el îşi

spunea – trebuie să caracterizez şi aici folosind nişte cuvinte moderne –, omul îşi spunea: În timpul miezului de vară, eu stau faţă în faţă cu iluminarea, atunci în această lume pământească se revarsă ceea ce este ceresc-suprapământesc, acum cele pământeşti se şuvoiesc în sus.

Dar omul a trăit şi a simţit ceva din cele pământeşti deja în perioada echinocţiului de toamnă. Dar atunci el a trăit şi a simţit în legătură cu natura pământească ceva care, într-un anumit sens, mai era conform cu el, mai avea legătură cu el. Am putea spune şi aşa: La echinocţiul de toamnă, omul simţea realităţile şi fenomenele naturii în inima sa, în lumea sentimentelor sale. Dar acum el simţea ca şi cum Pământul l-ar lua în primire, ca şi cum natura sa volitivă ar fi legată fedeleş, prin mii de fire care se deapănă în jurul lui, de către forţele Pământului. Acest lucru era resimţit de el drept contrariul ordinii morale a lumii. O dată cu întunericul negru care-l învăluia ca nişte nori, el simţea cum forţele vrăjmaşe moralităţii îşi deapănă firele în jurul lui, legându-l strâns. El simţea cum întunericul se ridică din Pământ ca un şarpe şi se încolăceşte în jurul lui. Dar o dată cu aceasta mai simţea şi altceva. Deja în timpul toamnei simţise că se pune în mişcare ceva ce noi numim astăzi intelect. Dacă în timpul verii intelectul se evaporă şi în om intră din exterior ceea ce e moral şi plin de înţelepciune, în timpul toamnei intelectul se consolidează. Omul se apropie de Rău, dar intelectul lui se consolidează. În miezul iernii, omul simţea cu adevărat ceva ca un fel de revelare a şarpelui, dar în acelaşi timp consolidarea, fortificarea deşteptăciunii, a elementului reflexiv, a ceea ce-l face pe om şmecher şi viclean, a ceea ce-l face să urmărească în viaţă principiile utilitariste. Toate acestea erau resimţite în felul descris. Şi dacă în timpul toamnei se ridica treptat la orizont cunoaşterea naturii, în perioada

miezului de iarnă de oameni se apropia ispitirea iadului, ispitirea venită din partea Răului. Aşa era simţit acest lucru. Dacă, deci, scriem aici (vezi schema, mai sus): Impuls moral, Cunoaşterea naturii – dincoace, pentru miezul iernii, va trebui să scriem: Ispitire din partea Răului.

Şi aceasta era tocmai perioada în care omul avea sarcina de a dezvolta ceea ce, oricum, se asocia în mod natural în el: elementul intelectual, şmecheria, viclenia, ceea ce ţinteşte utilitarismul. Omul trebuia să învingă acest lucru prin cugetarea echilibrată. Căci era perioada în care omul nu mai trebuia să-şi dezvolte simţul deschis faţă de înţelepciune, aşa cum i se cerea, în sensul vechii înţelepciuni a misteriilor, în timpul iluminării. Tocmai în perioada în care Răul se revela în felul descris, omul putea simţi în mod corespunzător rezistenţa împotriva Răului: el trebuia să-şi dezvolte o gândire echilibrată. Şi, înainte de toate, la trecerea pe care o trăia acum, după ce făcuse pasul de la iluminare la cunoaştere, de la cunoaşterea spiritului la cunoaşterea naturii, el trebuia să treacă de la cunoaşterea naturii la perceperea Răului. Aşa era înţeles acest lucru. Iar dacă discipolilor din misterii, cărora li se dădeau învăţături, cuvinte călăuzitoare pe drumul lor, li se spunea în miezul verii: Primeşte lumina –, iar toamna: Priveşte în jurul tău –, acum, în miezul iernii, li se spunea:

Păzeşte-te de Rău.

Şi maeştrii lor se aşteptau apoi ca prin această atitudine echilibrată, prin faptul că se păzeau de Rău, oamenii să ajungă la un fel de autocunoaştere, care până la urmă îi va face să-şi dea seama cât se îndepărtaseră în cursul anului de impulsurile morale.

Constatarea devierii de la impulsurile morale, prin contemplarea Răului, posibilitatea învingerii acestuia printr-o atitudine echilibrată, sunt lucrurile de care omul

trebuia ajutat să devină conştient tocmai în perioada care urmează după miezul iernii. Şi de aceea în înţelepciunea acelor vremuri erau preluate tot felul de lucruri care-i îndemnau pe oameni să se căiască pentru ceea ce înţeleseseră că-i îndepărtase de la impulsurile morale primite prin iluminare.

Ne apropiem de primăvară, de echinocţiul de primăvară. Şi, exact la fel cum aici (vezi schema : miezul verii, toamna, miezul iernii) avem iluminarea, cunoaşterea, atitudinea echilibrată, pentru echinocţiul de primăvară avem ceea ce era resimţit drept activitate de pocăinţă. Iar în locul cunoaşterii, respectiv în locul ispitirii venite din partea Răului, apărea acum ceva care ar putea fi numit inversarea direcţiei, când omul se îndrepta iarăşi spre natura lui superioară, prin pocăinţă. Dacă am scris până acum: iluminare, cunoaştere, atitudine echilibrată, aici trebuie să scriem: Întoarcere la natura umană.

Dacă priviţi din nou spre ceea ce, în perioada miezului de iarnă, era timpul ispitirii din partea Răului, veţi fi nevoiţi să spuneţi: Acum omul se simţea ca şi cum ar fi fost cufundat în prăpăstiile Pământului. El îşi simţea întreaga fiinţă închisă între firele cu care-l legase întunericul pământesc. Era perioada în care, exact la fel cum în miezul verii era scos din sine însuşi, şi sufletescul lui era ridicat deasupra propriei lui fiinţe, acum, în miezul iernii, ca să nu fie prins în firele pe care le întindea în jurul lui Răul, sufletescul se elibera. Şi astfel, în perioada miezului de iarnă exista o contra-imagine, un revers a ceea ce exista în miezul verii.

În miezul verii, fenomenele naturii vorbeau în mod spiritual. Oamenii căutau vorbirea cerurilor mai ales în fulger şi tunet. Ei îşi îndreptau privirile spre fenomenele naturii, dar în fenomenele naturii căutau o vorbire

spirituală. Până şi în lucrurile cele mai mărunte oamenii căutau, în perioada din jurul Sânzienelor, vorbirea spirituală a fiinţelor elementare, dar în exterior. Omul se visa, aş zice, în afara lui.

În perioada miezului de iarnă, omul se cufunda în el însuşi şi visa în interior. Prin faptul că se smulgea din strânsoarea firelor pe care le întindea Pământul în jurul lui, omul visa în interiorul lui, dacă reuşea să-şi elibereze sufletescul. Şi de aici a rămas ceea ce se leagă de viziunile, de contemplarea interioară din timpul celor treisprezece nopţi sfinte care urmau după solstiţiul de iarnă. Pretutindeni au rămas amintiri ale acestor vremuri vechi. Puteţi considera că vechiul cânt norvegian al lui Olaf [Nota 9] este o formă târzie a ceea ce în vremurile vechi exista într-o măsură cu totul deosebită.

Apoi se apropia primăvara. Astăzi, lucrurile s-au deplasat puţin; odinioară, primăvara era mai aproape de iarnă. Totul era privit ca şi cum ar fi existat trei anotimpuri. Şi lucrurile despre care vorbim erau mult mai vârâte unul într-altul, dar, în orice caz, ceea ce eu vă comunic acum era dat discipolilor ca învăţătură. Dacă în miezul verii se spunea: Primeşte lumina –, iar toamnă, în vremea lui Mihael: Priveşte în jurul tău –, dacă în miezul iernii, în perioada în care noi sărbătorim Crăciunul, se spunea: Păzeşte-te de Rău –, tot astfel, pentru perioada inversării direcţiei exista o maximă, despre care se credea că acţionează numai în această perioadă:

Cunoaşte-te pe tine însuţi,

tocmai ca revers la cunoaşterea naturii.

Păzeşte-te de Rău – s-ar putea exprima şi aşa: Fereşte-te, dă-te înapoi din faţa întunericului pământesc. – Dar nu se spunea aşa. Dacă în miezul verii fenomenul natural al luminii era luat drept reprezentant al

înţelepciunii, dacă, deci, în miezul verii se vorbea, aş zice, în un mod natural, maxima pentru perioada miezului de iarnă n-ar fi fost exprimată sub forma propoziţiei: Păzeşte-te de întuneric –, ci acum era exprimată interpretarea morală: Păzeşte-te de Rău.

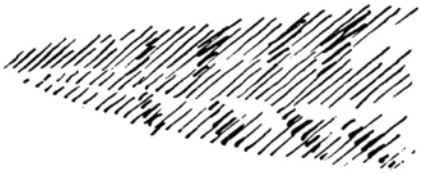
Pretutindeni au rămas ecourile acestor sărbători, în măsura în care oamenii au înţeles despre ce e vorba. Bineînţeles, toate s-au schimbat, de când a avut loc marele Eveniment de pe Golgota. Naşterea lui Iisus a avut loc în perioada celei mai adânci ispitiri a omului, în timpul iernii. Naşterea lui Iisus a avut loc în perioada în care omul era ţinut strâns de puterile întunericului, când el era cufundat, aş zice, în prăpăstiile Pământului. Printre legendele despre naşterea lui Iisus se găseşte una care povesteşte că Iisus a venit pe lume într-o grotă, făcându-se referire astfel la unul dintre lucrurile care erau simţite drept înţelepciune în misteriile cele mai vechi: el spune că omul poate găsi aici ceea ce el trebuie să caute, cu toate că e închis în plasa a ceea ce e pământesc-întunecat, aici fiind indicate şi motivele pentru care omul poate să cadă în prada Răului. Un ecou al tuturor acestor lucruri este apoi faptul că la apropierea primăverii a fost aşezată perioada pocăinţei.

Bineînţeles, înţelegerea faţă de sărbătoarea miezului de vară a dispărut într-o măsură şi mai largă decât cea faţă de cealaltă jumătate a anului. Căci cu cât materialismul a coborât mai mult asupra omenirii, cu atât a existat mai puţin înclinaţia faţă de iluminare sau alte lucruri de acest fel. Deosebit de importantă pentru omenirea actuală e tocmai perioada care îl conduce pe om de la iluminare – aceasta, deocamdată, le rămâne încă inconştientă oamenilor – spre perioada toamnei. Aici e punctul unde omul, care trebuie să se cufunde în cunoaşterea naturii, urmează să perceapă în cunoaşterea naturii copia unei

cunoaşteri a spiritului lui Dumnezeu. Iar pentru aceasta nu există o sărbătoare de aducere-aminte mai bună decât sărbătoarea Mihaeli. Dacă va fi celebrată în mod just, poate că omenirea în totalitatea ei va ajunge să-şi pună întrebarea: Cum poate fi găsită, în glorioasa cunoaştere actuală a naturii, cunoaşterea spiritului, cum putem metamorfoza cunoştinţele despre natură în aşa fel încât din cunoştinţele despre natură pe care omul le are deja să se nască pentru el cunoaşterea spiritului? – Cum poate fi învins, cu alte cuvinte, ceea ce, dacă s-ar derula mai departe în sine însuşi, l-ar închide cu totul pe om în plasa subumanului?

Trebuie să aibă loc o cotitură. Sărbătoarea Mihaeli trebuie să primească un anumit sens. Sensul va rezulta dacă oamenii vor simţi următorul lucru: Ştiinţele naturii l-au dus pe om până acolo unde el a cunoscut o latură a evoluţiei lumii, de exemplu, faptul că din organismele animale inferioare s-au dezvoltat în cursul evoluţiei altele mai desăvârşite etc., până sus, la om, sau că în cursul dezvoltării embrionare din trupul matern omul trece, pe rând, prin toate formele animale. Dar aceasta e numai una din laturi. Cealaltă latură e aceea care apare în faţa sufletului nostru când spunem: A fost necesar ca omul să se dezvolte din stadiul său divin-uman originar. Dacă acesta (vezi desenul) e stadiul uman originar (haşurat în culoare deschisă), omul a trebuit să se dezvolte până la stadiul său actual. A fost necesar să dea afară din fiinţa lui, treptat, mai întâi animalele inferioare, apoi, într-o măsură din ce în ce mai largă, toate formele animale existente. Pe acestea el le-a depăşit, le-a dat afară din sine, le-a respins (haşurat în culoare închisă). Şi astfel a ajuns să-şi atingă menirea iniţială. La fel e şi cu dezvoltarea sa embrionară. Omul dă treptat afară din sine tot ceea ce el nu trebuie să fie. Dar

prin aceasta nu găsim sensul propriu-zis al cunoaşterii actuale a naturii. Care este sensul cunoaşterii actuale a naturii? Este cuprins în propoziţia: În ceea ce îţi arată cunoaşterea naturii tu vezi ceea ce trebuie să excluzi din cunoaşterea omului. – Ce înseamnă acest lucru? Înseamnă: Astăzi, omul trebuie să studieze ştiinţele naturii. De ce? Când se uită la microscop, el ştie ce nu este spirit. Când se uită prin telescop spre depărtările spaţiului cosmic, lui i se revelează ceea ce nu este spirit. Când experimentează într-un fel oarecare în laboratorul de fizică şi chimie, lui i se revelează ceea ce nu este spirit. Toate îi revelează, în forma lor pură, ceea ce nu este spirit.

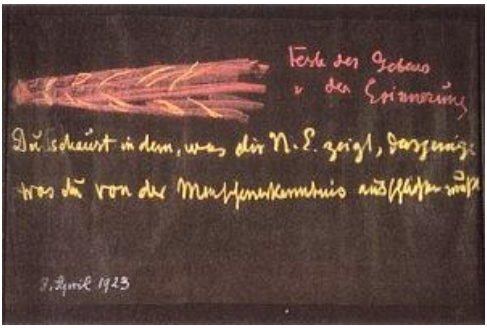

Tabla 9

În vremurile vechi, când oamenii priveau ceea ce este azi natura, ei vedeau încă transpărând prin ea spiritul. Astăzi, noi trebuie să cunoaştem natura, ca să putem spune: Toate acestea nu sunt spirit, sunt înţelepciune de iarnă. Iar tot ceea ce este înţelepciune de vară trebuie să

aibă o altă formă. – Pentru ca omul să primească imboldul, impulsul spre spirit, el trebuie să cunoască nespiritualul, antispiritualul. Şi trebuie înţelese lucruri pe care astăzi nu le admite nimeni. Astăzi, de exemplu, fiecare spune: Ei bine, dacă am o vietate mică oarecare, care nu poate fi văzută cu ochiul liber, o pun la microscop; ea se măreşte pentru mine, şi atunci o văd. – Da, numai că va fi necesar ca oamenii să-şi dea seama: Această mărime e mincinoasă; eu fac ca acea fiinţă să se mărească, dar n-o mai am pe ea însăşi, ci am o stafie. Ceea ce văd, nu mai este o realitate. Eu am pus, în locul adevărului, o minciună! – Bineînţeles, pentru concepţia actuală, aceasta este o nebunie, totuşi, e purul adevăr. Când omenirea va înţelege că are nevoie de ştiinţele naturii pentru ca, în contact cu această contra-imagine a adevărului, să primească imboldul de a porni în direcţia adevărului, atunci se va fi dezvoltat forţa care poate fi sugerată în mod simbolic prin biruirea balaurului de către Mihael.

Dar pentru aceasta se cere un lucru care, aş zice, e cuprins deja în anale sub o formă spirituală, dar în aşa fel încât, când nimeni n-a mai avut habar de ceea ce trăieşte în ciclul anual, problema a fost raportată la om. Atunci a fost proclamat ceea ce duce la iluminare, noţiunea de înţelepciune; a fost proclamat ceea ce duce la cunoaştere, noţiunea de curaj; atitudinea echilibrată a rămas (vezi schema, mai sus) şi peste ceea ce corespundea pocăinţei a fost aşezată noţiunea de dreptate /Gerechtigkeit/. Aveţi aici cele patru virtuţi platoniciene: înţelepciune, curaj, echilibru sufletesc, dreptate. A fost luat în interiorul omului ceea ce omul primea odinioară din viaţa ciclului anual. Dar la sărbătoarea lui Mihael va fi luat în considerare într-o măsură deosebit de mare următorul lucru: aceasta va trebui să fie o sărbătoare în cinstea curajului uman, a

revelării curajului mihaelic. Fiindcă: ce-i face pe oameni să se oprească în faţa cunoaşterii spiritului? Lipsa curajului sufletesc, ca să nu zic: laşitatea sufletească. Omul vrea să primească totul în mod pasiv, vrea să se aşeze în faţa lumii ca la cinematograf şi să aştepte ca microscopul şi telescopul să-i spună totul. Nu vrea să-şi călească prin activitate instrumentul propriului spirit, instrumentul propriului suflet. Nu vrea să fie un ucenic al lui Mihael. Aceasta cere curaj interior. Curajul interior trebuie să-şi aibă sărbătoarea lui, sub forma sărbătorii Mihaeli. Şi atunci, de la sărbătoarea curajului, de la sărbătoarea sufletului uman curajos, va radia ceea ce va da conţinutul potrivit şi celorlalte perioade de sărbătoare din an.

Ba noi chiar trebuie să mergem mai departe pe acest drum: trebuie să primim în natura umană ceea ce în trecut se afla afară. Astăzi, omul nu mai este în situaţia de a putea dezvolta doar toamna cunoaşterea naturii ş.a.m.d. Astăzi, lucrurile sunt îmbinate în om, fiindcă numai în acest fel îşi poate cuceri libertatea. Rămâne, totuşi, adevărat faptul că, într-un sens transformat, sărbătorile vor fi din nou necesare. Dacă odinioară sărbătorile erau sărbători ale darurilor făcute de lumea divină lumii pământeşti, dacă odinioară omul primea în mod nemijlocit, de sărbători, darurile puterilor cereşti, în epoca noastră, când el posedă facultăţile necesare, metamorfoza ideii de sărbătoare constă în faptul că acestea sunt sărbători de aducere aminte, sărbători ale amintirilor. Aşa că omul îşi înscrie în suflet ceea ce el vrea să înfăptuiască în sine însuşi.

Şi, iarăşi, va fi cel mai bine să avem această sărbătoare, cu care să înceapă toamna, sărbătoarea lui Mihael, drept sărbătoarea de aducere aminte cea mai eficientă, fiindcă în această perioadă întreaga natură vorbeşte o limbă cosmică plină de sens. Copacii devin

golaşi, frunzele se ofilesc, animalele care dădeau din aripi prin aer, ca fluturi, sau zbârnâiau prin aer, ca gândăcei, se retrag. Multe animale sunt cuprinse de somnul hibernării. Totul paralizează. Natura, care de-a lungul primăverii şi al verii l-a ajutat pe om prin activitatea ei proprie, natura care a acţionat în om pe tot parcursul primăverii şi al verii, se retrage. Omul trebuie să-şi găsească punctul de sprijin în el însuşi. Ceea ce trebuie să se trezească acum, când natura îl părăseşte, este curajul sufletesc. Şi iarăşi ni se arată că trebuie să existe o sărbătoare a curajului sufletesc, a forţei sufleteşti, a activităţii sufleteşti, pe care o putem concepe drept sărbătoare a lui Mihael.

Acesta e lucrul care va face treptat ca ideea sărbătorii să ia un caracter de aducere aminte, la care s-a făcut însă deja aluzie printr-un cuvânt monumental, prin care s-a atras atenţia asupra faptului că, în întreg viitorul, ceea ce au fost odinioară sărbători ale primirii de daruri devin, sau ar trebui să devină, sărbători de aducere aminte. Acest cuvânt monumental, care trebuie să fie fundamentul oricărei sărbători, deci, şi al celor care urmează să ia naştere de-abia de acum înainte, este următorul: „Faceţi aceasta în amintirea mea!" [Nota 10] Avem aici ideea de sărbătoare, văzută din direcţia amintirii.

După cum celălalt gând, care zace în Impulsul Christic, trebuie să acţioneze în continuare în mod viu, trebuie să ia o formă vie, nu să rămână ceva mort, spre care doar privim în trecut, tot aşa, şi acest gând trebuie să acţioneze mai departe, creând sentimente şi gânduri, şi e necesar ca oamenii să înţeleagă că sărbătorile trebuie să rămână, deşi omul se schimbă şi că, de aceea, şi sărbătorile vor mai trece prin diferite metamorfoze.

ANTROPOSOFIA ŞI INIMA UMANĂ

CONFERINŢA ÎNTÂI [Nota 11]

Viena, 27 septembrie 1923

Printre unele cuvinte neadevărate care se spun în legătură cu antroposofia, când vine vorba despre ea, în unele cercuri din lumea de azi, se numără şi acela că antroposofia ar fi ceva intelectualist, că ea apelează prea mult la gândirea ştiinţifică şi ţine seama prea puţin de nevoile inimii umane [„*Gemüt*" este un cuvânt specific german, care nu are un corespondent exact în limbile romanice. El are legătură cu „*Müt*" (curaj) şi înseamnă acea parte a sufletului unde omul este plin de curaj, inimos, capabil de altruism şi abnegaţie, capabil să se transpună cu iubire şi înţelegere în fiinţele şi lucrurile din jur. „Ein gemütvoller Mensch" ar fi, în româneşte, „un om cu inimă", de aceea am ales pentru substantivul „*Gemüt*" cuvântul „*inimă*", care aici trebuie luat în sens figurat. (n. trad.)]. Din acest motiv, pentru scurtul ciclu de conferinţe pe care îmi este îngăduit, spre marea mea mulţumire, să-l prezint din nou în faţa dvs., aici, la Viena, am ales tema: „Antroposofia şi inima umană".

Dezvoltarea intelectualistă a civilizaţiei din ultimele trei-patru secole a exclus, desigur, inima din sfera cunoaşterii. În orice caz, astăzi oamenii nu mai obosesc afirmând mereu că omul nu poate să rămână la intelectul sec, raţional şi la posibilităţile de înţelegere ale acestuia, în schimb, când e vorba de a se ajunge la nişte cunoştinţe, se apelează exclusiv la intelect. Pe de altă parte, se subliniază mereu că inima umană trebuie să-şi reintre în drepturi; dar nimeni n-o repune în drepturile ei. Se afirmă că ea nu are

absolut nici o posibilitate de a ajunge să aibă o legătură cât de mică cu misterele lumii; inima umană este închisă între limitele problemelor personale ale omului, între limitele lucrurilor legate numai de chestiunile cele mai personale din viaţa omului.

Noi ne propunem să arătăm astăzi, pentru început, sub forma unei mici retrospective istorice, cum îi era îngăduit inimii umane, în perioadele mai vechi din evoluţia omenirii, să-şi spună cuvântul şi în domeniul cunoaşterii, cum ea proiecta în faţa sufletului uman nişte imagini mari, grandioase, menite să le aducă oamenilor lămuriri, când se punea problema ca omul să afle care-i este locul în întregul mers al vieţii lumii, în Cosmos, în derularea epocilor. În vremea în care inimii umane îi era încă îngăduit să-şi spună cuvântul în domeniul concepţiilor despre lume, asemenea imagini erau, de fapt, lucrul cel mai important din aceste concepţii despre lume. Ele înfăţişau marile, vastele corelaţii cosmice şi îl situau pe om în sânul acestor mari şi vaste corelaţii cosmice.

Aş vrea să aduc astăzi în faţa sufletelor dvs. una dintre acele imagini grandioase, pline de măreţie, al căror rost era să acţioneze aşa cum am arătat; în acest fel, voi putea să creez o bază pe care să se poată înălţa expunerea noastră, care va prezenta inima umană aşa cum o vede concepţia antroposofică despre lume; va fi, totodată, una dintre acele imagini care, în epoca prezentă, trebuie să fie aduse iarăşi în faţa oamenilor, sub o formă nouă, despre care vom mai vorbi. Aş vrea să vorbesc despre o imagine care vă este tuturor bine cunoscută, dar a cărei importanţă şi semnificaţie în parte au pălit treptat în conştienţa umană, în parte, au fost greşit înţelese: imaginea luptei, imaginea înfruntării lui Mihael cu balaurul. Ea îi mai impresionează şi astăzi puternic pe mulţi oameni, dar

conţinutul propriu-zis, mai adânc, fie că a pălit, după cum am spus, fie că a fost greşit înţeles, sau, cel puţin, el nu este prezentat inimii umane sub forma în care stătea odinioară în faţa acestei inimi umane, ba chiar, sub forma în care el mai trăia încă în secolul al 18-lea în inimile multor oameni. Nimeni nu mai are astăzi habar cât de mult s-au schimbat lucrurile din acest punct de vedere, cât de mult din ceea ce omul aşa-numit inteligent consideră că sunt imagini fantasmagorice erau componentele cele mai serioase ale vechilor concepţii despre lume. Aşa a fost mai ales cu imaginea luptei lui Mihael cu balaurul.

Dacă omul de astăzi reflectează la felul cum s-a dezvoltat el însuşi pe Pământ, el ajunge – în sensul concepţiei sale materialiste despre lume – să considere că forma sa umană actuală, relativ mai desăvârşită dintr-un anumit punct de vedere, se trage din nişte forme imperfecte, din nişte strămoşi de natură fizic-animală, situaţi tot mai departe şi mai departe în trecut. Se ajunge astfel de la omul actual, care este în măsură să-şi vieţuiască propria fiinţă în mod lăuntric sufletesc-spiritual, la nişte creaturi mult mai materiale, din care se pretinde că se trage omul şi care erau mult mai aproape de existenţa materială. Se presupune că materia a evoluat din ce în ce mai mult, până a ajuns în stare să vieţuiască spiritualul. Dar nu aceasta era concepţia unei epoci relativ apropiate de cea actuală, ci ea se situa exact la polul opus. Când, chiar şi în secolul al 18-lea, oamenii care încă nu fuseseră atacaţi de morbul concepţiei materialiste – din aceştia nu existau încă decât foarte puţini – îşi îndreptau privirile spre vremurile originare ale omenirii, ei nu credeau că au existat nişte fiinţe mai puţin umane decât strămoşii lor, ci ei îşi îndreptau privirile spre nişte fiinţe mai spirituale decât omul însuşi. Îşi îndreptau privirile spre nişte fiinţe cărora spiritualitatea le era atât de proprie, încât ele nici nu

luau un corp fizic în sensul în care o face astăzi omul pe Pământ – de altfel, pe atunci Pământul încă nici nu exista, în acele vremuri îndepărtate. Când îşi îndreptau privirile spre omenire, ei priveau spre nişte entităţi care trăiau sub o formă mai înaltă, mai spirituală, şi care, dacă e să folosesc o expresie grosolană, aveau un trup făcut dintr-o substanţă mult mai spirituală, mai subtilă. În sfera despre care vorbeau oamenii în acest caz nu trăiau încă – aşa se credea – fiinţe de felul oamenilor actuali, ci nişte fiinţe aflate pe o treaptă superioară, posedând cel mult un corp eteric, dar nu un corp fizic, nişte fiinţe care erau, în concepţia lor, strămoşii omului. Aceşti oameni îşi întorceau privirile în trecut, spre vremea în care nu existau nici aşa-numitele animale superioare, ci, cel mult, animalele gelatinoase pe care le întâlnim, ca pe un fel de urmaşi ai lor, în mări şi oceane. Acesta era, ca să zicem aşa, regnul animal inferior, situat imediat sub om, care trăia pe planeta anterioară celei pământeşti; deasupra lui se afla o sferă în care, după cum am spus, existau doar nişte fiinţe îmbrăcate cel mult într-un corp eteric. Ceea ce noi enumerăm astăzi, în sensul cărţii mele ***Ştiinţa ocultă***, drept fiinţe ale ierarhiilor superioare, ar mai exista şi astăzi, sub alte forme, ele fiind concepute pe atunci, într-un anumit sens, drept strămoşi ai omului.

Trebuie să spunem, înainte de toate, că aceste entităţi – Îngeri, Arhangheli, Arhai –, în formele lor de atunci, încă nu erau destinate libertăţii, în sensul în care vorbim astăzi despre libertate la om. Asemenea fiinţe nu trăiau voinţa în aşa fel încât să aibă acel sentiment, unic în felul lui, pe care îl exprimăm în cuvintele: Vreau ceva eu însumi. – Asemenea fiinţe nu voiau nimic ele înseşi, ci voiau ceea ce se revărsa în fiinţa lor drept voinţă divină. Voinţa lor era cuibărită cu totul în voinţa divină. Fiinţele divine situate deasupra lor şi care, acolo unde se află, reprezintă

cârmuirea divină a lumilor, „voiau”, am putea spune, prin spiritele situate sub ele, prin Arhangheli şi Îngeri, aşa că aceste spirite, aflate pe o treaptă mai de jos a evoluţiei, voiau în direcţia, în sensul voinţei divin-spirituale supraordonate lor. Lumea de idei a acestei omeniri mai vechi spunea aşa: În acea epocă veche încă nu venise momentul să se poată dezvolta nişte fiinţe care să aibă în conştienţa lor sentimentul libertăţii. – În sensul ordinii divin-spirituale a lumii, acest moment era rezervat unei epoci ulterioare. Atunci, o parte a spiritelor adăpostite în voinţa divină urma să-şi cucerească voinţa proprie, liberă. Urma să se ajungă la voinţa proprie, liberă, când va fi sosit momentul în cadrul evoluţiei cosmice.

Nu vreau să descriu astăzi, prin toate acestea, nişte lucruri pe care să le justific din punctul de vedere al antroposofiei, despre asta vom vorbi în zilele următoare, ci vreau să descriu reprezentările care au trăit până în secolul al 18-lea în nişte spirite dintre cele mai luminate. Vreau să le descriu ca realităţi istorice, fiindcă numai dacă le aducem în faţa sufletelor noastre sub forma lor istorică vom ajunge să ne dăm seama într-un mod nou în ce măsură aceste reprezentări ar putea fi reînnoite sub o altă formă.

Dar iată că – gândeau aceşti oameni – printre spiritele al căror destin cosmic era să rămână în sfera de voinţă a spiritelor divine, s-a ridicat un număr de entităţi care voiau să-şi despartă voinţa de voinţa divină, care voiau să-şi emancipeze voinţa de voinţa divină. S-au ridicat, cu o trufie supraomenească, nişte entităţi care au vrut să ajungă la libertatea voinţei lor înainte să fi venit vremea în care trebuia să se maturizeze libertatea. Şi se credea că cel mai important dintre toate, conducătorul acestor entităţi, era acea fiinţă care mai târziu a luat forma balaurului cu care se luptă Mihael, acel Mihael care a rămas

sus, în sfera spiritelor care voiau să-şi orienteze şi pe mai departe voinţa în sensul voinţei divin-spirituale situate deasupra lor.

Datorită faptului că a rămas în sfera voinţei divin-spirituale, în Mihael s-a născut impulsul de a face ceea ce e just cu acea fiinţă care şi-a întins mâinile prea devreme, dacă pot spune astfel, după libertate. Fiindcă formele pe care le aveau entităţile din ierarhiile Arhanghelilor, Îngerilor, Arhailor, pur şi simplu, n-ar fi fost potrivite pentru o fiinţă care urma să aibă, în felul descris, o voinţa liberă, emancipată de divinitate. De-abia mai târziu, în cursul evoluţiei cosmice, avea să apară forma umană. Dar toate acestea sunt transpuse într-o epocă în care, în situaţia cosmică de atunci, forma umană încă nu era posibilă; nu erau posibile nici formele animale superioare, ci numai acele forme animale inferioare pe care le-am caracterizat deja. Aşa că trebuia să ia naştere o formă contradictorie din punct de vedere cosmic. În ea trebuia să fie turnat, ca să zicem aşa, spiritul care făcea opoziţie. Nu putea fi vorba de o formă animală, care urma să ia naştere mult mai târziu, nu putea fi vorba nici de una dintre formele animale care existau pe atunci, în materia obişnuită, moale, aş zice. Putea fi vorba numai de o formă animală care se deosebea de formele animale posibile în lumea fizică, dar care, totuşi, fiindcă urma să reprezinte o contradicţie cosmică, a devenit asemănătoare celei animale. Singura formă care a putut fi creată, dintre toate cele posibile pe atunci, este forma de balaur. Pe urmă, bineînţeles, unul a văzut-o într-un fel, altul într-alt fel, când ea a fost pictată sau redată cu alte mijloace; ea va fi înfăţişată într-un mod mai mult sau mai puţin adecvat, sau şi neadecvat, după cum cel care o înfăţişează are sau nu o înţelegere imaginativă interioară a ceea ce era posibil în

acea vreme pentru o entitate care a dezvoltat o voinţă rebelă. În orice caz, printre acele forme care au devenit posibile în lumea fizică, în şirul animalelor, până sus, la om, nu se află această formă. Ea a trebuit să rămână suprasensibilă. Dar o asemenea formă suprasensibilă nu putea să existe în acea sferă în care se află fiinţele ierarhiilor superioare, Arhangheli, Îngeri ş.a.m.d.; era necesar ca ea să fie mutată, aş zice, printre acele forme care puteau lua naştere în cursul evoluţiei fizice. Aceasta este prăvălirea balaurului din Cer pe Pământ. În aceasta constă marea faptă săvârşită de Mihael: această fiinţă a intrat într-o formă situată deasupra celei animale, care este suprasensibilă, dar care nu are voie să rămână în sfera suprasensibilului, căci, deşi este o formă suprasensibilă, ea este neconcordantă cu sfera suprasensibilului, în care exista înainte să devină rebelă.

Aşa că această fiinţă a fost mutată în lumea care este lumea fizică, dar drept fiinţă suprafizică, suprasensibilă. De atunci înainte, ea a trăit în sfera în care se află mineralele, plantele, animalele, ea a trăit de atunci înainte pe ceea ce se formase drept planeta Pământ. Dar n-a trăit în aşa fel încât să poată fi văzută de ochii umani, aşa cum ochii umani pot să vadă animalele obişnuite. Când ochiul sufletesc se îndreaptă spre lumile care erau prevăzute, ca să zicem aşa, în planul superior al lumii, el vede, în imaginaţiunile sale, entităţile ierarhiilor superioare. Când ochiul uman fizic se îndreaptă spre lumea fizică, el vede ceea ce a luat naştere în diferitele regnuri ale naturii, până sus, la forma umană fizic-senzorială. Dar când ochiul sufletesc se îndreaptă spre ceea ce există în natura fizică, atunci el vede această făptură contradictorie în sine a vrăjmaşului, a celui care este de natură animală şi totuşi nu e animal, care trăieşte în lumea vizibilă şi totuşi nu este vizibil el însuşi: vede

făptura balaurului. În întregul proces de formare a balaurului, oamenii unor epoci mai vechi vedeau fapta lui Mihael, care, în sfera spiritualului, rămăsese la acea formă care e adecvată împărăţiei spiritului.

Şi acum a luat naştere Pământul, o dată cu Pământul şi omul, iar omul trebuia să ia naştere în aşa fel încât să devină o fiinţă duală. O parte a fiinţei sale, cea sufletesc-spirituală, trebuia să fie unită cu ceea ce numim lumea cerească, suprasensibilă; cu cealaltă parte a fiinţei sale, partea fizic-eterică, el trebuia să facă parte din acea natură care luase naştere drept natură pământească, drept nou corp ceresc, acel corp ceresc pe care a fost mutat apoi spiritul rebel, vrăjmaşul. Acolo urma să ia naştere omul. El era acea fiinţă care aparţine acestei lumi, conform cu hotărârea iniţială care stă la baza întregii evoluţii. Locul omului era pe Pământ. Locul balaurului nu era pe Pământ, dar el fusese mutat pe Pământ.

Şi ia gândiţi-vă acuma ce a întâlnit omul pe Pământ, când a apărut, în cursul evoluţiei sale, o dată cu Pământul. El a găsit ceea ce se dezvoltase, din regnurile mai vechi ale naturii, drept natură exterioară, şi aceasta a luat apoi o direcţie care a atins punctul culminant în regnul mineral de astăzi, în regnul nostru vegetal, în regnul animal, până sus, la propria sa formă umană fizică. Pe acestea le-a întâlnit omul. A întâlnit, cu alte cuvinte, ceea ce suntem obişnuiţi să numim natură extraumană. Ce era această natură extraumană? Era şi este încă şi astăzi continuarea a ceea ce supremele puteri creatoare au vrut să apară în cadrul planului de evoluţie normal al omenirii. De aceea, omului îi este îngăduit, trăind acestea în inima lui, să privească afară, spre natura exterioară, să privească mineralele, cu tot ceea ce ţine de lumea minerală, lui îi este îngăduit să privească minunatele forme cristaline, dar şi munţii, norii şi celelalte

forme şi atunci el priveşte această natură exterioară în starea ei nevie, moartă. Dar omul o priveşte ca pe ceva care nu e viu, ca pe ceva ce a fost dat afară de o lume divină din ea însăşi, odinioară, la fel cum cadavrul uman – în orice caz, astăzi, într-un cu totul alt sens – este dat afară, la moarte, din omul viu. Chiar dacă, în primă instanţă, cadavrul uman, aşa cum îi apare el omului, nu e ceva care să-i poată face acestuia o impresie pozitivă, ceea ce este, într-un anumit sens, un cadavru divin, dar un cadavru pe o treaptă superioară şi care s-a născut drept regnul mineral, poate fi privit de către om drept ceea ce oglindeşte în forma sa, în înfăţişarea sa, divinul viu care la origini era lipsit de formă. Iar în ceea ce a fost creat apoi drept regnuri superioare ale naturii vedem o altă oglindire a ceea ce exista la origini ca realitate divină lipsită de formă. Aşa că omului îi este îngăduit să-şi îndrepte privirile spre întreaga natură exterioară şi să simtă că această natură extraumană este o oglindire a divinului în lume.

Acesta este, la urma urmei, lucrul pe care natura trebuie să-l dea inimii umane. În mod naiv, nu speculativ, omul trebuie să fie în stare să simtă, privind una sau alta dintre entităţile naturii, bucurie, simpatie, ba chiar şi o jubilaţie interioară, un entuziasm interior, văzând procesele de germinare şi înflorire din sânul naturii. Şi pe urmă, în raport cu ceea ce el nu-şi poate explica total, din acest entuziasm, din această jubilaţie, din această bucurie debordantă în faţa naturii, în străfundurile fiinţei sale trebuie să trăiască sentimentul înrudirii atât de strânse care există în întreaga lui inimă, încât el poate să-şi spună, chiar dacă nu devine conştient decât în mod foarte vag de acest lucru: Toate acestea zeii le-au dat afară din însăşi fiinţa lor şi le-au aşezat în lume, drept oglindă a lor, aceiaşi zei în care îşi are originea propria mea inimă, aceiaşi zei

din care, pe o altă cale, mă trag eu însumi. – Şi, de fapt, întreaga jubilaţie interioară cauzată de natură, întreaga bucurie pe care o trezeşte în noi natura, tot ceea ce urcă în noi drept sentiment atât de eliberator, când trăim, într-un mod lăuntric viu, prospeţimea naturii, ar trebui să fie scăldate în sentimentul că inima umană se simte înrudită cu ceea ce trăieşte afară, în natură, ca oglindă a divinităţii.

Dar omul este situat în cadrul evoluţiei sale în aşa fel încât el preia în fiinţa lui natura, prin hrănire, prin respiraţie – chiar dacă într-un mod spiritual –, prin faptul că percepe natura cu simţurile sale. Aşa că omul primeşte natura exterioară pe trei căi: prin faptul că se hrăneşte, prin faptul că respiră, prin faptul că percepe. Şi de aceea, omul este o fiinţă dual㠠. Prin entitatea sa spiritual-sufletească, el este înrudit cu entităţile ierarhiilor superioare, dar el trebuie să plăsmuiască o parte a fiinţei sale din ceea ce există ca natură exterioară. Pe aceasta o ia în fiinţa lui. Şi prin faptul că toate acestea sunt primite în om ca hrană, ca stimulent al respiraţiei, ba chiar şi în acel mod eteric subtil în care el trăieşte în procesul percepţiei, natura exterioară îşi continuă în interiorul omului procesele pe care le vedem în lumea de afară. Toate acestea se trezesc în om drept instinct, drept pornire, drept poftă animală, drept tot ceea ce se înalţă în om, ca animalitate, din străfundurile naturii umane.

Să studiem bine problema. Avem în lumea exterioară cristalele, cu formele lor minunate, masele minerale, care se îngrămădesc unele peste altele, formând munţii gigantici, masele minerale proaspete, care se revarsă drept apă peste Pământ, în cele mai diverse moduri; avem substanţe şi fiinţialitatea vegetală, avem cele mai diverse forme animale, avem şi forma fizic-umană însăşi. Toate acestea, tot ceea ce trăieşte în lumea exterioară, este o

oglindă a divinităţii, stă în faţa inimii umane într-o minunată inocenţă, pentru că oglindeşte divinitatea şi, de fapt, nu e altceva decât imaginea de oglindă curată a ei. Doar că trebuie să înţelegem oglindirea. În primă instanţă, omul n-o poate înţelege, cu intelectul său; o poate înţelege, după cum vom mai auzi în conferinţele următoare, tocmai cu inima sa. Dar dacă o înţelege în mod just cu inima sa – şi în vremurile vechi, la care mă refer acum, el o înţelegea cu inima sa –, o vede ca oglindă a divinităţii. Dar acum el priveşte ceea ce trăieşte în natura de afară, sub formă de săruri, ceea ce trăieşte în plante şi în componentele animale, care constituie apoi propriul său trup şi observă ce răsare în verdele inocent al plantelor şi ce există sub o formă naivă, ca animalitate, chiar şi în trupul animalului. Omul priveşte toate acestea, privind în interiorul lui, cum toate se ridică în el, drept porniri, drept pofte animalice, drept instincte animalice; el vede ce devine natura în interiorul lui.

Acesta e sentimentul pe care-l mai aveau mulţi dintre oamenii cei mai luminaţi ai secolului al 18-lea. Ei mai simţeau încă în mod viu deosebirea dintre natura de afară şi natura aşa cum devine ea când omul o mănâncă, o respiră, o percepe. Ei simţeau foarte intens deosebirea dintre natura senzorială exterioară naivă şi senzualitatea umană, care creşte tot mai mult în interior. Deosebirea care trăia între una şi alta stătea încă sub o formă minunat de clară şi vie în faţa multor oameni ai secolului al 18-lea, care descriau în faţa lor înşişi sau a discipolilor lor natura şi omul, ca şi faptul că natura şi omul sunt prinşi între polii luptei dintre Mihael şi balaur.

Văzând cum această opoziţie polară, natura din exterior, în inocenţa ei elementară, natura din interiorul omului, în vinovăţia ei, mai stă în faţa ochiului sufletesc

uman încă şi în secolul al 18-lea, trebuie să ne amintim de balaurul pe care Mihael l-a aşezat în această lume a naturii, fiindcă nu l-a găsit demn să rămâne în lumea spiritualităţii. Afară, în lumea mineralelor, în lumea plantelor, chiar şi în lumea animalelor, balaurul, care contrazice prin forma lui natura, nu a luat nici una din înfăţişările pe care le-au luat fiinţele din natură, ci a luat acea formă de balaur care pentru noi, cei de astăzi, este atât de fantastică în multe privinţe şi care trebuie să rămână în suprasensibil. Ea nu poate să pătrundă nici în mineral, nici în plantă, nici în animal, şi nu poate să pătrundă nici într-un corp fizic uman. Dar poate să intre în ceea ce a devenit în corpul fizic uman inocenta natură exterioară, sub forma vinovăţiei, prin viaţa instinctuală ce se tălăzuieşte în om. Şi aşa îşi mai spuneau mulţi oameni ai secolului al 18-lea: Balaurul, vechiul şarpe, a fost prăvălit din Cer pe Pământ. Dar, în primă in-stanţă, el nu avea aici nici un sălaş. Pe urmă şi-a înălţat bastionul în fiinţa umană, aşa că acum el îşi are fortăreaţa în natura umană.

Acea imagine grandioasă a lui Mihael cu balaurul le mai dădea acelor epoci ceva din cunoaşterea omului. Dacă am vrea să ne punem în faţă, vorbind de secolul al 18-lea, antroposofia corespunzătoare vremii, ar trebui să spunem că în om, în măsura în care el primeşte în fiinţa sa natura exterioară, prin hrănire, respiraţie şi percepţii, este creat un sălaş pentru balaur. Balaurul locuieşte în natura umană. Aş zice că acest lucru trăia încă atât de precis în inimile oamenilor din secolul al 18-lea, încât ne-am putea reprezenta foarte bine că asemenea oameni ai secolului al 18-lea ar fi instalat pe un corp ceresc străin o fiinţă clarvăzătoare şi i-ar fi cerut să deseneze Pământul. Iar această fiinţă ar fi desenat Pământul în aşa fel încât tot ceea ce trăia în regnurile mineral, vegetal, animal, pe scurt, tot

ce trăia în afara omului, ar fi fost desenat liber de balaur, dar că, în schimb, balaurul s-ar fi şerpuit prin fiinţialitatea animalică a omului şi ar fi reprezentat astfel o fiinţă pământească. Dar, prin aceasta, chiar şi pentru oamenii secolului al 18-lea situaţia se schimbase faţă de situaţia din care se născuse totul, în era anterioară apariţiei omului. În era preumană, lupta lui Mihael cu balaurul trebuia transpusă în realitatea obiectivă exterioară. Dar acum balaurul nu era de găsit nicăieri în planul exterior. Oare unde era balaurul, unde trebuia căutat? Peste tot acolo unde, pe Pământ, există oameni! Acolo era balaurul. Dacă Mihael voia acum să-şi ducă mai departe misiunea pe care o avusese, în era preumană, în sânul naturii obiective, acolo unde trebuia să-l învingă pe balaur în planul exterior, drept bestia cosmică, acum el trebuia să dea lupta în interiorul naturii umane. Lupta lui Mihael – dusă deja de foarte mult timp, din vremuri străvechi, dar până în secolul al 18-lea –, lupta lui Mihael a fost mutată în interiorul omului. Dar cei ce vorbeau aşa ştiau că transpuseseră în interiorul omului un eveniment care odinioară fusese un eveniment cosmic. Ei spuneau cam aşa: Priviţi vremurile străvechi. Trebuie să vă reprezentaţi că odinioară balaurul a fost prăvălit de către Mihael din Cer pe Pământ, eveniment care a avut loc în lumile supraumane. Şi priviţi epoca modernă. Trebuie să vă reprezentaţi că omul vine pe Pământ, primeşte în fiinţa lui natura exterioară, o transformă, în aşa fel încât balaurul să poată pune stăpânire pe el. Şi de acum înainte, lupta lui Mihael cu balaurul trebuie mutată pe Pământ.

O asemenea întoarcere a gândurilor nu avea abstractismul felului de a vorbi pe care atâţia îl preferă astăzi. Astăzi, oamenilor le place s-o scoată la capăt cu nişte gânduri cât mai scurt formulate. Ei spun: Păi da,

odinioară oamenii au transpus în planul exterior un eveniment cum e lupta lui Mihael cu balaurul. În cursul evoluției, omenirea a devenit mai interiorizată și de aceea acum un asemenea eveniment nu mai este văzut decât în interior. – Cu adevărat, nu trebuie să-i invidiem pe cei care pot rămâne la asemenea abstracțiuni, dar ei, cu siguranță, nu sesizează evoluția istorică a gândurilor umane. Fiindcă s-a întâmplat așa cum am descris eu lucrurile, acum, lupta cosmică exterioară a lui Mihael cu balaurul a fost mutată în interiorul entității umane, pentru că balaurul nu-și mai putea găsi locul decât în natura umană. Dar prin aceasta fusese transpusă în problema mihaelică încolțirea libertății umane, fiindcă omul ar fi devenit un simplu automat, dacă lupta s-ar fi dat în el tot așa cum se dăduse odinioară în planul exterior. Prin faptul că lupta a fost mutată în interiorul omului, ea a devenit – luată în sens exterior-abstract – o luptă a naturii superioare împotriva naturii inferioare din om. Dar în conștiența umană ea putea să ia numai acea formă care-i făcea pe oamenii să-și înalțe privirile spre figura lui Mihael, în lumile suprasensibile. Și, de fapt, în secolul al 18-lea mai existau încă multe îndrumări date oamenilor, al căror scop era întotdeauna să le arate în ce fel puteau ajunge în sfera lui Mihael, pentru a lupta, având în ei forța lui Mihael, împotriva balaurului care-și avea ființa tocmai în natura lor animalică.

Un asemenea om, care și-ar fi îndreptat privirile spre viața spirituală mai adâncă existentă până în secolul al 18-lea, ar fi trebuit să înfățișeze toate acestea sub forma unui tablou, în felul următor: În exterior, forma umană, în partea inferioară animalică – balaurul, șerpuind și încolăcindu-se până și în jurul inimii. Apoi însă, în dosul omului, ca să zic așa – pentru că omul vede realitățile superioare cu partea posterioară a capului –, forma

cosmică exterioară a lui Mihael, de dimensiuni uriaşe, plin de strălucire, păstrându-şi fiinţa cosmică, dar oglindindu-şi această fiinţă în interiorul naturii umane superioare, astfel încât omul oferă în propriul său corp eteric o imagine de oglindă eterică a făpturii cosmice a lui Mihael. Şi pe urmă, în acest cap uman ar deveni vizibil, dar acţionând în jos, spre inimă, forţa lui Mihael, zdrobind balaurul, în aşa fel încât sângele lui curge în jos, din inimă spre membrele omului. Aceasta era imaginea luptei care se dă în interiorul omului între Mihael şi balaur, pe care numeroşi oameni din secolul al 18-lea o mai purtau cu ei prin lume. Şi aceasta era, totodată, imaginea care le spunea multor oameni ai acelei epoci că omul trebuie să învingă cele inferioare cu ajutorul celor superioare, cum se exprimau ei, că omul are nevoie de forţa lui Mihael pentru propria sa viaţă.

Intelectul vede teoria lui Kant-Laplace, vede nebuloasa originară inventată de această teorie, poate că o nebuloasă în formă de spirală; din aceasta se desprind planetele, ele lasă să apară în mijloc Soarele; pe una dintre planete iau naştere rând pe rând regnurile naturii, omul. Iar când se aruncă o privire în viitor, totul ajunge iarăşi în marele cimitir al existenţei naturale. Intelectul nu poate gândi lucrurile decât în felul acesta. Din cauză că intelectului i-a fost acordată din ce în ce mai mult supremaţia în cadrul cunoaşterii, concepţia despre lume a luat cu încetul, pentru cea mai mare parte a omenirii, forma pe care o are astăzi. Numai că la toţi oamenii despre care am vorbit mai înainte acţiona ceea ce aş numi ochiul inimii. Prin intelect, omul se poate izola de lume, căci fiecare om posedă propriul lui cap şi în cap propriile gânduri. Dar cu inima nu poate face la fel, fiindcă inima nu e legată de capul omului, ci de organismul său ritmic. Aerul care este acum în mine, cu puţin timp înainte nu era în

mine, ci era aerul general al lumii, şi după ce-l voi fi expirat el va redeveni aerul general al lumii. Numai capul îl izolează pe om, numai capul face din om un eremit pe Pământ. Chiar şi în ceea ce priveşte organele, organele fizice ale „inimii" sale, omul nu este izolat în acest fel, el face parte din Cosmosul general, este doar o bucăţică din Cosmos. Dar încetul cu încetul „inima" a devenit nevăzătoare, singur capul a devenit văzător. Dar capul singur dezvoltă numai intelectualismul, el îl izolează pe om. Ba chiar, pe când omul încă mai vedea cu „inima", el nu proiecta în Cosmos nişte gânduri abstracte, în scopul explicării acestuia, ci mai vedea în el nişte imagini grandioase, cum este aceea a luptei lui Mihael cu balaurul. Pe atunci, omul vedea ceea ce trăia în propria sa natură şi entitate, vedea ceva care se formase în felul descris astăzi, din lume, din Cosmos El vedea, aş zice, cum devine vie lupta lăuntrică a lui Mihael cu balaurul în om, în anthropos, provenind din lupta exterioară dată de Mihael în Cosmos. El vedea odinioară cum din cosmosofie se năştea o antroposofie.

Şi astfel, dacă ne întoarcem la o concepţie despre lume mai veche, suntem conduşi pretutindeni de la nişte gânduri abstracte, care ne ating ca un vânt rece şi ne dau fiori de frig, din cauza caracterului lor intelectualist, spre nişte imagini, între care una dintre cele mai grandioase este tocmai imaginea lui Mihael în luptă cu balaurul, a lui Mihael care l-a prăvălit pe balaur pe Pământ, unde mai apoi, aş zice, balaurul şi-a putut clădi fortăreaţa în om. Şi pe urmă Mihael a devenit luptătorul împotriva balaurului din om, în felul descris. În această imagine, pe care am aşezat-o în faţa sufletelor dvs., Mihael se află, din punct de vedere cosmic, în spatele omului. În om trăieşte o copie eterică a lui Mihael, care dă lupta propriu-zisă din om, prin care

omul, în lupta mihaelică, poate deveni treptat liber, fiindcă nu Mihael dă lupta, ci puterea de dăruire umană şi copia, creată prin aceasta, a lui Mihael. În Mihael, ca fiinţă cosmică, trăieşte mai departe acea fiinţă spre care omul poate să-şi înalţe privirile şi care a început lupta cosmică originară cu balaurul.

Cu adevărat, nu numai pe Pământ au loc evenimente. Evenimentele care au loc pe Pământ sunt, în fond, de neînţeles pentru om, dacă el nu e în măsură să le privească drept imagini ale unor evenimente care au loc în lumea suprasensibilă, dacă nu poate vedea cauzele lor în lumea suprasensibilă. Aşa că a fost săvârşită deja o dată în împărăţia suprasensibilă, cu puţin timp înainte de epoca noastră, o mare faptă mihaelică, acea faptă mihaelică pe care aş vrea s-o carac-terizez în felul următor. Trebuie să mă exprim aici într-un fel care este luat azi în derâdere, şi numit antropomorfic, dar cum să povestesc altfel ceea ce are loc în lumea suprasensibilă decât folosind cuvinte omeneşti.

Oamenii îşi imaginau că epoca în care Mihael l-a prăvălit pe balaur pe Pământ e mult mai îndepărtată decât vremurile preumane. Dar apoi omul a apărut pe Pământ şi atunci s-a petrecut ceea ce v-am descris: a devenit din ce în ce mai aprigă lupta lui Mihael cu balaurul în interiorul omului. Tocmai spre sfârşitul secolului al 18-lea Mihael a putut spune: Acum, imaginea s-a densificat atât de mult în om, încât omul o poate sesiza în interiorul lui, încât el îl poate simţi acum în inima lui pe biruitorul balaurului, el poate simţi ceva, măcar în imagine. – În evoluţia omenirii, ultima treime a secolului al 19-lea reprezintă cu adevărat ceva extraordinar de important. În primă instanţă, în vremurile mai vechi în om exista doar o imagine subţire a lui Mihael; dar ea s-a densificat din ce în ce mai mult şi mai

mult. În ultima treime a secolului al 19-lea, situaţia era următoarea: În vremurile vechi era puternic balaurul invizibil-suprasensibil, care acţiona în pornirile şi instinctele, în dorinţele şi plăcerile animalice din om; pentru conştienţa obişnuită, el rămâne subsenzorial, trăieşte în partea animalică a fiinţei umane. Dar acolo el trăieşte cu adevărat, acolo se manifestă; acolo el trăieşte aţâţându-l mereu pe om, căutând să facă din el treptat o entitate subumană, el trăieşte în tot ceea ce vrea să-l tragă pe om în jos. Mihael însuşi a intervenit mereu, influenţând natura umană, pentru ca oamenii să nu decadă prea mult. Dar în ultima treime a secolului al 19-lea, imaginea lui Mihael a devenit atât de puternică în om, încât depindea, ca să zic aşa, numai de voinţa bună a omului pentru ca, trimiţându-şi simţirea spre cele de sus, să se ridice în mod conştient până la imaginea lui Mihael, pentru ca, pe de-o parte, să i se înfăţişeze, ca într-o trăire afectivă neiluminată, imaginea balaurului şi apoi, pe de altă parte, în faţa ochiului sufletesc să poată sta, drept percepţie spirituală şi totuşi sesizabilă deja pentru conştienţa obişnuită, făptura de lumină a lui Mihael. Aşa că în faţa omului poate să stea următorul conţinut afectiv: În mine acţionează forţa balaurului, care vrea să mă tragă în jos, eu n-o văd, o simt drept forţa care vrea să mă facă să cobor sub nivelul la care am ajuns deja. Dar eu îl văd în spirit pe Îngerul strălucitor a cărui misiune cosmică a fost întotdeauna aceea de a-l învinge pe balaur. Îmi concentrez simţirea asupra acestei făpturi luminoase, las ca lumina ei să radieze în inima mea. – Iar inima luminată şi încălzită în acest fel va purta în ea forţa mihaelică, şi omul va fi în stare ca, pe baza unei hotărâri libere, în unire cu Mihael, să învingă forţa balaurului din partea inferioară a fiinţei sale.

Dacă în cercurile cele mai largi de oameni s-ar naşte voinţa bună de a face dintr-o asemenea reprezentare o forţă religioasă şi de a o înscrie în fiecare inimă, atunci noi n-am mai avea în viaţa epocii actuale nişte idei anemice, de felul celor pe care le putem întâlni peste tot, sub formă de idei reformiste ş.a.m.d., ci am avea ceva care ar pu-tea să ia din nou în stăpânire, lăuntric, întreaga fiinţă umană, fiindcă aşa ceva se poate înscrie în inima vie, în acea inimă vie care, în mo-mentul în care devine cu adevărat vie, va intra într-o relaţie de ase-menea vie cu întregul Cosmos. Şi atunci gândurile luminoase ale lui Mihael ar fi primii vestitori ai faptului că omul pătrunde iarăşi în lumea suprasensibilă. Facultatea de percepţie cognitivă s-ar putea interioriza, ar putea fi aprofundată din punct de vedere religios. Şi astfel, omul ar fi pregătit pentru sărbătorile anului, a căror înţelegere mai mijeşte spre el din vremurile vechi sub o formă crepusculară, dar cel puţin mijeşte într-o oarecare măsură, pentru a putea să petreacă într-un mod absolut conştient acea sărbătoare care în calendar este înscrisă la sfârşitul lunii septembrie, la începutul toamnei: sărbătoarea Mihaeli.

Această sărbătoare va avea din nou un sens dacă vom ajunge să putem pune în faţa sufletului o asemenea viziune vie. Şi dacă vom ajunge să putem simţi într-un mod viu această sărbătoare şi s-o transformăm în impulsul social instinctiv al epocii prezente, ea ar putea fi privită – deoarece aici impulsurile vin direct din spiritual – drept încununarea, ba chiar drept începutul propriu-zis al impulsurilor de care avem nevoie, dacă vrem să ieşim din decăderea actuală, dacă am adăuga întregii vorbării despre idealuri ceva ce n-ar proveni din capul sau pieptul unor oameni, ci care ar fi un ideal rostit din Cosmos. Şi atunci, noi am putea simţi, când copacii îşi pierd frunzele, când

natura ne trimite primul îngheţ şi se pregăteşte să intre în moartea iernii, noi am putea simţi şi deschiderea spiritualului, cu care omul trebuie să se unească, la fel cum simţim Paştile o dată cu primăvara în care totul încolţeşte şi răsare. Şi atunci, noi am putea să introducem în viaţă, ca cetăţeni ai Cosmosului, nişte impulsuri care, fiindcă nu sunt nişte idei abstracte, n-ar rămâne la fel de ineficiente cum sunt impulsurile abstracte, ci şi-ar dovedi eficienţa în mod nemijlocit. Viaţa va avea din nou un conţinut sufletesc numai dacă vom putea să dezvoltăm în inima noastră impulsuri venite din Cosmos. Despre aceasta voi vorbi în conferinţa următoare.

CONFERINŢA A DOUA

Viena, 28 septembrie 1923

Ceea ce am avut ocazia să vă spun ieri, la sfârşitul expunerii, despre vechea reprezentare a luptei lui Mihael cu balaurul, va fi fost pentru dvs. deja un fel de atragere de atenţie asupra faptului că în epoca noastră este necesar să fie reînviate acele elemente ale unei concepţii despre lume care erau conţinute odinioară pentru omenire în această grandioasă imagine. Căci în locurile cele mai diferite ale conferinţei de ieri am putut arăta că în numeroase suflete ale secolului al 18-lea această reprezentare mai era absolut vie. Dar înainte de a vorbi, în conferinţele următoare, despre ceea ce poate şi trebuie să ducă, din spiritul epocii noastre, dintr-o concepţie reală despre spirit a epocii noastre, la o reînviere a acestei reprezentări, este necesar să fac mai întâi în faţa dvs. – ca un fel de intermezzo – nişte consideraţii antroposofice generale. De aici se va putea vedea pe urmă cum poate fi reînviată reprezentarea de mai

sus, în aşa fel încât ea să poată deveni iarăşi o adevărată forţă în gândirea, simţirea şi faptele oamenilor.

Dacă studiem felul cum se raportează astăzi omul la natură şi la întreaga lume, vom putea spune, dacă suntem în stare să comparăm într-un mod lipsit de prejudecăţi acest raport actual cu cel care exista în vremurile mai vechi: De fapt, astăzi omul a devenit un adevărat eremit în raport cu puterile cosmice, un pustnic, în măsura în care prin naştere el este situat în existenţa fizică şi nu mai are acele amintiri din existenţa prepământească pe care odinioară le avea cu adevărat omenirea întreagă. În perioada în care, de obicei, omul creşte numai ca să-şi folosească forţa intelectului şi a memoriei, în perioada până la care el se poate întoarce cu amintirea în cadrul vieţii pământeşti, exista cândva, în epocile mai vechi, la toţi oamenii, şi aprinderea unei amintiri reale, a unei retrospective reale asupra trăirilor prepământeşti, asupra trăirilor prin care trecuse ca fiinţă spiritual-sufletească înainte de a trăi pe Pământ. Acesta este unul dintre lucrurile care fac din omul de astăzi un pustnic cosmic: el nu e conştient de faptul că existenţa sa pământească are legătură cu o existenţă spirituală. Iar celălalt lucru constă în faptul că astăzi omul îşi îndreaptă privirile spre întinderile Cosmosului, că el vede formele exterioare ale stelelor şi constelaţiilor, dar nu mai are o legătură spirituală interioară cu spiritualul din Cosmos. Ba, putem merge şi mai departe. Omul de astăzi îşi îndreaptă privirile spre regnurile din natură, care-l înconjoară pe Pământ, spre frumuseţea atât de variată a plantelor, spre munţii gigantici, spre norii care trec pe cer ş.a.m.d.; dar şi aici el este nevoit să se limiteze la ceea ce face o impresie asupra simţurilor sale, el chiar se teme adeseori, când ajunge să aibă o relaţie mai intimă, mai profundă cu întinderile

naturii, că ar putea să piardă astfel modul naiv de a percepe natura. Dar oricât de necesară a fost această fază din evoluţia omenirii, pentru ca omul să poată dezvolta ceea ce trăim astăzi drept conştienţă a libertăţii, drept sentiment al libertăţii, oricât a fost de necesar acest lucru pentru om, pentru ca el să ajungă la conştienţa plenară a sinei proprii, la acea tărie interioară care face ca eul să se verticalizeze în om cu forţă deplină, oricât a fost de necesară, după cum am spus, această viaţă de pustnic a omului în Cosmos: ea nu poate să fie decât o fază de trecere spre o altă epocă, în care omul va regăsi calea spre spiritual, care stă, totuşi, la baza tuturor lucrurilor şi entităţilor. Şi tocmai regăsirea căii spre spiritual trebuie să se facă prin acea forţă care se poate naşte în om, dacă el e în măsură să-şi însuşească în sensul just ideea mihaelică în forma ei adevărată şi în forma pe care ea trebuie s-o ia în epoca noastră.

Noi avem nevoie, pentru activitatea de gândire, pentru viaţa de simţire, şi pentru faptele noastre, să fim pătrunşi de impulsul mihaelic. Dar, bineînţeles, nu e destul să auzim aşa ceva: În omenire trebuie să devină iarăşi vie o sărbătoare a lui Mihael, şi ar fi momentul să adăugăm această sărbătoare a lui Mihael la celelalte sărbători din cursul anului. – Nu e destul ca apoi câţiva să spună: Aşadar, hai să iniţiem, hai să celebrăm o sărbătoare a lui Mihael! – Dacă e ca în omenire să se realizeze ţelul spre care trebuie să năzuim prin antroposofie, atunci nu e îngăduit ca tocmai la instituirea unor lucruri de natură antroposofică să domnească superficialitatea care se întâlneşte astăzi pretutindeni în lume; dacă ceva vrea să crească din solul antroposofiei, acest lucru trebuie să crească în atmosfera celei mai mari seriozităţi. Ca să ne transpunem puţin în ceea ce ar trebui să fie această seriozitate, aş vrea să vă rog să reflectaţi la felul

cum s-au încetăţenit în evoluţia omenirii sărbătorile, vii odinioară, care astăzi s-au golit de viaţă.

Oare Crăciunul sau Paştile s-au născut prin hotărârea câtorva oameni, care au spus: Noi avem o idee, că într-o anumită perioadă a anului trebuie celebrată o sărbătoare şi acum noi facem pregătirile necesare? – Nu s-a întâmplat aşa, bineînţeles. Pentru ca în sânul omenirii să-şi poată face intrarea ceva de felul sărbătorii Crăciunului, a fost necesară naşterea lui Christos Iisus, a fost necesar ca în evoluţia istorică generală a Pământului să aibă loc un eveniment de prim rang, a fost necesar ca acest fapt să intre în evoluţia de pe Pământ. Iar sărbătoarea Paştilor? Ea n-ar fi avut niciodată vreun sens în lume dacă n-ar fi fost sărbătoarea de aducere aminte a ceea ce s-a întâmplat prin Misterul de pe Golgota, dacă acest eveniment n-ar fi intervenit în întreaga evoluţie a omenirii, influenţând într-o măsură decisivă istoria pământească. Dacă astăzi aceste sărbători s-au golit de viaţă, dacă de Crăciun oamenii nu mai simt întreaga seriozitate a momentului, şi tot aşa de puţin de Paşti, atunci poate că tocmai această constatare ar trebui să ne ajute să dăm din nou profunzime acestor sărbători, printr-o înţelegere mai intensă a ceea ce sunt naşterea lui Christos Iisus şi Misterul de pe Golgota. În nici un caz n-ar trebui să se răspândească ideea că, pentru a alătura acestor sărbători încă una, cu aceeaşi superficialitate, vom începe să organizăm, pur şi simplu, în pragul toamnei, sărbătoarea Mihaeli.

Trebuie să fie ceva – chiar dacă, poate, de proporţii mai mici – care să poată avea o influenţă la fel de hotărâtoare asupra evoluţiei omenirii ca şi toate celelalte evenimente care au dus la instituirea diferitelor sărbători deja existente. Trebuie, în mod absolut sigur, să se ajungă la o sărbătoare a lui Mihael care să fie celebrată cu toată

seriozitatea şi pentru această sărbătoare a lui Mihael trebuie să se nască înţelegerea corespunzătoare din sânul Mişcării Antroposofice. Dar, după cum sărbătoarea Paştilor s-a născut sub influenţa unor evenimente exterioare, petrecute în planul obiectiv al devenirii, acum în interiorul omenirii – al acelei omeniri care va lua hotărârea de a face acest lucru – ceva trebuie să se schimbe în mod radical, în raport cu ceea ce a fost înainte. Trebuie ca antroposofia să devină o trăire temeinică, o trăire despre care omul să poată vorbi cu adevărat la fel cum vorbeşte când i se revelează întreaga forţă care trăieşte în naşterea lui Christos Iisus, care trăieşte în Misterul de pe Golgota. După cum am spus, în cazul sărbătorii lui Mihael se poate ca această trăire să aibă proporţii mai mici, dar de la Mişcarea Antroposofică trebuie să vină ceva asemănător, ca forţă transformatoare a sufletului. Acesta este lucrul care dorim să se întâmple, ca antroposofia să dobândească forţa de transformare a sufletelor. Iar aşa ceva va fi posibil numai dacă ceea ce zace în învăţăturile ei, dacă pot spune astfel, va deveni trăire reală. Tocmai astăzi vom aduce în faţa sufletelor noastre câteva din acele trăiri care pot să-şi facă intrarea în interiorul omului prin antroposofie. După cum ştiţi, noi facem distincţie în viaţa sufletească umană între gândire, simţire şi voinţă, şi, când ne îndreptăm privirile în mod special spre simţire, vorbim despre „inimă". Găsim că gândirea noastră e rece, seacă, lucidă, găsim că ajungem să ne epuizăm din punct de vedere spiritual, dacă nu suntem în stare să trimitem în aceste gânduri căldura, entuziasmul simţirii. Putem spune despre un om că are o inimă caldă numai dacă în gândurile exprimate de el curge spre noi ceva din căldura interioară a inimii sale. Şi ne putem apropia cu adevărat de un om numai dacă el nu acţionează în raport cu noi doar corect, conform datoriei, dacă şi în

raport cu lumea el nu acţionează doar corect, conform datoriei, ci dacă în faptele sale există ceva care ne permite să vedem că în ele se revarsă entuziasmul inimii sale, căldura, iubirea faţă de natură, faţă de fiecare fiinţă. Aşa că ceea ce desemnăm aici prin „inimă" se află, aş zice, în centrul vieţii sufleteşti umane.

Dar chiar dacă gândirea, chiar dacă şi voinţa au luat un anumit caracter, prin faptul că omul a devenit un pustnic cosmic, cel mai mult a primit un anumit caracter, sub influenţa acestei existenţe de pustnic, tocmai inima umană. Gândirea poate să-şi aşeze în faţă calculele ei perfecte în legătură cu universul, ea poate că se delectează văzând ingeniozitatea a ceea ce este calculat astfel, dar ea nu simte cât de departe se află, în fond, de pulsul cald al vieţii. Şi poate că destui oameni se simt satisfăcuţi dacă acţionează corect, conform datoriei, fără a simţi prea bine că în acest mod de a acţiona sec şi raţional viaţa este numai o jumătate de viaţă. Nici una, nici alta nu se apropie prea mult de sufletul uman. Dar ceea ce este situat între gândire şi voinţă, tot ceea ce este cuprins în „inimă" se apropie foarte, foarte mult de fiinţa umană întreagă. Şi chiar dacă noi credem uneori că până şi ceea ce ar trebui să încălzească, să entuziasmeze, să înalţe inima umană, s-ar putea răci din cauza predispoziţiei speciale a unor oameni din epoca prezentă, aceasta este o amăgire. La urma urmelor, lucrurile stau aşa: În privinţa a ceea ce trăieşte în interiorul lui, în privinţa a ceea ce el trăieşte în mod conştient, omul mai poate fi la nevoie – hai să folosim o expresie paradoxală – fără inimă*, dar nimeni nu poate fi fără inimă şi fiinţa lui să nu fie influenţată într-un fel sau altul. Dacă omul poate suporta sufleteşte aşa ceva, dacă el se va constrânge ca prin lipsa de suflet să devină un om fără inimă, acest lucru va roade, sub o formă sau alta, la

rădăcinile fiinţei sale întregi, până la nivelul organizării fizice, până la nivel sănătăţii şi bolii. Multe dintre fenomenele decadente care apar în epoca noastră sunt cauzate, propriu-zis, de lipsa de inimă cu care s-au deprins mulţi oameni. Dar tot ceea ce vreau să spun prin aceste fraze cu caracter mai mult general va apărea în faţa noastră de-abia după ce vom fi aprofundat puţin expunerea de ieri.

*La cuvintele germane, gemüttes şi Gemüttlosigkeit accentul nu cade, ca în limba română, pe partea negativă (un om fără inimă = un om crud, rău). Ele exprimă absenţa calităţilor sufleteşti cuprinse în cuvântul Gemüt.

Omul care creşte, pur şi simplu, în sânul civilizaţiei actuale, priveşte lucrurile lumii exterioare, le percepe, îşi face speculaţiile lui abstracte în legătură cu ele, poate că se bucură şi el din inimă văzând o floare drăgălaşă, sau o plantă plină de maiestate, poate că simte şi el o satisfacţie în inimă şi poate chiar, dacă are puţină fantezie, îşi face o anumită imagine interioară a florii drăgălaşe, a plantei maiestuoase. Dar el nu bănuieşte care este legătura lui mai profundă – să zicem, ca să scoatem ceva în evidenţă – cu lumea plantelor. Pentru o concepţie spirituală nu e deloc suficient să tot vorbim şi să vorbim mereu despre spirit, ci e necesar să devenim conştienţi de legătura spirituală reală pe care o avem cu plantele existente de jur împrejurul nostru.

Când privim o plantă aşa cum suntem obişnuiţi astăzi s-o facem, nu bănuim deloc că în acea plantă zace o entitate elementară, ceva spiritual, că în fiecare asemenea plantă există ceva căruia nu-i este suficient să-l privim şi să ne facem reprezentarea abstractă pe care ne-o facem de obicei despre plante. Fiindcă în fiecare asemenea plantă zace o fiinţă elementară spirituală, dar ea zace acolo în aşa fel încât s-ar putea spune că e ferecată prin vrajă în acea plantă. Şi, de fapt, priveşte în mod just o plantă numai acela

care-şi spune: Această plantă este, în întreaga ei frumuseţe, învelişul unei fiinţe spirituale care este ferecată prin vrajă în ea. – Desigur, în marele tot cosmic, o fiinţă relativ lipsită de importanţă, dar care are o legătură profundă cu omul.

De fapt, omul e atât de strâns unit cu lumea, încât nu poate să facă nici cea mai mică plimbare în natură, fără ca legăturile intime pe care le are cu lumea să aibă o importanţă puternică pentru el. Când crinul de câmpie creşte din germene, până ajunge să înflorească, noi trebuie să ne reprezentăm în mod foarte intens – fără a face nici un fel de personificări – că în acest crin aşteaptă ceva. Iarăşi trebuie să spun şi acest lucru folosind cuvinte omeneşti, la fel cum am fost nevoit să redau şi imaginea de ieri în cuvinte omeneşti. Cuvintele omeneşti nu nimeresc esenţa lucrurilor, totuşi, ele exprimă ceea ce există ca realitate în lucruri. Când îşi deschide frunzele, dar mai ales floarea, acest crin aşteaptă, de fapt, ceva. El îşi spune: Pe lângă mine vor trece oamenii, vor trece oameni care mă vor privi, şi dacă vor fi destui ochi umani care să-şi îndrepte privirile spre mine, atunci – îşi spune spiritul crinului – eu voi fi desferecat din vrajă şi voi putea să pornesc pe drumul meu spre lumea spirituală! – Dvs. veţi spune, desigur: Cresc mulţi crini asupra cărora nu zăboveşte nici un ochi uman. – Dar la ei este altfel. Crinii asupra cărora nu poposeşte nici un ochi uman sunt desferecaţi pe o altă cale. Fiindcă primul ochi uman care priveşte un crin face să apară determinarea că acel crin trebuie să fie desferecat din vrajă de către nişte ochi umani. Crinul intră într-o relaţie cu primul om care îşi aruncă privirile asupra lui. În lumea din jurul nostru există pretutindeni aceste spirite elementare şi ele strigă, de fapt, spre noi: Nu mai priviţi florile în mod atât de abstract şi nu vă faceţi doar imagini abstracte despre ele, ci aveţi „inimă”, aveţi simţire pentru ceea ce locuieşte în floare sub formă

spiritual-sufletească. Acest ceva vrea să fie eliberat de voi din starea de încătuşare în care se află. – Şi existenţa umană ar trebui să fie, de fapt, o izbăvire neîntreruptă a spiritelor elementare existente în minerale, plante şi animale.

O asemenea idee poate fi simţită în deplina ei frumuseţe. Dar tocmai dacă ea e sesizată în sensul spiritual just, ea poate fi resimţită, de asemenea, în lumina deplinei responsabilităţi pe care omul o ia astfel asupra sa faţă de întregul Cosmos. Iar felul cum se raportează omul la flori în epoca prezentă, în epoca civilizată a dezvoltării libertăţii, echivalează, de fapt, cu a lua câte o picătură de apă, când, de fapt, ar trebui să bea. El bea câte o picătură de apă, când îşi formează idei şi noţiuni, dar el ar trebui să bea, prin faptul că se uneşte în inima sa cu spiritele elementare ale lucrurilor şi fiinţelor aflate de jur împrejurul lui.

Am spus: Nu e nevoie să ne gândim la acei crini asupra cărora nu cade niciodată o privire omenească, noi trebuie să ne gândim la aceia asupra cărora cade privirea omenească, deoarece aceştia au nevoie de legătura pe care omul şi-o poate crea în inima lui faţă de ei. Dar, de la crin porneşte influenţa. Şi sunt foarte variate, grandioase şi impresionante influenţele spirituale care se apropie în permanenţă de om, venind de la lucrurile din natură, când omul merge în mijlocul naturii. Cine poate privi în intimitatea acestor lucruri vede la orice pas cât de infinit de variat şi de măreţ e tot ceea ce se revarsă spre om din toate părţile, prin spiritualitatea elementară a naturii. Şi totul se revarsă în interiorul lui. Este – am explicat ieri acest lucru, în sensul modului de reprezentare exterior – ceea ce, din oglinda naturii, care este o oglindă a divin-spiritualului, se revarsă neîncetat spre om, drept realitate

spirituală, care există drept ceva suprasensibil, care este revărsat peste întreaga natură.

Numai că, în primă instanţă – vom vorbi mai exact despre aceste lucruri, în sensul modului de reprezentare antroposofic real –, în om există acea forţă pe care am descris-o ieri drept forţă a balaurului, cu care luptă Mihael, a balaurului cu care Mihael este în luptă. Am arătat că, ce-i drept, balaurul are o formă asemănătoare cu cea animală, fiind însă o fiinţă suprasensibilă, că din cauza atitudinii sale rebele a fost alungat, ca fiinţă suprasensibilă, în lumea senzorială şi că acum locuieşte în ea. Am mai arătat că el există numai în om, deoarece natura exterioară nu poate să-l aibă în sânul ei. Natura exterioară, în inocenţa ei, ca oglindă a spiritualităţii divine, nu are nimic comun cu balaurul. Ieri am spus că el locuieşte în entităţile umane. Dar prin faptul că este o fiinţă suprasensibilă care există în lumea senzorială, el atrage în aceeaşi clipă spiritualitatea elementară suprasensibilă care se revarsă spre om din întinderile naturii, se uneşte cu ea şi în loc ca omul să elibereze prin viaţa lui sufletească, prin inima lui, fiinţele elementare, plantele, să zicem, din vraja care le ţine încătuşate, el le uneşte cu balaurul, le face să coboare o dată cu balaurul în natura lui inferioară. Fiindcă tot ce există în lume este în evoluţie, o ia pe cele mai diferite căi ale evoluţiei. Iar acele fiinţe elementare care trăiesc în minerale, în plante şi în animale trebuie să se înalţe la o existenţă superioară celei pe care pot s-o ducă în mineralele, plantele şi animalele de azi. Cu adevărat, omul nu trăieşte pe Pământ doar ca să pună bazele civilizaţiei exterioare. În cadrul întregii evoluţii cosmice, el are un ţel cosmic, şi ţelul său cosmic are legătură cu lucruri de felul celor pe care le-am arătat acum: cu dezvoltarea spre o treaptă superioară a fiinţelor elementare care în existenţa pământească se află pe o treaptă inferioară, dar sunt menite

unei trepte mai înalte şi care, dacă omul îşi stabileşte o anumită legătură cu ele, şi dacă toate acestea au loc în mod cinstit, pot ajunge la o treaptă de dezvoltare mai înaltă.

În vremurile vechi, în care evoluţia omului se desfăşura în mod instinctiv, când oamenii aveau ca trăire în inima lor spiritual-sufletescul, şi când spiritual-sufletescul era pentru ei ceva de la sine înţeles, la fel ca realităţile din natură, evoluţia cosmică înainta cu adevărat prin faptul că, aş zice, curentul existenţei trecea prin om într-un mod just. Dar tocmai în epoca ce trebuie să se încheie acum şi care trebuie să înainteze spre o spiritualitate mai înaltă, spiritualitatea unui număr extrem de mare de fiinţe elementare a căzut în prada balaurului, în interiorul fiinţei umane. Fiindcă entitatea acestui balaur constă tocmai în faptul că lui îi e foame şi sete de fiinţele elementare; el ar vrea să se furişeze peste tot, să înghită toate plantele şi animalele, pentru a putea înghiţi fiinţele elementare ale naturii. Căci cu acestea vrea el să se unească, să-şi pătrundă existenţa lui proprie. În lumea extraumană nu poate face acest lucru, îl poate face numai în natura din interiorul omului. O poate face numai în natura umană, fiindcă acolo se află pentru el o posibilitate de a exista. Şi dacă ar merge tot aşa, Pământul ar ajunge la cea mai mare decădere, atunci balaurul despre care am vorbit ieri ar ieşi învingător în existenţa pământească. El ar ieşi învingător dintr-un motiv absolut precis, din cauză că, dacă se umple pe săturate, ca să zic aşa, în interiorul naturii umane, de fiinţe elementare, se petrece ceva.

Se petrece, din această cauză, ceva din punct de vedere fizic, sufletesc şi spiritual. Spiritual: ei bine, omului nu i-ar veni niciodată ideea să creadă într-o lume exterioară pur materială, aşa cum presupune astăzi activitatea de cercetare a naturii, nu s-ar ajunge niciodată

la presupunerea că există nişte atomi morţi, cum se întâmplă astăzi etc., omul n-ar ajunge niciodată la nişte legi atât de vrăjmaşe progresului, cum este legea conservării forţei şi a energiei şi a conservării materiei etc., dacă balaurul din el n-ar înghiţi fiinţe elementare din exterior. Din cauză că fiinţele elementare din lumea exterioară locuiesc în el, privirea omului este abătută de la spiritualul existent în lucruri. Când omul îşi îndreaptă privirile spre exterior, el nu mai vede spiritualul din lucruri, care între timp a intrat în el, ci vede numai materia moartă.

Iar în plan sufletesc? Tot ceea ce omul a manifestat vreodată drept laşităţi ale sufletului îşi are cauza în puterile elementare pe care balaurul le aspiră în el. O, cât sunt de răspândite aceste laşităţi ale sufletului! Omul ştie foarte bine: Eu trebuie să fac asta sau asta, lucrul cutare sau cutare este cel mai just, într-o anumită situaţie. – Dar el nu se poate mobiliza, nu poate să facă acel lucru, în el ceva acţionează drept greutate sufletească. Sunt fiinţele elementare din trupul balaurului care acţionează în el.

Iar din punct de vedere fizic? Omul n-ar fi chinuit niciodată de ceea ce numim bacilii bolilor, dacă acele influenţe spirituale pe care le-am descris adineaori n-ar face ca trupul său să devină un sol fertil pentru activitatea bacililor. Aceste influenţe merg până la nivelul organizării fizice. Şi am putea spune: Dacă-l vedem pe om în mod just, în ceea ce priveşte constituţia lui spirituală, sufletească şi fizică, dacă vedem cum este el astăzi în aceste trei privinţe, atunci constatăm că – în orice caz, pentru un scop bun, pentru ca el să ajungă la libertate – omul a fost separat de spiritual în trei direcţii, că el nu mai are forţele spirituale pe care le-ar putea avea. Înţelegeţi, deci, că prin această slăbire întreită a vieţii sale, prin ceea ce a devenit în om balaurul plin până la refuz /cu entităţi elementare/, omul e

împiedicat să trăiască în interiorul său forţa reală, activă, a spiritului.

Există două feluri de a trăi antroposofia. Mai există diverse nuanţe intermediare, dar eu vreau să caracterizez numai cele două extreme. Unul dintre felurile de a trăi antroposofia este următorul: Te aşezi pe scaunul tău, iei o carte, o citeşti, o găseşti foarte interesantă, găseşti că e o mare consolare pentru om în faptul că există spirit, că există nemurirea, te simţi foarte bine la gândul că aşa ceva există şi că omul nu e mort în ceea ce priveşte sufletul, chiar atunci când după trup el a murit. Te simţi mult mai satisfăcut cu o asemenea concepţie despre lume decât cu una materialistă, ţi-o însuşeşti cum ţi-ai însuşi, poate, gândurile abstracte ale geografiei, numai că ceea ce un asemenea om primeşte citind antroposofie e mai consolator pentru om. Bineînţeles, aceasta e una dintre modalităţi: te scoli de pe scaunul tău la fel cum te-ai aşezat, atâta doar că ai simţit o oarecare satisfacţie în timpul lecturii. Aş putea vorbi la fel de bine şi despre o conferinţă, în loc de o carte. Dar mai există şi un alt mod de a lăsa antroposofia să acţioneze asupra noastră; acela când, primind în el lucruri de felul ideii referitoare la lupta lui Mihael cu balaurul, de exemplu, un om e transformat în fiinţa lui interioară, când ceea ce a citit devine pentru el o trăire importantă, decisivă, când el se ridică de pe scaunul lui cu totul transformat, drept alt om, după ce a citit aşa ceva. Între aceste două feluri de a primi antroposofia există tot felul de alte nuanţe.

Pe primul fel de cititori nu se poate conta absolut deloc, dacă e vorba, să zicem, de reînvierea sărbătorii lui Mihael; se poate conta numai pe aceia care au măcar pe departe în voinţa lor tendinţa de a primi antroposofia ca pe ceva viu. Acesta e lucrul care ar trebui să fie perceput în

sânul Mişcării Antroposofice: necesitatea de a simţi că gândurile pe care le primim mai întâi sub formă de gânduri sunt puteri de viaţă. Voi face acum o afirmaţie absolut paradoxală: Uneori îi poţi înţelege mult mai bine pe adversarii antroposofiei decât pe adepţii ei. Adversarii spun: Ah, ideile astea antroposofice sunt nişte fantasmagorii, ele nu corespund nicidecum unei realităţi. – Adversarii o resping, şi pe urmă nu mai sunt atinşi de ea. Poţi înţelege foarte bine o asemenea atitudine, poţi aduce argumentele cele mai diferite; în majoritatea cazurilor, la baza acestei atitudini nu se află altceva decât frica de asemenea idei, care rămâne însă subconştientă, dar, oricum, este o atitudine. Adeseori se întâmplă însă ca ideile să fie acceptate, dar ca omul respectiv să nu simtă, sub impresia unor gânduri care se deosebesc de tot ceea ce poţi primi în restul lumii, nici măcar ceea ce simţi dacă-ţi atingi buricul degetului de butonul unui aparat electric şi ai un şoc electric. Scânteia electrică îţi provoacă măcar o zvâcnire corporală. Absenţa unei asemenea descărcări electrice în suflet este ceea ce poate provoca atâta durere nesfârşită, când nu există. Aceasta din cauză că e necesar ca oamenii epocii noastre să nu fie luaţi în stăpânire doar de realităţile fizice, ci să fie luaţi în stăpânire şi captivaţi de realităţile spirituale. Omul evită să fie împins, bruscat, dar nu evită să lase să se apropie de el gânduri care-i vorbesc despre alte lumi, care se situează ca ceva cu totul deosebit în lumea actuală a simţurilor, şi el nu evită să aibă faţă de asemenea gânduri aceeaşi indiferenţă ca aceea pe care o manifestă faţă de gândurile referitoare la lumea simţurilor.

Această putere de a ne avânta până acolo unde putem fi luaţi în stăpânire de gândurile referitoare la lumea spirituală, aşa cum suntem luaţi în stăpânire de o realitate fizică oarecare a lumii: aceasta este forţă mihaelică! A avea

încredere în gândurile referitoare la spiritual, dacă, în primă instanţă, suntem dispuşi să le primim în noi, astfel încât să ştim: Tu ai impulsul cutare sau cutare, venit din spiritual. Tu i te dăruieşti, te faci instrumentul înfăptuirii sale. Vine primul insucces – nu-i nimic! Vine al doilea insucces – nu-i nimic! Şi dacă vin o sută de insuccese – nu-i nimic! Fiindcă nici un insucces nu poate să decidă vreodată asupra adevărului unui impuls spiritual al cărui mod de a acţiona l-am înţeles în interiorul nostru şi l-am adoptat în suflet. Fiindcă de-abia atunci avem încrederea justă într-un impuls spiritual pe care ni l-am însuşit la un moment dat, când ne spunem: De o sută de ori am avut insucces, dar aceasta îmi poate dovedi, cel mult, că în încarnarea prezentă nu-mi sunt date condiţiile necesare pentru realizarea acestui impuls. Dar că acest impuls este just – o văd din propria sa natură. Şi chiar dacă se va întâmpla numai peste o sută de încarnări, când în mine se vor fi dezvoltat forţele de care am nevoie pentru realizarea acestui impuls – nimic, în afară de propria sa natură, nu mă poate convinge de faptul că acest impuls are sau nu în el puterea realizării sale. – Dacă vă imaginaţi că în inima omului această atitudine s-a dezvoltat drept marea încredere în ceva spiritual, într-o anumită realitate spirituală, dacă vă gândiţi că omul poate să ţină cu tărie de stâncă la ceva despre care a înţeles că este o realitate biruitoare în spirit, să ţină cu atâta tărie încât nu renunţă la ea oricât de mult ar striga lumea exterioară împotriva ei, dacă vă imaginaţi acest lucru, atunci aveţi o reprezentare a ceea ce vrea de la om forţa mihaelică, Entitatea Mihael, fiindcă de-abia atunci aveţi o reprezentare despre marea încredere a lui Mihael în spirit. Omul poate amâna un anumit impuls spiritual chiar pentru o întreagă încarnare, dar după ce şi l-a însuşit o dată, el nu mai are voie

niciodată să şovăie, nici să înceteze de a-l cultiva şi îngriji în sufletul său; fiindcă numai atunci îl poate păstra pentru încarnările următoare. Iar dacă încrederea în spiritual pune astfel bazele unei dispoziţii sufleteşti care ne aduce în situaţia de a simţi acest spiritual la fel de real ca şi solul de sub picioarele noastre, despre care ştim că, dacă n-ar exista, n-am putea păşi cu picioarele, atunci avem în inima noastră un sentiment a ceea ce vrea Mihael de la noi.

Veţi admite, fără îndoială, că infinit de mult din această încredere, din această încredere activă în spirit, a dispărut în cursul ultimelor secole, ba chiar al ultimului mileniu şi că astăzi, în cazul majorităţii oamenilor, viaţa nici nu se apropie de ei cu cerinţa de a dezvolta o asemenea încredere. Dar aşa trebuia să se întâmple. Fiindcă: Ce spun eu, de fapt, când fac această afirmaţie? Eu spun: Propriu-zis, omul a dărâmat în spatele său podul care ducea spre Mihael. Dar între timp, în lume au avut loc unele evenimente. Omul s-a îndepărtat de forţa lui Mihael; materialismul rigid şi inflexibil al secolului al 19-lea reprezintă o îndepărtare de forţa lui Mihael. Dar în lumea obiectivă, în spiritualitatea exterioară, forţa mihaelică a învins, ea a învins tocmai în ultima treime a secolului al 19-lea. Ceea ce balaurul voia să realizeze prin evoluţia omului, nu va fi realizat. Dar în faţa sufletului uman mai stă astăzi o altă sarcină măreaţă: omul va trebui să participe, pe baza unei hotărâri proprii, libere, la biruinţa lui Mihael asupra balaurului. Dar aceasta cere ca omul să găsească într-adevăr posibilitatea de a ieşi din acea stare de pasivitate faţă de spiritual în care se află astăzi din multe puncte de vedere şi de a-şi crea un raport activ faţă de spiritual. Forţele mihaelice nu se lasă cucerite printr-o atitudine pasivă sau alta – nici prin rugăciunea pasivă. Forţele mihaelice se lasă cucerite numai şi numai dacă omul se

face, cu voinţa sa iubitoare, un instrument al puterilor divin-spirituale. Căci forţele mihaelice nu vor ca omul să le implore, ci vor ca omul să se înfrăţească cu ele. Şi omul poate să facă aceasta dacă primeşte în el cu energie interioară adevărurile despre lumea spirituală.

Noi putem astfel să atragem atenţia asupra a ceea ce trebuie să aibă loc în om, pentru ca ideea mihaelică să poată redeveni vie. Trebuie ca omul să poată avea în mod real trăirea spiritualului. El trebuie să ajungă la această trăire a spiritualului pornind de la simplul gând, nu, cum cred unii, de la un fel sau altul de clarvedere. Ar fi foarte rău dacă ar trebui ca fiecare om să devină clarvăzător pentru a putea avea această încredere în spirit. Această încredere în spirit o poate avea oricine, cu condiţia să fie receptiv la adevărurile ştiinţei spirituale. Dacă omul se pătrunde tot mai mult şi mai mult de această încredere în spiritual, atunci asupra lui va veni un fel de inspiraţie, o inspiraţie pe care o aşteaptă toate spiritele bune ale lumii. Omul va trăi primăvara în aşa fel încât va simţi frumuseţea, drăgălăşenia lumii vegetale, încât va avea bucuria lui cea mai caldă în faţa vieţii ce răsare şi creşte, dar el îşi va însuşi, totodată, un sentiment care-i va spune că în tot ce e viaţă ce răsare şi creşte se află ferecată spiritualitate elementară. Omul îşi va cuceri un sentiment, un conţinut afectiv care-i va da de ştire că fiecare lujer de floare este mărturia faptului că în floarea ce înfloreşte şi-a făcut sălaş o fiinţă elementară ferecată prin vrajă. Şi omul îşi va cuceri un sentiment care-i va spune că în acea fiinţă elementară trăieşte dorul de a fi mântuită tocmai prin el, de a nu fi dată în prada balaurului, cu care e înrudită, din cauză că şi ea e invizibilă. Şi apoi, când, toamna, florile se ofilesc, omul va avea un sentiment al faptului că a reuşit să-şi aducă o modestă contribuţie pentru ca lumea să mai prospere cu

câţiva paşi în spiritualitatea ei şi că, o dată cu ofilirea şi frângerea florii, o dată cu floarea care trece în stadiul de sămânţă, care devine dură şi uscată, din acea plantă iese afară o fiinţă elementară. În măsura în care omul se va fi pătruns cu forţa puternică a lui Mihael, el va fi acela care va ajuta această fiinţă elementară s-o ia în sus, spre spiritualitatea căreia îi duce dorul.

Şi omul va trăi împreună cu anotimpurile. El va trăi primăvara drept momentul de naştere a fiinţelor elementare, care duc dorul spiritualului, şi el va trăi toamna ca eliberare a acestor fiinţe elementare din plantele pe cale de ofilire, din florile ce se ofilesc ş.a.m.d. Şi toamna, omul nu doar va fi devenit, ca eremit cosmic, cu o jumătate de an mai bătrân decât fusese în primăvară, lucru care nu are importanţă decât pentru el însuşi. Omul va fi înaintat, împreună cu natura în devenire, cu încă un pas în viaţă. El nu doar va fi inspirat şi expirat oxigenul fizic de atâtea şi atâtea ori, ci va fi luat parte la devenirea naturii, va fi luat parte la ferecarea şi desferecarea unor fiinţe elementare din natură. Omul nu va mai simţi doar că îmbătrâneşte el însuşi, ci va simţi transformările din natură drept destin care este şi al lui. El se va uni cu ceea ce creşte afară, în lume, el va deveni mai mare în ceea ce priveşte fiinţa lui, în timp ce partea sa individuală se va putea revărsa ca fiinţă liberă în Cosmos, jertfindu-i-se. Aceasta este contribuţia pe care omul o va putea aduce, pentru ca lupta lui Mihael cu balaurul să se decidă în favoarea Binelui.

Şi astfel, noi suntem în măsură să atragem atenţia asupra faptului că ceea ce poate duce la crearea unei sărbători a lui Mihael trebuie să fie un eveniment al inimii umane, acel eveniment care trăieşte din nou cursul anului ca pe ceva real, în felul descris. Dar să nu spuneţi, aşezând

în faţa sufletului dvs. acest gând abstract, că deja trăiţi aşa, spuneţi-o de-abia după ce vă veţi fi însuşit cu adevărat antroposofia în aşa fel încât antroposofia vă va învăţa să priviţi altfel decât înainte fiecare plantă, fiecare piatră; spuneţi-o de-abia după ce antroposofia vă va fi învăţat să priviţi altfel întreaga viaţă umană, în devenirea ei.

Am vrut să vă dau astfel o privire anticipativă asupra a ceea ce trebuie să se pregătească tocmai în inima umană, pentru ca această inimă umană să-şi dezvolte capacitatea de a simţi natura care trăieşte de jur împrejurul ei ca pe propria ei entitate. De bine – de rău, oamenii şi-au păstrat capacitatea de a-şi percepe, de exemplu, circulaţia sanguină în aşa fel încât să ştie că în ea are loc, pe lângă procesul material, şi un proces sufletesc. Oamenii care nu sunt nişte materialişti grosolani şi-au mai păstrat acest simţ. Dar a ajunge să simţim din nou pulsul existenţei exterioare la fel ca pe cel al fiinţei noastre interioare, a ajunge să trăim din nou cursul anului aşa cum trăim viaţa dintre limitele date de propria noastră piele – acesta e lucrul care trebuie să ne pregătească pentru sărbătoarea lui Mihael.

Aş dori ca aceste conferinţe – al căror scop este acela de a aduce în faţa sufletului legăturile dintre antroposofie şi inima umană – să nu fie recepţionate doar cu capul, ci, într-adevăr, şi cu inima. Fiindcă, în fond, există aproape degeaba în lume şi printre oameni orice antroposofie care nu ar fi recepţionată cu inima, care nu introduce căldură în această inimă umană. Ultimele secole au adus din belşug deşteptăciune asupra oamenilor; în ceea ce priveşte gândirea, oamenii au ajuns atât de departe încât nici nu mai ştiu deja cât sunt de deştepţi. Aşa este: Unii cred, în mod sigur, că oamenii epocii actuale sunt proşti. Se poate admite, ce-i drept, că există şi proşti, dar aceasta se

întâmplă numai din cauză că deşteptăciunea a crescut atât de mult încât oamenii, din cauza unei slăbiciuni a inimii, nu mai ştiu ce să facă cu deşteptăciunea. Eu spun mereu, când se afirmă în legătură cu un om că e prost: Aici nu e vorba de altceva, decât de faptul că el nu mai ştie ce să facă cu deşteptăciunea lui. Am ascultat deja multe dezbateri, în cursul cărora s-a râs de un vorbitor sau altul, fiindcă el era considerat prost, dar mie uneori cei de care se râdea cel mai mult îmi păreau cei mai deştepţi. Prin urmare, ultimele secole i-au adus omului suficientă deşteptăciune. Dar lucrul de care ei au cea mai mare nevoie este căldura inimii şi pe aceasta antroposofia poate s-o dea. Dacă cineva studiază antroposofia şi afirmă că ea îl lasă rece, el îmi pare la fel ca unul care pune lemne în sobă şi iar pune şi spune: dar soba asta nu se încălzeşte deloc. – Dar n-ar trebui decât ca el să aprindă lemnele, şi soba s-ar încălzi în mod sigur! Antroposofia poate fi prezentată în faţa oamenilor; ea este lemnul cel bun pentru suflet; dar de aprins, îl poate aprinde numai fiecare pentru sine. Acesta e lucrul pe care fiecare trebuie să-l găsească în inima lui: chibritul cu care să aprindă lemnele oferite de antroposofie. Dacă cineva găseşte că antroposofia este rece şi seacă şi intelectuală, aceasta arată doar că el nu este în stare să aprindă această antroposofie – care arde foarte bine, încălzeşte şi însufleţeşte foarte bine inima –, în aşa fel încât ea să-l poată străbate cu focul ei. La fel cum pentru lemnele obişnuite e necesar numai un mic chibrit, şi pentru antroposofie e necesar numai un chibrit foarte mic. Dar cu acesta vom putea să aprindem în om forţa lui Mihael.

CONFERINȚA A TREIA

Viena, 30 septembrie 1923

În prima dintre conferințele de față am încercat să vă arăt că lupta lui Mihael cu balaurul a continuat să existe ca idee determinantă pentru om, mai bine zis, ca impuls determinant pentru om, chiar până prin secolul al 18-lea, iar în cea de a doua conferință am căutat să arăt că este posibilă o reînviere rodnică a acestui impuls și că, de fapt, ea și trebuie să devină posibilă. Dar înainte de a vorbi despre caracterul deosebit, aș zice, al încercării de a institui o sărbătoare a lui Mihael la începutul toamnei, lucru pe care-l voi face mâine, aș dori să vă vorbesc despre condițiile preliminare care sunt necesare pentru realizarea unei asemenea intenții.

Impulsuri de felul impulsului mihaelic cer întotdeauna ca omul să dobândească o înțelegere suprasensibilă a legăturii pe care el o are nu numai cu raporturile existenței pământești, ci și cu raporturile vieții cosmice, el cere ca omul să nu se mai simtă doar un cetățean al Pământului, ci un cetățean al universului perceptibil pentru el, perceptibil fie pe cale suprasensibilă, fie pe cale fizică, drept copie. Dar în cultura generală a epocii noastre, condițiile care permit să fie percepută legătura omului cu Cosmosul sunt extrem de reduse. Noi trebuie să spunem: Omul cunoaște până la un punct, desigur, și prin știința lui de nuanță materialistă, raporturile vieții de pe Pământ, într-o asemenea măsură încât se simte legat de aceste raporturi ale vieții de pe Pământ, cel puțin în ceea ce privește existența lui materială, în sensul cel mai larg al cuvântului. În orice caz, cunoașterea acestei legături nu are calitatea de a trezi entuziasmul. De aceea, toate semnele exterioare ale unei

asemenea legături au luat, propriu-zis, un caracter de umbră. Sentimentele umane față de sărbătorile transmise prin tradiție au un caracter de umbră. Dacă asemenea sărbători – Crăciunul, Paștile – exercitau în vremurile vechi din evoluția omenirii o influență profundă asupra întregii vieți sociale, asupra instituțiilor sociale, astăzi ele aproape că nu mai sunt altceva decât o umbră a ceea ce au fost cândva, acest reflex se manifestă sub forma celor mai diferite datini și obiceiuri, care nu mai au însă o importanță profundă pentru viața socială.

Dacă e necesar să ne gândim la crearea unei sărbători a lui Mihael care să aibă tocmai o importanță socială – despre care voi vorbi mâine –, atunci trebuie creat mai întâi, bineînțeles, un sentiment pentru ceea ce ar putea să însemne o asemenea sărbătoare a lui Mihael. Fiindcă o asemenea sărbătoare a lui Mihael n-ar trebui să aibă același caracter ca și ceremoniile din epoca noastră, ci ea ar trebui să fie adusă la lumină, după cum am arătat deja ieri, din străfundurile entității umane. Dar la acestea vom putea ajunge numai dacă vom regăsi și reînnoda legătura omului cu Cosmosul extrapământesc și cu ceea ce rezultă pentru ciclul anotimpurilor din Cosmosul suprapământesc. Ca să înțelegeți la ce mă refer aici, de fapt, aș vrea să vă arăt ce groaznic de abstracte sunt sentimentele legate de Cosmosul extrapământesc ce intră astăzi în conștiența umană și cât de puțin îl ating ele pe om. Gândiți-vă numai, sub acest aspect, la tot ceea ce realizează astăzi astronomia, astrofizica ș.a.m.d. Ele calculează orbitele planetelor, locurile stelelor fixe, dacă vreți, ele ajung, prin analize spectrale, să tragă concluzii referitoare la compoziția materială a acestor corpuri cerești. Dar ce legătură există între toate rezultatele obținute în acest fel și viața sufletească interioară, intimă a omului? Cu această

întreagă înţelepciune cerească omul se simte un eremit pe ceea ce se numeşte planeta pământească. Iar modul de gândire care se leagă astăzi de asemenea lucruri nu este, propriu-zis, decât un sistem construit din nişte noţiuni foarte înguste.

Să studiem puţin, ca să ne-o aducem în faţa sufletului, o stare de conştienţă care există ca ceva foarte normal în viaţa obişnuită, chiar dacă această stare de conştienţă are o valoare inferioară: starea somnului plin de vise. Vreau să vă aduc în faţa ochilor, în câteva cuvinte, ceea ce se referă la somnul plin de vise, ca să ne cucerim câteva puncte de sprijin pentru expunerea de astăzi.

Somnul plin de vise porneşte, după cum am spus ieri în cadrul conferinţei publice [Nota 12], fie de la nişte stări interne ale organismului uman, el transformând asemenea stări interne ale organismului în imagini care arată ca nişte simboluri, în aşa fel încât, de exemplu, mişcările inimii apar simbolizate drept flăcări de foc şi alte lucruri de acest fel; vom putea afla foarte uşor, în fiecare caz concret, care este legătura dintre imaginile simbolice ale visului şi stările sau procesele organice interne. Sau apar sub formă simbolică diferite evenimente exterioare ale vieţii, care există în noi sub formă de amintiri etc. În orice caz, vom ajunge la rătăciri foarte mari dacă luăm prea mult în serios conţinutul de reprezentări al visului. El este interesant, are o latură senzaţională, e ceva care-i interesează pe unii oameni extraordinar de mult, numai că pentru acela care pătrunde mai adânc în natura umană conţinutul de reprezentări al visului are o importanţă extrem de mică. În schimb, desfăşurarea dramatică a visului este de cea mai mare importanţă. Vreau să ilustrez afirmaţia de mai sus printr-un exemplu.

Cineva poate să viseze că face o excursie la munte. Drumul este extraordinar de greu, cu cât urcă mai sus, cu atât devine mai greu. Şi ajunge astfel într-o regiune unde puterile îl părăsesc, unde condiţiile devin atât de nefavorabile încât nu mai poate urca, trebuie să se oprească. În visul lui se mai amestecă un fel de frică, un fel de dezamăgire. Şi poate că atunci se trezeşte. La baza unui asemenea vis se află ceva care n-ar trebui căutat în conţinutul de reprezentare al imaginilor din vis, ci în trăirea afectivă a faptului de a avea o intenţie, în intensificarea piedicilor care se pun în calea acestei intenţii şi în apropierea de nişte piedici din ce în ce mai imposibil de învins. Dacă ne imaginăm toate acestea sub o formă dramatic-afectivă, vom avea, aş zice, un conţinut afectiv, care trăieşte drept conţinut dramatic în dosul imaginilor propriu-zise ale visului. Aceleaşi lucruri care trăiesc în acest conţinut afectiv ar putea să apară în vis sub o cu totul altă formă. Omul respectiv ar putea să viseze că intră într-o peşteră, se face tot mai întuneric, el îşi caută drumul mereu mai departe, tatonând, ajunge în cele din urmă pe un teren noroios. Mai înaintează puţin prin apă şi noroi, şi după ce a mers destul de mult, dă de un fel de mlaştină. Nu mai poate înainta nici un pas. Şi în această imagine avem aceeaşi dramă de sentimente. Acelaşi vis ar putea să mai fie visat în multe alte feluri, în ceea ce priveşte conţinutul lui dramatic.

Conţinutul reprezentărilor dintr-un vis poate fi întotdeauna diferit. Mişcările, tensiunile şi detensionările, aşteptările şi dezamăgirile, sunt esenţialul într-un vis. Dar visul se îmbracă în imagini. Cum iau naştere asemenea imagini? Ele iau naştere prin faptul că la trezire eul şi corpul astral au o trăire oarecare, ele aflându-se în afara corpurilor fizic şi eteric. Ceea ce omul are astfel, ca trăiri

suprasensibile, este ceva care, firește, nu-și poate avea originea în imaginile lumii senzoriale, dar prin faptul că eul și corpul astral se cufundă în corpurile fizic și eteric, ele au ocazia să ia, din rezerva de imagini care există acolo, pe cele care tocmai se oferă în momentul respectiv. Așa se face că drama propriu-zisă a visului e îmbrăcată în imagini. Și acum conținutul acestor imagini începe să ne intereseze. Legătura este cu totul alta decât cea dintre trăirile exterioare. Din ce cauză? Visul folosește exclusiv trăiri exterioare sau interioare, dar el le pune în alte contexte. De ce? Pentru că visul este un protest împotriva felului cum trăim noi în lumea fizic-senzorială între trezire și adormire. În această lume fizic-senzorială dintre trezire și adormire noi suntem întreținuți, cu întreaga noastră viață, în legitatea naturii. Visul încalcă această legitate. El nu acceptă această legitate a naturii, el smulge evenimentele din contextul lor, le transpune într-o altă succesiune. El protestează împotriva legităților naturii.

Omul ar trebui să învețe că noi protestăm împotriva legității naturii chiar din clipa în care ne cufundăm în spiritual. În această privință, sunt chiar nostim de prostuți acei oameni care vor să pătrundă în lumea spirituală prin metoda obișnuită a științelor naturii. Este extraordinar de caracteristică în acest sens cartea scrisă de dr. *Ludwig Staudenmaier* [Nota 13] pe tema „Magia ca știință experimentală a naturii". Un asemenea om pornește de la părerea: Tot ceea ce urmează să fie înțeles, trebuie să fie înțeles conform cu gândirea științelor naturii. – Ei bine, Staudenmaier nu se apucă să studieze chiar visul, ci se ocupă de așa-numitele fenomene mediumnice, care sunt, de fapt, o formă mai dezvoltată a lumii visului. La omul sănătos, visul rămâne un fenomen care nu pătrunde în organizarea exterioară. În cazul mediumnismului, ceea ce

este trăit în mod normal de către eu şi corpul astral, şi care se transpune în imagini ale corpului fizic şi ale corpului eteric, trece atunci şi în trăirile corpului fizic şi ale corpului eteric, luând naştere astfel toate acele fenomene care apar în mediumnism. Staudenmaier n-a vrut să se orienteze – şi aici avea perfectă dreptate – după ceea ce-i ofereau alţi oameni cu facultăţi mediumnice, aşa că, într-un anumit sens, a devenit el însuşi un medium. El visa, ca să zicem aşa, scriind. A început să pună pe hârtie pana şi creionul, aşa cum îi văzuse făcând mereu pe aceşti oameni şi, just – a mers! Numai că el a fost uimit la culme de ceea ce a ieşit acum la lumina zilei, a fost uimit de legătura pe care nu şi-ar fi imaginat-o niciodată înainte. El a scris pe hârtie tot felul de lucruri aflate cu totul în afara vieţii sale conştiente. Şi unele lucruri erau atât de mult în afara sferei vieţii sale conştiente, încât el a pus întrebarea: Ei, dar cine sunteţi voi, cei care scrieţi aici? – Suntem spirite, au răspuns aceştia. El a fost nevoit să scrie: Spirite! – Imaginaţi-vă, materialistul care nu admite existenţa spiritelor, a fost nevoit să scrie: Spirite! Aşa că el a rămas convins de faptul că cel care scrie acolo e un mincinos. Şi a întrebat mai departe spiritele de ce îl mint într-un asemenea hal. Iar ele au spus: Noi trebuie să te mințim, asta e în firea noastră. – Apoi, el le-a întrebat diferite lucruri care aveau legătură cu el însuşi. Şi odată s-a întâmplat chiar ca ei să spună: Căpăţână de varză! – Nu se poate presupune că în dispoziţia lui sufletească a existat tendinţa de a se desemna pe sine drept căpăţână de varză. Aşadar, au ieşit la lumina zilei tot felul de lucruri care se caracterizau prin faptul că spuneau: Noi trebuie să te mințim... – Dar pe urmă el şi-a spus: Spirite nu există, bineînțeles, deci, aici vorbeşte subconştientul meu. – Dar acum întreaga problemă devine din ce în ce mai neliniştitoare, căci subconştientul este ceva

care numeşte conştienţa superioară „căpăţână de varză” şi care minte, iar un asemenea proces ar trebui să oblige omul respectiv să-şi spună: În subconştientul meu sunt un mincinos de prim rang!

Dar toate acestea nu dovedesc, la urma urmei, nimic altceva decât că, la fel ca lumea visului, şi lumea în care se cufundă un medium protestează împotriva corelaţiei date de legitatea naturii. Tot ceea ce noi putem gândi, simţi şi voi în lumea fizic-senzorială este denaturat de îndată ce pătrundem în această lume mai mult sau mai puţin subconştientă. De ce? Ei bine, visul e puntea spre lumea spirituală, iar lumea spirituală e întreţesută peste tot de o legitate care nu e legitatea naturii, ci are un cu totul alt caracter. Visul e forma de trecere. Cine crede că poate să înţeleagă lumea spirituală apelând la legile naturii se află într-o mare eroare. Aşa că visul ne anunţă că, din momentul în care intrăm în lumea spirituală, nu putem continua, pur şi simplu, legile naturii. Putem continua metodele, pregătindu-ne pentru aceasta, dar de îndată ce pătrundem în lumea spirituală, intrăm în sfera unei cu totul alte legităţi.

Acesta e lucrul la care adeseori se reflectează prea puţin. Astăzi, toţi recunosc principiul fundamental conform căruia putem şi trebuie să cunoaştem lumea numai conform cu activitatea intelectuală care s-a dezvoltat de-abia în cursul ultimelor trei-patru secole. Ea s-a dezvoltat încetul cu încetul. Astăzi, nu mai există deloc acei oameni – în prima jumătate a secolului al 19-lea încă mai existau –, de felul unui *Johannes Müller* [Nota 14], să zicem, profesorul lui Haeckel, care a mărturisit el însuşi că unele probleme pe care căuta să le rezolve exclusiv în calitate de fiziolog nu i se deschideau când reflecta asupra lor în starea obişnuită, deplin trează; dar că pe urmă îl cuprindea

somnul, avea un vis în care îi apărea din nou chiar ţesutul pe care-l preparase în laborator, fiind perfect treaz, ca şi toate operaţiile pe care le făcuse. Şi în vis îi venea apoi dezlegarea multor enigme. Johannes Müller mai era încă pătruns de convingerea că în timpul somnului ne aflăm în sânul acestei urziri ciudate a spiritualului, unde omul nu e atins de necesitatea dură a legităţii fizic-naturale, unde chiar poate să pătrundă în legitatea fizic-naturală, fiindcă şi la baza acestei legităţi fizic-naturale se află ceva spiritual şi pentru că, în fundamentele sale, spiritualul nu ţine de legitatea fizic-naturală, ci ne-o oferă pe aceasta numai la suprafaţa sa.

Trebuie să devenim cu adevărat paradoxali, dacă ducem până la capăt asemenea gânduri, ce rezultă într-un mod absolut de la sine înţeles din cercetarea spirituală. Nici unul dintre oamenii care gândesc în sensul ştiinţelor actuale ale naturii nu va crede că o lumină care străluceşte aici, într-un anumit loc, va străluci la fel de puternic şi la periferie, la o anumită distanţă de locul iniţial. Fizicianul calculează că intensitatea luminii scade în mod direct proporţional cu pătratul distanţei respective, şi la fel calculează scăderea forţei gravitaţionale. El îşi spune, cu privire la aceste entităţi fizice: Ceea ce este valabil aici, pe suprafaţa Pământului, îşi pierde din valabilitate pe măsură ce ne apropiem de ambianţa cosmică. – Numai în ceea ce priveşte conţinutul gândirii sale nu admite această lege. Şi totuşi, cu gândirea nu este altfel decât cu ceea ce aflăm despre lucrurile lumii pământeşti, aici, în laboratoarele de pe Pământ, în clinici, peste tot, pe Pământ – până la doi-ori-doi-fac-patru. Dacă forţa gravitaţională scade proporţional cu pătratul distanţei, de ce nu s-ar putea ca legitatea naturii să scadă în valabilitate tot cu pătratul distanţei şi ca, de la o anumită distanţă, să-şi piardă valabilitatea? Dar acesta e

domeniul în care pătrunde ştiinţa spirituală. Şi ea trebuie să spună: Când vreţi să studiaţi nebuloasa lui Orion sau nebuloasa constelaţiei Câinii de vânătoare, voi procedaţi ca în cazul în care aţi aplica nişte noţiuni pământeşti şi aţi vrea, de exemplu, să luminaţi planeta Venus cu ajutorul unei lumânări pământeşti. – Dacă punem în faţa oamenilor, sub forma unor asemenea analogii, adevărul găsit de ştiinţa spirituală, el le pare oamenilor paradoxal. Şi totuşi, în acea stare în care, în somn, pătrundem în lumea spirituală, avem mai multe posibilităţi să studiem, de exemplu, nebuloasa lui Orion sau nebuloasa constelaţiei Câinii de vânătoare, decât cele care ni se oferă lucrând în laboratoare şi în observatoare astronomice. S-ar putea cerceta mult mai mult în legătură cu aceste lucruri dacă le-am visa, decât dacă am reflecta la ele în mod intelectual. Când ajungem în Cosmos, nu foloseşte la nimic să aplicăm asupra Cosmosului lucrurile pe care le-am studiat pe Pământ. Aşa că noi, cu cultura noastră actuală, ne aflăm în situaţia de a voi să aplicăm asupra întregului Cosmos ceea ce constatăm că e just în mica noastră chilie pământească, şi nu e greu de văzut că ceea ce iese la lumină în acest caz nu poate fi adevărul.

Când pornim de la asemenea reflecţii, vom ajunge să preţuim mai mult decât o face omenirea actuală unele dintre lucrurile care în vremurile mai vechi stăteau în faţa omenirii înzestrate cu o privire clarvăzătoare, mai primitivă, dar pătrunzătoare. Şi nu vom mai trece cu aceeaşi superficialitate cu care trecem astăzi pe lângă acele cunoştinţe despre om care au luat naştere odinioară, în perioada de la începuturi, când oamenii erau păstori. Fiindcă aceşti oameni visau, în viaţa lor de păstori, unele din tainele stelelor, mai bine decât ceea ce pot constata astăzi oamenii, cu viaţa lor inteligentă, prin cercetările

făcute în observatorul astronomic, prin calculele făcute la spectroscop. Oricât ar suna de bizar, aşa este. Dar noi ne putem transpune în această legătură misterioasă dintre om şi univers dacă studiem cu metodele spiritual-ştiinţifice unele vestigii care s-au păstrat din vremurile vechi. Îngăduiţi-mi, deci, să vă vorbesc astăzi despre nişte lucruri care pot fi constatate, dacă examinăm din punct de vedere spiritual-ştiinţific profunda semnificaţie religios-etică, dar şi socială, pe de-o parte, a vechilor practici druidice, şi, pe de altă parte, a vechilor practici din misteriile lui Mithras, dacă facem să treacă prin faţa sufletelor noastre toate acestea, vom dobândi nişte puncte de reper pentru felul cum ar trebui concepută o sărbătoare a lui Mihael.

În ceea ce priveşte misteriile druidice, acel ciclu de conferinţe pe care l-am prezentat acum câteva săptămâni în Wales, la Penmaenmawr [Nota 15], în imediata apropiere a acelei părţi din Anglia lângă care e situată insula Anglesey, are cu adevărat o importanţă cu totul deosebită, fiindcă acolo se află un loc unde zac peste tot, în ruine, multe amintiri legate de vechile altare de jertfă, legate de lăcaşurile de misterii ale druizilor. Astăzi, aceste vestigii, cromlehurile şi dolmenii, sunt destul de nearătoase. Te urci pe aceste culmi muntoase, găseşti acolo nişte pietre aşezate în aşa fel încât ele formează un fel de încăpere, deasupra e aşezată o piatră mai mare, sau găseşti asemenea cromlehuri dispuse şi în cerc – iniţial sau întotdeauna în număr de douăsprezece. Tocmai în imediata apropiere a oraşului Penmaenmawr am avut ocazia să mă urc pe o asemenea culme şi am găsit acolo două asemenea cadrane solare, situate exact unul lângă altul, astfel încât ele se atingeau. Şi tocmai în acest ţinut deosebit, unde şi în viaţa spirituală a naturii există atâtea lucruri care îţi fac o altă impresie decât îţi face astăzi natura în mod obişnuit în

alte regiuni ale lumii, am putut verifica din nou, cu cea mai mare claritate, ceea ce am explicat în diferite conferinţe antroposofice, tocmai referitor la misteriile druidice. În acel loc, unde s-a aflat, de asemenea, pe insula Anglesey, o aşezare a grupului din jurul regelui Arthur, în acest ţinut domneşte cu adevărat o atmosferă spirituală deosebită. Trebuie s-o caracterizez în felul următor.

Când te referi la realităţile suprasensibile nu-ţi poţi forma gândurile în acelaşi fel în care ţi le formezi în viaţa obişnuită sau în ştiinţă. Atunci îţi formezi nişte gânduri abstracte, tragi concluzii ş.a.m.d. Dar dacă eşti nevoit să vorbeşti într-un mod mai mult sau mai puţin abstract, fiindcă la asta ne constrânge vorbirea noastră, care a devenit abstractă, în fiinţa ta sufletească interioară nu poţi fi atât de abstract, dacă vrei să faci o descriere spiritual-ştiinţifică. În acest caz, totul trebuie să se desfăşoare sub formă de imagini. În faţa sufletului trebuie să ai imagini, imaginaţii. Dar a avea în faţa sufletului imagini, imaginaţii, mai înseamnă şi altceva decât a avea în suflet gânduri. După cum omul e mai mult sau mai puţin leneş din punct de vedere lăuntric, gândurile din suflet sunt extraordinar de răbdătoare, ele pot fi ţinute pe loc. Imaginaţiile au întotdeauna o viaţă a lor. Simţi în mod absolut precis: Imaginaţiile ţi se aşează în faţa sufletului. Este altfel, şi totuşi asemănător cu cazul în care scriem sau desenăm. Noi scriem sau desenăm cu sufletul. Dar imaginaţiile nu sunt ceva fixat într-o formă atât de abstractă ca şi gândurile. Le scriem. Ei bine, în cele mai multe din regiunile Europei, unde civilizaţia a luat deja un caracter atât de abstract, imaginaţiile trec relativ repede pe lângă om, trebuie să dai întotdeauna o luptă interioară, când vrei să descrii o realitate suprasensibilă. E ca şi cum ai scrie şi o putere demonică ar şterge imediat cele scrise. Aşa este cu

imaginaţiile, prin care facem ca suprasensibilul să devină adecvat reprezentărilor, să devină trăire sufletească.

Atmosfera spirituală a acelor locuri din Wales pe care le-am amintit deja are particularitatea că acolo imaginaţiile se înscriu, ce-i drept, mai greu în astral, în schimb rămân mai mult timp acolo, sunt imprimate mai adânc. Acesta este lucrul atât de frapant pe care l-am putut percepe tocmai în acel ţinut. Şi totul arăta că acolo poţi să parcurgi, de asemenea, pe o cale mai spirituală, drumul înapoi, spre ceea ce voiau, de fapt, pe atunci, acei preoţi druizi [Nota 16] – nu în epocile de decădere a cultelor druidice, când ele au avut un caracter destul de antipatic, ba chiar foarte rău, ci în epocile lor de înflorire.

Trebuie doar să priveşti un asemenea cromleh: el închide în interiorul lui, în mod primitiv, un anumit spaţiu, care era acoperit. Dacă priviţi lumina solară, veţi avea, în primă instanţă, lumina solară fizică. Dar lumina solară fizică e impregnată peste tot de influenţele spirituale ale Soarelui. A vorbi numai despre lumina solară fizică, aşa cum face fizicianul de astăzi, ar fi exact la fel de inteligent ca a ne referi la un om şi a vorbi numai de muşchii şi oasele lui ş.a.m.d., fără a lua deloc în considerare spiritual-sufletescul ce trăieşte în el. Lumina nu este nicidecum doar „phos". Lumina este Phosphor, purtătoare de lumină, ea are ceva activ, ceva sufletesc. În simpla lume senzorială, acest ceva sufletesc îi scapă omului. Când preotul-druid intra în acest mormânt – cromlehurile erau ridicate, în majoritatea cazurilor, ca şi alte lăcaşuri de cult, deasupra mormintelor –, el aşeza pietrele în aşa fel încât să nu poată pătrunde înăuntru razele luminii solare fizice. Dar influenţele solare spirituale puteau să treacă, şi preotul-druid era deosebit de bine pregătit ca să perceapă influenţele solare spirituale. Aşa că el vedea, datorită

pietrelor alese în mod special – ele erau alese întotdeauna în mod special –, în interiorul acelei încăperi în care cădeau influenţele solare spirituale, influenţa solară fizică fiind însă exclusă. El îşi educase în mod intim facultatea de percepţie. Fiindcă ceea ce se poate vedea într-o asemenea cameră obscură, realizată cu mijloace primitive, este altfel în februarie, altfel în iulie sau august şi altfel în decembrie. În iulie, totul are o nuanţă uşor gălbuie, pe când în decembrie, totul are un caracter interiorizat, uşor albăstrui. Cine poate observa aşa ceva, priveşte în intimitatea schimbărilor calitative prin care trec de-a lungul anului, în camera obscură, formele acestei umbre izolate de restul lumii, vede cursul întregului an în efectele spiritual-sufletescului din radiaţia solară. Şi, pe de altă parte, în aceste cadrane solare pietrele sunt dispuse sub semnul numărului 12, ca şi semnele cercului zodiacal. Tocmai pe culmea de munte pe care ne urcaserăm exista un asemenea cadran solar mai mare, şi la o distanţă foarte mică de el, unul mai mic. Dacă te-ai fi urcat într-un balon zburător şi te-ai fi înălţat în aer, privind în jos, la cele două cercuri druidice, fără a lua în seamă distanţa mică dintre ele, atunci ai fi văzut – asta avea ceva zguduitor – acelaşi contur pe care-l avea Goetheanumul din Dornach, care acum a ars.

Vechiul preot-druid se educase în aşa fel încât, în ceea ce avea în faţa sufletului său, el vedea cum umbra Soarelui cădea mereu altfel în fiecare parte a zilei, dar şi în fiecare anotimp. El putea să urmărească formele acestor umbre şi să indice exact, privindu-le: acum este această perioadă a lunii martie, acum este această perioadă a lunii octombrie. Prin percepţia pe care o avea, el era situat în sânul a ceea ce avea loc în Cosmos, dar şi în sânul a ceea ce, din Cosmos, avea importanţă pentru viaţa de pe Pământ. Dar ia gândiţi-

vă ce facem noi astăzi, dacă vrem să determinăm care este influenţa exercitată de viaţa cosmică asupra vieţii de pe Pământ. Ce fac până şi ţăranii? Îşi au şi ei calendarul lor, în care stă scris ce trebuie făcut într-o zi sau alta. Dar şi aceste indicaţii sunt numai aproximative, fiindcă acele cunoştinţe temeinice pe care oamenii le aveau cândva în legătură cu aceste lucruri s-au stins, dar în vechea epocă druidică în mod sigur nu existau calendare, nu exista nici măcar scrisul. Ceea ce preotul-druid putea să spună, pe baza observaţiilor făcute de el asupra Soarelui, erau cunoştinţe referitoare la legătura dintre Cer şi Pământ. Şi după cum preotul-druid spunea: Acum Soarele stă într-o asemenea poziţie, încât ar fi bine să se înceapă semănatul grâului – sau: Acum Soarele stă într-o asemenea poziţie încât ar trebui să se ducă taurul la ciurda de vaci –, aşa se făcea. Aceste vremuri aveau un cult care cu adevărat nu era o rugăciune abstractă, ele aveau un cult care rânduia viaţa practică imediată după legătura creată cu spiritualul din univers. Era citită marea vorbire a cerului şi ea era aplicată în activităţile pământeşti.

Dar aceasta mergea până în aspectele intime ale vieţii sociale. Din cele citite în univers, preotul-druid indica ceea ce trebuia făcut într-o zi sau alta a anului, în aşa fel încât fiecare activitate să se situeze într-un raport favorabil cu universul ca întreg. Acesta era un cult datorită căruia întreaga viaţă era cu adevărat un fel de serviciu divin. În comparaţie cu el, mistica cea mai mistică din zilele noastre este un fel de abstracţiune, fiindcă ea lasă natura exterioară să facă ce vrea, dacă pot spune astfel, nu se sinchiseşte de ea câtuşi de puţin, ci în această privinţă face totul conform tradiţiilor, în schimb se înalţă lăuntric, se izolează şi se concentrează în sine cât mai mult posibil, pentru a intra într-o relaţie abstractă cu un divin-spiritual

anonim, care locuieşte într-un castel din nori. În acele vremuri vechi era altfel. Prin cult, care avea însă o legătură reală cu universul, omul se unea cu ceea ce zeii făcuseră şi continuau să facă în lume. Iar în calitate de om aflat pe Pământ, aduceai la îndeplinire ceea ce era citit din scrierea stelară, prin procedee de felul celor druidice, drept voinţă a zeilor. Dar această scriere stelară trebuia mai întâi să fie citită. Este ceva cu totul zguduitor să te poţi transpune atât de total, chiar la faţa locului, în acest mod de acţiona din perioada de înflorire a civilizaţiei druidice, pe care l-am descris înainte. În acele regiuni întâlneşti la tot pasul – şi în alte ţinuturi, până în Norvegia – asemenea vestigii ale vechii civilizaţii druidice.

Şi tot astfel întâlnim în Europa Centrală, în regiunile Germaniei, până în ţara Rhinului, dar şi până în vestul Franţei, vestigii, reminiscenţe din vechiul cult al lui Mithras. Şi în legătură cu ele vreau să vă ofer doar aspectele esenţiale. Întâlniţi peste tot, ca simbol exterior al cultului lui Mithras, taurul pe care călăreşte un om şi în gâtul căruia acesta înfige o sabie. Întâlniţi un scorpion care-l muşcă pe taur, sau şarpele în partea de jos. Dar întâlniţi pretutindeni, dacă imaginile au rămas întregi, această imagine a taurului cu omul, înconjurat de cerul înstelat, cu semnele animalelor zodiacale. Şi iarăşi ne putem pune întrebarea: Ce exprimă, de fapt, această imagine? – O istorie exterioară, anacronică, nu va afla niciodată ce exprimă această imagine, fiindcă ea nu poate stabili legăturile cu ajutorul cărora se poate afla ce înseamnă acest om călare pe un taur. Ca să aflăm despre ce e vorba, trebuie să ştim mai întâi care era educaţia spirituală primită de slujitorii acestui cult al lui Mithras. Întreaga ceremonie poate fi caracterizată, firește, în sensul că era o ceremonie frumoasă, ori, dacă vreţi, o ceremonie urâtă şi

că din ea nu poţi afla nimic deosebit. Putea afla ceva deosebit numai cel care trecuse printr-o pregătire corespunzătoare, de aceea toate descrierile făcute misteriilor lui Mithras, cu tot caracterul foarte promiţător al imaginilor, sunt apă de ploaie. Fiindcă cel ce voia să slujească în cadrul cultului lui Mithras trebuia să-şi dezvolte capacitatea de a simţi într-un mod subtil, intim. Totul era, la discipolul lui Mithras, ca el să-şi dezvolte capacitatea de a simţi.

Dar eu am spus ieri, în cadrul conferinţei publice, că inima omului este, de fapt, un organ de simţ subconştient. Capul percepe în mod subconştient, prin intermediul inimii, ce este cu funcţiile fizice din partea inferioară a organismului şi din trunchi. La fel cum prin ochi noi percepem procesele exterioare din lumea senzorială, inima omului este în realitate un organ de simţ, în ceea ce priveşte funcţiile amintite. Capul – şi anume, aceasta o face creierul mic – percepe în mod subconştient, prin intermediul inimii, cum se alimentează sângele cu substanţele alimentare prelucrate, cum funcţionează rinichii, ficatul etc., toate câte se petrec în organism. În schimb, inima este organul de simţ pentru partea superioară a fiinţei umane. Pregătirea spirituală a celui ce voia să slujească în cultul lui Mithras consta în a ridica inima, ca organ de simţ, până la un anumit grad de conştienţă. El trebuia să-şi cucerească o facultate subtilă, conştientă, de a simţi ceea ce are loc în organismul uman, în rinichi, ficat, splină ş.a.m.d. Omul de sus, omul capului, trebuia să simtă în mod subtil ceea ce are loc în omul pieptului şi al membrelor. O asemenea pegătire din vremurile vechi nu era o pregătire intelectuală, aşa cum suntem obişnuiţi noi astăzi, ci o educare a omului întreg, orientată în special de simţire. Iar când discipolul

dobândea maturitatea necesară, el putea să spună, aşa cum spunem noi, pe baza percepţiilor date de ochii exteriori, că aici sunt nori de ploaie sau că dincolo cer albastru: Acum în organismul meu e prezent acest mod de prelucrare, acum un alt mod de prelucrare.

Ceea ce are loc în organismul uman este mereu la fel, pe parcursul întregului an, numai pentru un om cu totul abstract. Când ştiinţa va fi ajuns din nou la nişte adevăruri reale despre aceste lucruri, oamenii vor fi uimiţi să afle că se poate constata – chiar dacă nu în modul grosier în care se pot face azi cercetări, prin instrumente de mare precizie –, vor fi uimiţi să afle că omul poate costata, într-un cu totul alt mod, cum sângele lui devine altfel, cum digestia are loc altfel în ianuarie şi altfel în septembrie, aşa că inima, ca organ de simţ, este un barometru minunat pentru ciclul anual al sistemului metabolismului şi al membrelor din om. În acest scop era educat discipolul lui Mithras: să poată percepe ciclul anual în propria lui fiinţă, prin organizarea inimii, care-i spunea cum trece prin organism hrana metamorfozată în procesul digestiei şi cum este primit în sânge ceea ce a fost digerat. Şi din ceea ce era perceput astfel la om, în mişcarea omului interior, putea fi citit întregul mers al naturii exterioare.

Ah, ce este ştiinţa noastră abstractă, oricât de exact am descrie plantele şi celulele vegetale, animalele şi ţesuturile animale, ce este oare această ştiinţă abstractă, faţă de ceea ce exista odinioară, sub o formă mai mult instinctivă, prin faptul că omul întreg se transforma într-un organ de cunoaştere, că el, ca discipol al lui Mithras, îşi putea dezvolta capacitatea de simţire drept organ de cunoaştere. Omul poartă în el natura animală, şi cu adevărat că o poartă în el într-un mod mai intens decât se crede în general. Iar ceea ce discipolii de odinioară ai lui

Mithras percepeau prin ştiinţa inimii drept natură animală, nu putea fi înfăţişat altfel decât sub forma taurului. Iar puterile care acţionează prin omul metabolismului şi al membrelor şi pot fi domesticite numai de către omul de sus, aceste puteri sunt indicate prin tot ceea ce este redat drept scorpion, drept şarpe, în jurul taurului. Iar omul propriu-zis, în neputinţa lui schiloadă, şade sus, cu puterea primitivă, înfigându-şi sabia lui Mihael în gâtul taurului. Dar ce anume trebuia învins aici, aşa cum se înfăţişează în ciclul anual, o ştia numai cel care fusese pregătit în acest sens.

Şi de-abia acum simbolul acesta dobândeşte un sens. Oricât l-am privi sau am vrea să-l înfăţişăm cu mijloacele picturii, nu iese nimic, dacă suntem doar în posesia cunoştinţelor umane obişnuite. Iese ceva numai dacă am aflat de vechea cunoaştere a inimii pe care o dezvoltau în ei discipolii lui Mithras. Dar atunci omul studia cu adevărat, când se privea pe sine însuşi cu ajutorul inimii sale, spiritul înaintării anuale a Soarelui prin cercul zodiacal. De aceea, era absolut just – şi experienţa se face în acest fel – că omul, ca fiinţă superioară, călăreşte pe natura lui inferioară, că de jur împrejurul omului se afla, dispus în cerc, Cosmosul, fiindcă spiritualul Cosmosului era perceput în acest fel. Este într-adevăr aşa: Cu cât privim mai mult, prin ştiinţa spirituală care se ridică din nou la orizont, în intimitatea a ceea ce a scos la lumină o veche clarvedere semiconştientă, onirică, totuşi, o clarvedere, cu atât mai mult ne creşte respectul faţă de aceste lucruri. Devenim cu adevărat evlavioşi faţă de vechile culte religioase când pătrundem mai adânc în esenţa lor şi aflăm că, de exemplu, vechiul cult al lui Mithras exista pentru ca vechiul preot al lui Mithras, având posibilitatea de a înţelege mai profund ciclul anual, să le poată spune celor din comunitatea sa

religioasă ce anume trebuia făcut în fiecare zi a anului. Şi astfel, cultul lui Mithras exista pentru a cerceta cerul şi a afla de la el ce trebuie să se întâmple pe Pământ. Ia gândiţi-vă cât de altfel este entuziasmul, cât de altfel este impulsivitatea ce rezultă pentru ceea ce trebuie să se facă pe Pământ, când omul se simte pe Pământ un factor activ şi ştie că în activitatea lui se revarsă impulsurile pe care el le-a cercetat mai întâi prin marea scriere cosmică, pe care le-a citit din univers; cât de altfel era totul când omul pornea de la cunoaşterea unui asemenea lucru şi se cufunda în fiecare activitate a vieţii cu impulsurile ce rezultau de aici. Oricât ne vor fi nouă de antipatice toate acestea – şi pe bună dreptate –, conform cu modul nostru actual de a gândi, pentru vechiul mod de a gândi era bine şi just aşa. Dar, cu această rezervă, e necesar să înţelegem ce înseamnă a citi din cer ce trebuie să se întâmple pe Pământ în viaţa umană şi a ne şti una cu divinul, în loc să discutăm în sensul lui *Adam Smith* [Nota 17] sau *Karl Marx* [Nota 18] ce trebuie făcut pentru viaţa socială. Numai cine poate să-şi pună în faţa sufletului aceste atitudini diametral opuse ştie să vadă în profunzime ce impulsuri noi sunt necesare astăzi în viaţa socială.

Numai dacă vom crea aceste fundamente vom avea dispoziţia sufletească adecvată pentru ieşirea cunoaşterii de pe Pământ în spaţiul cosmic; nu ne vom mai înălţa privirile, în felul obişnuit astăzi, spre Mercur, Venus, Saturn ş.a.m.d., apelând exclusiv la calculele abstracte sau la spectroscop, ci vom folosi atunci acele mijloace care ne sunt date în imaginaţie, inspiraţie şi intuiţie. Dar atunci, deja pe treapta imaginaţiei, corpurile cereşti devin pentru noi cu totul altceva decât forma sub care i se prezintă ele, în parte prin percepţie senzorială, în parte însă şi prin deducţii, astronomiei din zilele noastre. Astronomului din

zilele noastre, Luna, de exemplu, i se prezintă drept un corp ceresc mineral oarecare, deja bătrân, care reflectă ca un fel de oglindă lumina solară, iar aceasta, în anumite condiţii, cade pe Pământ. De efectele acestei lumini solare nu prea se mai sinchiseşte apoi nimeni. Un timp, toate acestea au fost aplicate la starea vremii. Numai că, bineînţeles, oamenii cei mai deştepţi ai secolului al 19-lea n-au crezut deloc în legăturile dintre fazele Lunii şi starea vremii; cei care aveau în sufletul lor o mică înclinaţie spre mistică, aşa cum a fost, de exemplu, *Gustav Theodor Fechner* [Nota 19], au crezut în ele. Am povestit adeseori în cercurile noastre întâmplarea cu cei doi oameni de ştiinţă: *Schleiden* [Nota 20], marele botanist al secolului al 19-lea, şi Gustav Theodor Fechner, care predau la aceeaşi universitate, şi am spus că, bineînţeles, Schleiden vedea o superstiţie în faptul că Fechner întocmise cu mare conştiinciozitate o statistică, din care reieşea câtă apă de ploaie rezultă în zilele cu Lună plină şi câtă rezultă în zilele cu Lună nouă. Pentru profesorul Schleiden, ceea ce Gustav Theodor Fechner spunea cu privire la influenţele exercitate de Lună asupra stării vremii era cea mai curată superstiţie. Dar iată că s-a petrecut incidentul următor. Cei doi profesori vestiţi erau căsătoriţi, şi pe atunci în Leipzig mai exista încă obiceiul ca femeile să adune apa de ploaie pentru spălatul rufelor; se aşezau butoaie în care se aduna apa de ploaie. Bineînţeles, doamna profesor Fechner şi doamna profesor Schleiden adunau şi ele apa de ploaie în butoaiele lor. Dacă treaba ar fi fost cinstită, doamna profesor Schleiden ar fi trebuit să spună: E o prostie să te intereseze ce influenţă exercită fazele Lunii asupra cantităţii de apă de ploaie. – Dar, cu toate că dl. profesor Schleiden considera că e o prostie să faci reflecţii serioase pe această temă, între doamna profesor Schleiden şi

doamna profesor Fechner a izbucnit o ceartă groaznică, deoarece amândouă voiau să-şi pună butoiul în acelaşi timp şi în acelaşi loc, pentru a aduna apă de ploaie. Femeile ştiau, din experienţa lor practică de viaţă, cum stau lucrurile cu apa de ploaie, în timp ce bărbaţii lor de la catedră aveau cu totul alte atitudini.

Cu partea exterioară a Lunii este aşa cum am arătat deja. Dar mai ales când se ajunge de la imaginaţie la inspiraţie, Luna ni se prezintă imediat cu însuşirile ei spirituale. Dar acest conţinut spiritual al Lunii nu e doar ceva în sens abstract, ci există o populaţie reală a Lunii şi percepţiei spiritual-ştiinţifice Luna i se prezintă ca un fel de fortăreaţă în Cosmos. Spre exterior, Luna reflectă în direcţia Pământului nu numai razele de lumină solare, ci şi influenţele universului în general. Dar în interiorul Lunii există o lume închisă în sine, o lume la care astăzi se ajunge numai dacă cineva se ridică, într-un anumit sens, până la nivelul spiritualului. Puteţi citi unele dintre aluziile referitoare la legăturile dintre Lună şi alte entităţi ale Cosmosului, în literatura mai veche, puteţi citi şi compara cu ceea ce poate fi spus acum, din direcţia antroposofiei, despre natura Lunii.

Am auzit adesea că, dacă ne întoarcem în trecutul evoluţiei pământeşti, ajungem în nişte vremuri vechi, în care oamenii nu posedau doar acea înţelepciune instinctivă despre care am vorbit şi astăzi, ci aveau ca maeştri nişte entităţi care nu îmbracă niciodată un corp fizic, nişte entităţi spirituale mai înalte şi alte entităţi, care îmbrăcau numai un corp eteric; învăţătura pe care ele le-o dădeau oamenilor nu consta în ceva vorbit, ci ele transmiteau oamenilor înţelepciunea pe cale interioară, le-o injectau în corpul eteric, aş zice. Oamenii ştiau că aceste entităţi superioare există, exact aşa cum ştim că există un profesor

fizic oarecare etc., dar ei ştiau, de asemenea, că aceste entităţi duc o existenţă spirituală în lumea din jurul omului. De la această învăţătură dată de nişte entităţi spirituale superioare provine tot ceea ce este recunoscut până şi în Biserica catolică drept înţelepciune originară a oamenilor, acea înţelepciune originară care exista odinioară şi al cărei reflex de umbră sunt chiar şi Vedele, cu înalta filosofie Vedanta. Acea înţelepciune originară care n-a fost aşternută niciodată pe hârtie n-a fost născocită de om, ci ea creştea în om, fiindcă nu trebuie să ne reprezentăm influenţele exercitate de învăţătorii originari ca şi cum ei ar fi recurs la o predare bazată pe demonstraţii. Aşa cum în epoca noastră copiii învaţă să vorbească imitându-i pe oamenii mari, fără să fie necesară o predare specială, aşa cum noi dezvoltăm multe lucruri ca şi cum ele ar creşte din interiorul nostru, tot astfel în vremurile vechi învăţătorii originari exercitau asupra acestei omeniri de odinioară o influenţă misterioasă; pe atunci nu exista nici un fel de predare abstractă, astfel încât, la o anumită vârstă, omul simţea că acum e un ştiutor. Ştiinţa se aprindea în oameni în acelaşi fel în care, la o anumită vârstă, omului actual îi ies dinţii sau, mai târziu, el devine matur din punct de vedere sexual. Mulţi studenţi ar fi bucuroşi, după câte cred, dacă ar mai exista şi astăzi aşa ceva, dacă cunoştinţele s-ar aprinde în ei de la sine, fără vreun efort deosebit din partea lor.

Dar aceea era o cu totul altă cunoaştere decât cea de astăzi. Era o cunoaştere care se manifesta în om ca o forţă organică, legată de forţa de creştere etc. Prin urmare, această înţelepciune originară avea cu totul alt caracter şi eu nu pot să exprim ceea ce se întâmpla cu privire la această înţelepciune originară decât folosind o comparaţie. Imaginaţi-vă că torn într-un pahar un lichid oarecare şi că

apoi pun înăuntru o sare. Dizolv sarea, aşa că am acum un lichid tulbure, apoi fac ceva pentru ca sarea să se depună pe fundul paharului şi sus să rămână lichidul în care am făcut soluţia, şi acum în partea de sus lichidul este mai curat, mai limpede, iar în partea de jos sedimentul e mai dens. Dacă vreau să descriu ceea ce s-a întreţesut în oameni în perioada vechii înţelepciuni originare, voi spune că este un amestec din ceva spiritual foarte pur şi ceea ce este de natură fizic-animală. Când noi gândim astăzi, credem că aceste gânduri abstracte urzesc aşa, fără să fie nimic în noi, şi că respiraţia sau circulaţia sângelui, de exemplu, sunt şi ele ceva izolat. Dar pentru omul originar din epocile îndepărtate ale Pământului, toate erau una: el trebuia să respire şi sângele circula în interiorul lui şi voinţa lui pulsa în circulaţia sângelui. Pe urmă, gândirea omului a urcat din ce în ce mai mult spre cap şi ea a devenit mai curată, la fel ca lichidul din pahar, care a devenit mai fin în partea de sus, pe când jos s-a format sedimentul.

Aşa a fost în vremea în care învăţătorii originari s-au retras din ce în ce mai mult de pe Pământ, când înţelepciunea originară n-a mai fost transmisă în acest mod vechi. Şi încotro s-au retras învăţătorii originari? Îi regăsim în fortăreaţa de pe Lună! Ei se află acolo în interiorul Lunii, unde îşi duc mai departe existenţa. Iar pe Pământ a rămas sedimentul, şi anume, actuala formă a forţelor de reproducere. Forţele de reproducere încă nu existau sub forma lor actuală, în vremea în care pe Pământ exista înţelepciunea originară, ele au devenit aşa mai târziu, ca un fel de sediment. Nu vreau să spun că ele sunt ceva rău, dar în acest context ele sunt sedimentul. Iar ceea ce este, ca să zic aşa, lichidul de sus, este astăzi înţelepciunea noastră abstractă. Aici vedem, aşadar, că pe măsură ce omenirea evoluează, pe de-o parte se ridică ceea ce este de natură

mai spirituală, în sens abstract, iar pe de altă parte rezultă, ca sediment, aspectele animalice mai grosiere. În acest fel ne formăm treptat reprezentarea despre conţinutul spiritual al Lunii. Dar o asemenea ştiinţă mai exista – odinioară ea avea un caracter mai mult profetic – în clarvederea instinctivă a oamenilor.

Exact la fel cum vorbim aici despre Lună, atrăgând atenţia asupra populaţiei sale, aş zice, asupra spiritualului său, putem vorbi şi despre Saturn. Dacă prin efort spiritual-ştiinţific ajungem să-l cunoaştem pe Saturn, lucru care se dezvăluie puţin şi imaginaţiei, nu prea mult, dar mai mult inspiraţiei şi intuiţiei, de aici rezultă că ne cufundăm din ce în ce mai mult în univers, astfel încât urmărim procesul percepţiei senzoriale. Omul trăieşte acest proces al percepţiei senzoriale, el vede un lucru oarecare, percepe apoi la el culoarea roşie. E o altă trăire decât aceea pe care o avem prin metodele descrise în cărţile mele, când ieşim din corpul fizic şi putem vedea apoi cum acţionează asupra organismului uman fizic un obiect exterior, cum, ridicându-se din interior, forţele eterice percep ceea ce are loc, de exemplu, în ochi, drept proces fizic, drept proces fizico-chimic, atunci când are loc actul percepţiei. Faptul de a se expune în modul obişnuit lumii, în actul percepţiei, nu-l prea atinge sufleteşte pe om, nici când face observaţii ştiinţifice. Dar dacă ieşim din noi în acest fel şi ne avem pe noi înşine în faţa noastră, în corpul nostru eteric şi, poate, împreună cu astralul şi dacă vedem pe urmă în ce fel a luat naştere un asemenea proces de percepţie sau de cunoaştere senzorial, cu toate că, drept fiinţă spirituală, am ieşit din învelişul fizic-senzorial, atunci percepem în spiritualitatea noastră un proces măreţ, un proces foarte viu. Ceea ce trăim acum este o adevărată stare de răpire. Lumea devine mare. Iar ceea ce suntem

obişnuiţi să vedem numai în ambianţa exterioară, cercul zodiacal cu manifestările sale exterioare sub formă de imagini zodiacale, ia naştere drept ceva care se înalţă din interior. Cine ar spune acum cam aşa: În cel care vorbeşte astfel se ridică nişte reminiscenţe –, acela nu cunoaşte procesul respectiv. Fiindcă ceea ce se ridică nu sunt deloc reminiscenţe, ci sunt nişte imaginaţii puternice, străbătute de intuiţii, şi începem atunci să vedem din interior ceea ce de obicei vedeam numai din exterior. Suntem întreţesuţi, ca om, în toate tainele cercului zodiacal. Şi din interiorul universului, dacă prindem momentul favorabil, spre noi poate lumina şi în mod interior, de exemplu, taina lui Saturn, aşa cum trece el peste constelaţiile zodiacale. Cititul în Cosmos constă în faptul că găsim metodele de a citi în corpurile cereşti văzute lăuntric, în trecerea lor pe lângă imaginile cercului zodiacal. Ceea ce ne spune fiecare planetă în parte ne dă vocalele scrierii cosmice. Iar ceea ce se plăsmuieşte de jur împrejurul vocalelor, când planetele trec pe lângă imaginile zodiacale, ne dă consoanele, dacă-mi daţi voie să folosesc o comparaţie. Ajungem să cunoaştem cu adevărat ce este, în esenţă, o planetă, dacă ne cucerim din lăuntru în afară o percepţie a ceea ce, în general, vedem numai sub aspectul său exterior.

Aceasta e calea pe care putem cunoaşte, de exemplu, planeta Saturn, conform cu entitatea sa interioară adevărată. Atunci aflăm următoarele: Aici este populaţia sa, ea păstrează memoria sistemului nostru planetar. Tot ceea ce s-a petrecut în sistemul nostru planetar din vremuri imemoriale şi până astăzi este păstrat de către spiritele lui Saturn ca într-o memorie cosmică. Cine vrea să studieze, deci, marea desfăşurare cosmic-istorică a vieţii din sistemul nostru planetar nu are voie să facă speculaţii, cum au făcut *Kant* [Nota 21] şi *Laplace* [Nota 22], în sensul

că ar fi existat cândva o nebuloasă originară, care s-a densificat şi a ajuns să desfăşoare o mişcare în spirală, că din ea s-au desprins apoi planetele, că Soarele a rămas în mijloc, iar planetele au început să se rotească în jurul lui. Am vorbit adeseori despre aceasta şi am spus: E frumos dacă facem în faţa copiilor experimentul [Nota 23] prin care luăm o picătură de ulei ce pluteşte într-un lichid, trecem un ac de gămălie printr-un cartonaş şi transpunem picătura de ulei într-o mişcare circulară, în aşa fel încât din ea să se desprindă picături mai mici. Va fi fiind bine în viaţă, în general, când omul uită de sine. Dar într-un asemenea caz nu avem voie să uităm ceea ce facem noi înşine în cadrul experimentului, şi anume că noi înşine am transpus mai întâi picătura de ulei în mişcarea sa circulară. Şi, corespunzător cu aceasta, în cazul teoriilor lui Kant-Laplace n-ar trebui să-l uităm pe acela care roteşte cartonaşul, ar trebui să-l transpunem afară în Cosmos, să ne imaginăm că acolo există un „domn învăţător" mare şi puternic, care roteşte acul de gămălie. Numai atunci spusele noastre ar fi adevărate şi oneste. Dar felul cum vorbeşte astăzi ştiinţa despre aceste lucruri nu e onest.

V-am arătat cum ajungem să vedem în mod real ceea ce trăieşte în planete, în formaţiunile cereşti în general. Observând planeta Saturn, putem studia felul cum e constituit sistemul planetar, în devenirea sa cosmic-istorică. Aşadar, de-abia o ştiinţă spirituală poate să dea iarăşi dispoziţiei sufleteşti umane ceea ce poate să-i apară omului drept o trăire cosmică. Propriu-zis, noi vorbim astăzi numai de trăiri şi experienţe pământeşti. Experienţele cosmice ne scot afară din sfera vieţii pământeşti şi ne fac să trăim împreună cu viaţa Cosmosului. Şi de-abia când vom trăi astfel împreună cu viaţa Cosmosului vom dobândi din nou un instinct

spiritual, spiritualizat, prin care vom simţi ce este ciclul anului, în care suntem întreţesuţi cu viaţa noastră organică şi cu viaţa noastră socială. Vom avea un instinct care să ne spună că Pământul se află într-un cu totul alt raport faţă de Cosmos din primăvară şi până în vară, şi iarăşi, într-un alt raport din vară până în toamnă şi iarnă. Atunci vom avea iarăşi un simţ care ne va spune că viaţa curge altfel pe Pământ când vine primăvara, cu viaţa ei ce răsare şi creşte, şi că viaţa de pe Pământ se desfăşoară altfel când vine toamna, cu ceea ce ea ucide în natură. Vom avea un simţ prin care vom percepe deosebirea dintre viaţa ce se trezeşte a naturii, din timpul primăverii, şi existenţa cufundată în somn a naturii, din timpul toamnei. Şi astfel, omul va redobândi maturitatea de a se situa cu sărbătorile sale, care pot avea o importanţă socială, în sânul ciclului anual, la fel cum forţele naturale îl situează, prin organizarea lui fizică, în procesul respiraţiei sale şi în circulaţia sângelui său.

Dacă ne îndreptăm atenţia spre ceea ce trăieşte în interiorul pieii noastre, constatăm că aici noi trăim în procesul respirator şi în circulaţia sângelui. Ceea ce suntem aici, suntem în calitate de oameni fizici, cu ceea ce are loc astfel în noi, aparţinem vieţii lumii. Dar noi trăim şi spre exterior întreţesuţi în existenţa exterioară a naturii, după cum spre interior suntem întreţesuţi în respiraţia noastră şi în circulaţia sângelui. Şi ce este oare omul, de fapt, în conştienţa lui? Ei bine, el este, de fapt, o râmă, pentru care nu plouă niciodată. E atât de frumos, când te duci în anumite ţinuturi în care plouă mult, să vezi cum râmele ies afară şi trebuie să ai grijă ce faci, dacă iubeşti animalele, ca să nu le calci în picioare. Şi te gândeşti atunci că bietele de ele trebuie să trăiască mereu sub pământ, numai când plouă ies afară, iar dacă nu plouă, rămân mereu acolo, jos.

Dar o asemenea râmă este omul materialist din zilele noastre, numai că el e o râmă pentru care nu plouă niciodată. Căci, dacă vrem să păstrăm comparaţia, pentru el ploaia ar trebui să constea în faptul că-i străluceşte cunoaşterea spirituală, altfel el se târăşte mereu acolo, jos, unde nu se luminează niciodată de ziuă. Omenirea trebuie să depăşească astăzi această natură de râmă. Ea trebuie să iasă la lumină, la lumina spirituală a zilei. Chemarea spre crearea unei sărbători a lui Mihael este o chemare spre lumina spirituală a zilei.

Acestea sunt aspectele asupra cărora am vrut să vă atrag atenţia, înainte de a putea să discut lucrurile care pot inaugura o sărbătoare a lui Mihael, drept sărbătoare deosebit de importantă şi din punct de vedere social.

CONFERINŢA A PATRA

Viena, 1 octombrie 1923

Toate consideraţiile pe care le-am făcut aici în cursul ultimelor zile au avut scopul de a atrage atenţia asupra faptului că omul poate deveni iarăşi dintr-un cetăţean al Pământului un cetăţean al Cosmosului, s-ar putea spune că orizontul vieţii sale se poate extinde în depărtările lumii şi că în acest fel viaţa din cadrul sferei pământeşti va putea să cunoască o îmbogăţire nu numai în direcţia extinderii în spaţiu, ci şi în aceea a intensităţii impulsurilor interioare.

Am arătat data trecută că o concepţie spirituală veritabilă îl duce pe om până acolo unde el înţelege că planetele sistemului nostru planetar nu sunt doar acele corpuri fizice despre care vorbeşte astronomia actuală, că este posibil să devenim conştienţi de ele ca manifestări ale unor entităţi spirituale. Am vorbit din acest punct de

vedere despre Lună, am vorbit despre Saturn. Având în vedere timpul scurt rezervat acestor conferinţe, nu mă pot ocupa, bineînţeles, de fiecare planetă în parte, şi de altfel acest lucru nici nu are importanţă pentru scopul urmărit aici. Am vrut doar să atrag atenţia asupra faptului că întreaga dispoziţie sufletească umană poate fi extinsă de la dimensiunile pământeşti la dimensiunile spaţiilor cosmice. Dar de-abia în acest fel devine posibil pentru noi să considerăm că lumea exterioară face parte din fiinţa noastră, exact la fel ca ceea ce are loc între limitele date de pielea noastră, deci, exact la fel cum considerăm că respiraţia noastră, că circulaţia sângelui nostru fac parte din fiinţa noastră.

Ştiinţele actuale ale naturii privesc Pământul ca şi cum ar fi un simplu corp mineral, mort. În cadrul civilizaţiei actuale, omului nici nu-i trece prin minte că ceea ce el studiază din punct de vedere cosmologic, să zicem, nu are în vedere absolut nici o realitate. Pentru cineva care are simţul realităţii, dispoziţia sufletească actuală este extraordinar de obtuză, de tocită. De exemplu, omul spune cu uşurinţă despre un cristal de sare că este real, el spune şi despre un trandafir că este real, şi nu face nici o deosebire între aceste două realităţi. Dar un cristal de sare este o realitate rotunjită în sine, care poate exista în mod izolat, nu însă un trandafir. Un trandafir – mă refer acum la floarea acestei plante – nu poate lua naştere afară, în mod independent. Dacă avem, deci, reprezentarea unei flori de trandafir – de care poate că ne bucurăm –, în măsura în care am realizat această reprezentare în mod exterior, noi avem o abstracţiune, chiar dacă putem pipăi cu mâinile această abstracţiune, nu avem o realitate adevărată, realitate adevărată are numai tufa de trandafiri. Şi la fel de puţin are realitate adevărată acel Pământ, cu rocile lui

originare, cu şisturile şi calcarurile lui etc., despre care ne povesteşte ştiinţa exterioară de astăzi, fiindcă acest Pământ nu există deloc, el e ceva născocit. Iar Pământul real, oare n-a făcut el să iasă, din partea lui solidă, plantele, animalele, oamenii? Toate acestea fac parte din Pământ, la fel cum şistul cristalin face parte din structura munţilor, iar dacă eu privesc numai un Pământ format din roci, nu am Pământul adevărat. Nu este o realitate ceea ce ştiinţele exterioare ale naturii studiază astăzi, într-un domeniu oarecare al geologiei.

Aşa că ultima noastră expunere va trebui să procedeze în întregime nu doar în mod logic, ci într-un mod adecvat realităţii. Noi putem spune astăzi: Erorile evidente şi notorii ale culturii actuale ne deranjează prea puţin: cele ce pot fi infirmate cu uşurinţă ne deranjează prea puţin. Cel mai rău, în viaţa de cunoaştere actuală, este ceea ce nu poate fi infirmat deloc, în aparenţă – Vedeţi dvs., este necesară o bogăţie spirituală, o cunoaştere exactă, pentru a calcula toate acele lucruri pe care, de exemplu, le calculează ştiinţa geologică din zilele noastre, pentru a afla cum a luat naştere Pământul, cum a apărut Pământul în urmă cu atâtea şi atâtea milioane de ani. În orice caz, calculele diferă între ele într-o măsură extrem de mică, neglijabilă. Unii geologi spun 20.000, alţii 200.000 de ani, dar astăzi 20.000 sau 200.000 au devenit pentru oameni nişte bagatele, în alte domenii [Nota 24] ale vieţii. Cu toate că aceşti oamenii au păreri atât de diferite, metoda de calcul folosită este de aşa natură că poţi avea tot respectul faţă de ea. Această metodă este exactă, este precisă. Dar cum este ea? Este ca şi cum eu aş consulta inima umană, aş consulta-o astăzi, apoi peste o lună. Şi prin nişte cercetări oarecare, mai subtile, să zicem, ajung să constat la această inimă umană nişte modificări, şi atunci eu ştiu în ce fel s-a

schimbat ea în decursul unei luni. Pe urmă iarăşi observ cum s-a schimbat inima peste încă o lună ş.a.m.d. Adică eu aplic asupra inimii umane aceeaşi metodă pe care o aplică geologii pentru a calcula epocile geologice după milioane de ani, ei fac calcule şi pe baza sedimentelor etc. existente în straturile Pământului, pentru a putea obţine de aici, comparându-se în mod corespunzător micile schimbări, nişte date cifrice. Dar ce pot face eu acum, cu rezultatele pe care le-am obţinut în legătură cu schimbările suferite de inima umană? Eu pot să aplic metoda asupra schimbărilor şi să calculez cum a arătat această inimă umană în urmă cu 300 de ani şi cum va arăta ea peste alţi 300 de ani. Calculele pot să fie corecte. Numai că această inimă n-a existat acum 300 de ani şi ea nu va exista peste alţi 300 de ani. Şi astfel metodele de calcul cele mai ingenioase şi mai exacte ne pot împinge până acolo încât, în domeniul ştiinţei geologice, să dăm nişte date asupra aspectului pe care-l avea Pământul în urmă cu 3 milioane de ani, când încă nu exista nici un silurian etc. Calculele pot fi absolut exacte, dar Pământul încă nu exista. Şi tot astfel se poate calcula astăzi – aşa ceva fac fizicienii – că peste 20 de milioane de ani diferitele substanţe vor fi cu totul altfel. În această privinţă, cercetătorii americani au făcut nişte cercetări extraordinar de interesante şi au descris cum va arăta atunci albumina; numai că atunci Pământul nu va mai exista sub formă de corp ceresc fizic! Metodele logice, exactitatea sunt, deci, lucrul cel mai periculos, fiindcă ele nu pot fi infirmate. Nu poate fi infirmat rezultatul la care s-ar ajunge dacă s-ar calcula cum a arătat inima umană în urmă cu 300 de ani, dacă metoda ar fi corectă, sau cum arăta Pământul înainte cu 20 milioane de ani, nici aici nu se poate face nimic, dacă cineva s-ar strădui să infirme aşa

ceva, ci e necesar să ne cucerim o gândire adecvată realităţii, o concepţie despre lume adecvată realităţii.

O asemenea înţelegere multilaterală a realităţii este esenţialul, în toate domeniile, tocmai în cazul ştiinţei spirituale. Şi prin metode de felul celor pe care le-am descris ieri, prin asemenea metode interiorizate, prin care, aşa cum am arătat ieri, facem cunoştinţă cu populaţia lunară şi cu cea saturniană, nu aflăm doar care este raportul dintre Pământ şi propria sa fiinţă, ci aflăm raportul dintre fiecare fiinţă a universului şi fiinţa Cosmosului. Pretutindeni în lume în realitatea materială, care este doar expresia exterioară a spiritualului, e conţinut spiritualul. Imaginaţia, inspiraţia şi intuiţia găsesc spiritualul pretutindeni în realitatea fizic-senzorială, dar ele nu găsesc acest spiritual doar în aşa fel încât să-l putem cuprinde în contururi precise, ci ele găsesc spiritualul într-o mobilitate permanentă, într-o viaţă neîntreruptă. Şi exact la fel cum ceea ce geologia ne furnizează drept roci nu are realitate, ci noi trebuie să căutăm Pământul, în primă instanţă, şi în creaţiile lui, plante, animale şi oameni fizici, tot astfel Pământul, dacă e să fie sesizat în realitatea lui întreagă, trebuie să fie înţeles drept forma fizică exterioară pe care a luat-o spiritualul.

Aflăm mai întâi, prin imaginaţie, că spiritualul Pământului se deosebeşte, totuşi, într-o anumită privinţă, de spiritualul uman, dacă mă pot exprima astfel. Dacă în faţa mea apare un om, în faţa facultăţilor mele de percepţie se află, în orice caz, multe şi variate manifestări ale fiinţei sale. Eu văd cum merge, aud cum vorbeşte, văd fizionomia lui, văd gesturile pe care le face cu braţele şi cu picioarele. Toate acestea mă îndeamnă să caut o entitate spiritual-sufletească unitară, care deţine în acest om rolul de conducător. Exact la fel cum deja aici instinctul trebuie să

caute în ființa umană rotunjită în sine o entitate spiritual-sufletească unitară, cunoașterea imaginativă, când studiază Pământul, nu găsește o spiritualitate unitară a Pământului, ci găsește spiritualitatea Pământului drept pluralitate, drept diversitate. De aceea, n-ar trebui să conchidem, prin analogie cu spiritul ființei umane, că există un spirit unitar al Pământului, fiindcă percepția reală ne oferă o diversitate de spiritualitate pământească, de entități spiritu-ale, ca să zicem așa, care trăiesc în regnurile naturii de pe Pământ. Dar aceste entități spirituale trec printr-o viață, sunt în devenire.

Să vedem acum ce percepe în cursul unui an, în devenirea Pământului, această imaginație, care e sprijinită pe inspirație. Să ne îndreptăm mai întâi privirea sufletească spre iarnă. Pământul se acoperă din punct de vedere exterior cu ger și zăpadă, germenii ființelor pământești, ca să zicem așa, ai plantelor, au fost retrași înapoi în Pământ. Tocmai ceea ce are legătură cu Pământul prin faptul că germinează – putem face abstracție acum de lumea animală și de cea umană – este retras de Pământ în interiorul lui. Pe lângă viața ce răsare și crește, din perioada primăverii și verii, facem cunoștință, în timpul iernii, cu viața ce moare. Dar ce înseamnă din punct de vedere spiritual această viață ce moare a iernii? Înseamnă că entitățile spirituale pe care le putem numi entități spirituale elementare, care sunt factorul propriu-zis dătător de viață din plante, se retrag în Pământul însuși, că ele sunt unite intim cu Pământul. Acesta este, în timpul iernii, aspectul imaginativ pe care-l oferă Pământul: Pământul primește în corpul lui ființele spirituale elementare, le adăpostește în corpul lui. În timpul iernii, Pământul este cel mai spiritual, adică cel mai mult pătruns de ființele sale spirituale elementare.

La cel care priveşte toate acestea, totul trece, ca în cazul oricărei percepţii spirituale, în simţire, în sentiment. În timpul iernii, el priveşte Pământul, are un anumit sentiment şi îşi spune: Acolo unde se întinde pătura de zăpadă, trupul Pământului este acoperit în aşa fel încât în acest trup al Pământului locuiesc fiinţele spirituale elementare ale existenţei pământeşti. Când vine primăvara, înrudirea dintre aceste fiinţe spirituale elementare şi Pământ se transformă în înrudirea lor cu ambianţa cosmică. Ceea ce în timpul iernii a făcut să apară în aceste fiinţe o înrudire profundă cu Pământul însuşi, în timpul primăverii se înrudeşte cu ambianţa cosmică, fiinţele elementare tind să iasă din Pământ. Iar primăvara constă, propriu-zis, în faptul că Pământul lasă cu dăruire ca fiinţele lui elementare să se reverse în univers. În timpul iernii, aceste fiinţe elementare au nevoie să odihnească în sânul Pământului, iar în timpul primăverii au nevoie să se reverse prin aer, prin atmosferă, au nevoie să fie determinate de către forţele spirituale ale lui Mercur, Marte, Jupiter etc. Tot ceea ce poate acţiona din direcţia sistemului planetar asupra spiritelor Pământului nu acţionează în timpul iernii, începe să acţioneze de-abia primăvara. Şi astfel noi putem observa cu adevărat aici un proces cosmic, care este mai mult spiritual, în raport cu un proces din om, care este mai mult mineral: procesul respiraţiei. Noi inspirăm aerul exterior, îl adăpostim în propriul nostru trup, îl expirăm iar; inspirăm, expirăm. Procesul inspiraţie-expiraţie constituie o parte componentă a vieţii umane. Iarna, Pământul şi-a inspirat întreaga spiritualitate, iar când vine primăvara, începe s-o expire din nou spre Cosmos. Şi omul simţea aceste lucruri în vremurile foarte vechi ale evoluţiei omenirii, pe când mai exista un fel de clarvedere instinctivă. De aceea el

simţea la solstiţiul de iarnă în sărbătoarea Crăciunului că existenţa Pământului este adecvată acum pentru sărbătoarea Crăciunului. În perioada în care Pământul este cel mai spiritual, acesta putea adăposti în sine taina Crăciunului. Mântuitorul se putea uni numai cu un Pământ care-şi primise întreaga spiritualitate în sânul lui.

Dar pentru perioada în legătură cu care trebuia să se aprindă sentimentul că omul nu aparţine doar Pământului, ci întregului univers, şi că el, ca cetăţean al Pământului, se poate trezi cu sufletul său în contact cu universul, pentru această sărbătoare a Învierii nu putea fi luată în considerare altă perioadă decât aceea în care întreaga spiritualitate a Pământului ne conduce afară, în Cosmos. Astfel, vedem cum sărbătoarea Crăciunului e unită cu realităţile pământeşti, cu întunericul de iarnă al Pământului – într-un anumit sens –, cu somnul Pământului. Sărbătoarea Paştilor se înscrie însă în cursul anului în aşa fel încât ea nu este determinată de problemele pământeşti, ci de problemele cosmice. Prima duminică cu Lună plină după echinocţiul de primăvară este determinantă pentru sărbătoarea Paştilor. Prin urmare, în vremurile vechi, stelele trebuiau să-i spună omului când să fie celebrate Paştile, pentru că în acea perioadă din an întreg Pământul se deschide Cosmosului. Atunci trebuia să se apeleze la scrierea cosmi-că, atunci omul trebuia să-şi dea seama că el nu e doar o fiinţă pământească şi că în timpul sărbătorii de primăvară a Paştilor e necesar ca el să se deschidă depărtărilor cosmice.

Te doare cu adevărat sufletul când vezi cum aceste gânduri grandioase ale unei epoci apuse, care, în ceea ce priveşte asemenea gânduri, era mai măreaţă decât cea actuală, sunt discutate, aşa cum se face de vreo douăzeci-douăzeci şi cinci de ani, când vezi că tot soiul de oameni

care cred că vor binele omenirii discută în legătură cu fixarea Paştilor la o dată anume; ei sunt de părere că această sărbătoare n-ar trebui să fie atât de mobilă, şi că ea ar trebui fixată, cel puţin, în prima duminică a lunii aprilie, deci, într-un mod exterior, cu totul abstract. Am fost nevoit să ascult unele discuţii în cursul cărora se atrăgea atenţia asupra faptului că acest caracter mobil al Paştilor aduce dezordine în registrele de conturi ale marilor magazine şi că afacerile ar avea un curs mult mai bine reglementat dacă Paştile ar fi fixate în mod riguros. Te doare sufletul, cum am spus, să vezi ce străină de lume a devenit această civilizaţie, care-şi închipuie că e practică, fiindcă o asemenea propunere e lucrul cel mai nepractic din câte se pot imagina; nepractică, deoarece această civilizaţie e în stare să pună bazele unei activităţi practice pentru o zi, dar nu pentru un secol. Poate pune bazele activităţii practice pentru un secol numai ceea ce este în acord cu universul. Dar atunci cursul anului trebuie să-i poată atrage atenţia omului în fiecare moment asupra trăirii împreună cu întregul Cosmos.

Pe măsură ce primăvara trece şi se apropie vara, Pământul îşi pierde tot mai mult spiritualitatea din interiorul lui. Această spiritualitate, spiritele elementare, ies din sfera pământească şi intră în cea extrapământească, ajungând cu totul sub influenţa lumii cosmice, planetare. În aceasta consta odinioară actul cultic nespus de profund care se celebra în anumite lăcaşuri de misterii în miezul verii, în perioada în care noi aşezăm astăzi sărbătoarea Sânzienelor. Sărbătoarea Sânzienelor, celebrată în miezul verii, era odinioară vremea în care iniţiaţii, preoţii acelor lăcaşuri de misterii în care serbările de Sânziene erau celebrate în sensul lor originar, se simţeau adânc pătrunşi de acest gând: Ceea ce în miezul iernii, la solstiţiul de iarnă,

trebuia să cauţi, privind prin pătura de zăpadă ce devenise transparentă din punct de vedere spiritual, în interiorul Pământului, găseşti acum îndreptându-ţi privirile sufleteşti spre exterior. Iar fiinţele elementare, care în timpul iernii, în sânul Pământului, sunt determinate de ceea ce există în străfundurile Pământului, acum sunt determinate de către planete. În timpul verii, tu afli de la fiinţele pe care iarna ai fost nevoit să le cauţi în Pământ, trăirile lor cu planetele. – Şi, după cum de obicei omul îşi percepe procesul respirator în mod inconştient, ca pe ceva care ţine de existenţa lui, tot astfel odinioară omul simţea că existenţa lui face parte din ciclul anual – din spiritualul care aparţine Pământului. În timpul iernii, el căuta în străfundurile Pământului fiinţele elementare ale naturii care erau înrudite cu el; în timpul verii, le căuta în înalturile norilor. El le găsea în străfundurile Pământului străbătute şi pătrunse lăuntric cu viaţă, de către propriile forţe pământeşti, în unire cu ceea ce forţele lunare lăsaseră în Pământ; el le găsea în miezul verii dăruite întinderilor universului.

Iar când miezul verii e pe sfârşite, Pământul reîncepe să-şi inspire spiritualul, astfel încât, de la Sânziene încoace, când Pământul îşi inspiră spiritualul, se pregăteşte din nou acea perioadă în care Pământul îşi va purta spiritualul în el însuşi.

Astăzi, omul este prea puţin dispus să-şi îndrepte atenţia spre acest proces de inspiraţie şi expiraţie al Pământului. Respiraţia umană este mai mult un proces fizic, respiraţia Pământului este un proces spiritual, este ieşirea entităţilor elementare ale Pământului în spaţiile cosmice şi o coborâre a acestor entităţi elementare în Pământ. Dar, exact la fel cum omul trăieşte, în economia internă a vieţii sale, procesele care au loc în circulaţia

sângelui său, tot astfel trăieşte el ca fiinţă umană completă şi ciclul anual.

La fel cum rotirea sângelui în interior are o importanţă esenţială pentru existenţa sa, tot aşa – într-un sens mai larg – este esenţială pentru existenţa de om această rotire a entităţilor elementare care se ridică de la Pământ spre cer şi iarăşi se întorc pe Pământ. Numai modul său grosolan de a simţi îl împiedică pe omul de astăzi să presimtă ce anume din propria sa fiinţă e dependent de acest mers exterior de-a lungul anului [Nota 25]. Dar prin faptul că omul va fi nevoit, în decursul timpului, să se străduiască în sensul asimilării acelor reprezentări pe care i le oferă ştiinţa spirituală, pe care i le dă cunoaşterea suprasensibilă în general, prin faptul că va fi nevoit să dezvolte acea activitate interioară de care are nevoie pentru a face să fie cu adevărat prezente în fiinţa lui lăuntric-sufletească rezultatele spiritual-ştiinţifice încredinţate lui, o asemenea asimilare a rezultatelor spiritual-ştiinţifice va face ca şi facultatea sa de a simţi să devină mai subtilă. Acesta este lucrul la care ar trebui să vă aşteptaţi cu toţii de la adâncirea în cunoaşterea suprasensibilă despre care vorbeşte antroposofia. Dacă dvs. citiţi o carte antroposofică, sau chiar un ciclu de conferinţe, să zicem, în aşa fel încât cititul dvs. se desfăşoară la fel de abstract ca şi cititul unei alte cărţi, atunci nici nu e nevoie să mai citiţi literatură antroposofică. Vă sfătuiesc, în acest caz, să citiţi mai bine nişte cărţi de bucate sau nişte manuale tehnice sau alte lucruri de acest fel, fiindcă vă veţi alege cu mai mult, sau citiţi un îndrumător din care învăţaţi cum să faceţi afaceri în condiţiile cele mai avantajoase. Are sens să citiţi cărţi antroposofice sau să audiaţi conferinţe de antroposofie numai dacă vă daţi seama că, pentru a primi în dvs.

asemenea rezultate, trebuie să vă creaţi o altă dispoziţie interioară decât în cazul altor rezultate. Acest lucru reiese deja din faptul că oamenii care se cred în ziua de astăzi deosebit de deştepţi, consideră că literatura antroposofică e o aiureală. Ei da, ei chiar trebuie că au motive s-o considere o aiureală. Motivele sunt exprimate cam aşa: Toate celelalte ramuri ale cunoaşterii spun altceva, toate ne prezintă lumea altfel. Doar nu putem coborî până acolo încât să-i lăsăm pe aceşti antroposofi să vină şi să ne prezinte lumea cu totul altfel! – Da, ceea ce intră în lume sub formă de rezultate ale cercetării antroposofice este într-adevăr altfel, în comparaţie cu ceea ce ni se spune în altă parte. Sunt nevoit să spun: Politica pe care o duc câteodată unii dintre prietenii noştri, care încearcă să facă plăcută antroposofia în faţa lumii spunând că de fapt nu există nici un fel de contradicţii între rezultatele ei şi părerile banale ale celorlalţi: nu putem considera juste asemenea tendinţe, chiar dacă le întâlnim mereu. Este necesară o altă atitudine, o cu totul altă orientare a sufletului, dacă vrem să considerăm că ceea ce spune antroposofia este cu adevărat plauzibil, de înţeles, inteligent şi nu o aiureală.

Dar dacă ne cucerim această altă orientare, după un timp nu numai intelectul uman va fi trecut printr-o transformare, ci şi „inima" umană; ea va avea o sensibilitate mai subtilă, această inimă. Şi inima nu va mai simţi iarna doar în sensul că atunci ne îmbrăcăm paltonul, pentru că se face frig, ea nu va mai simţi vara doar în sensul că atunci renunţăm la o întreagă serie de haine, fiindcă se face iarăşi cald, ci de-a lungul anilor ea va percepe acele treceri subtile care au loc în existenţa Pământului de la zăpada şi gerul iernii la perioada toridă din miezul verii. Şi noi vom învăţa să simţim cursul anului

aşa cum simţim manifestările unei fiinţe vii, însufleţite. Ba, printr-un studiu just al antroposofiei, ne putem aduce inima până acolo unde va putea simţi cum anul ne vorbeşte la fel de real ca sufletul unui prieten, care ne sfătuieşte să facem sau nu un anumit lucru. La fel cum din cuvintele acestui suflet de prieten putem simţi pulsaţia caldă a unei fiinţe însufleţite, care, într-adevăr, ne vorbeşte altfel decât ceva neînsufleţit, fără viaţă, şi natura, la început mută, va putea începe să-i vorbească omului, de parcă acum s-ar trezi la viaţă. Omul va învăţa să simtă că în ciclul anual există un suflet, un suflet în evoluţie, el va învăţa să-şi aţintească auzul la ceea ce are anul de spus, ca la o mare fiinţă vie, pe când de obicei el are de-a face în viaţa lui cu nişte fiinţe vii mici, el va învăţa să se situeze în întregul Cosmos viu. Dar când vara se sfârşeşte şi începe toamna, când se apropie iarna, tocmai prin aceasta din natură îi va vorbi ceva deosebit.

Cine îşi însuşeşte treptat facultatea subtilă de a percepe natura, aşa cum am încercat s-o caracterizez – şi antroposoful va remarca după un timp că acesta poate fi rezultatul strădaniilor sale antroposofice, pentru simţirea sa, pentru inima sa –, va învăţa să facă această distincţie: O conştienţă a naturii care ia naştere în timpul primăverii şi al verii, şi o conştienţă de sine propriu-zisă, care se simte bine în timpul toamnei şi al iernii: când vine primăvara, Pământul dezvoltă viaţa sa ce răsare şi creşte. Iar cine posedă sentimentul just faţă de această viaţă ce răsare şi creşte, cine lasă să vorbească în el ceea ce există în timpul primăverii – nu e necesar să fim conştienţi de toate acestea, ele vorbesc vieţii umane depline şi în subconştient –, cine posedă toate acestea, nu spune doar atât: Floarea înfloreşte, planta germinează –, ci el simte cu adevărat că e dăruit naturii, în aşa fel încât poate să spună: Eul meu

înfloreşte în floare, eul meu germinează în plantă. – Conştienţa naturii ia naştere prin faptul că învăţăm să trăim împreună cu ceea ce se dezvoltă în viaţa ce răsare şi creşte. A putea să germinezi împreună cu planta, a putea să înfloreşti împreună cu planta, a putea să rodeşti împreună cu planta: aceasta înseamnă ieşirea omului din interiorul fiinţei sale şi aceasta înseamnă contopirea lui cu natura exterioară. A dezvolta spiritualitate nu înseamnă, vă rog să mă credeţi, a deveni nişte oameni abstracţi. A dezvolta spiritualitate înseamnă a putea urmări spiritul în urzirea şi devenirea lui. Iar dacă omul, înflorind împreună cu floarea, germinând împreună cu germenele, rodind împreună cu roadele, dezvoltă prin proprie activitate, de-a lungul primăverii şi al verii, în sentimentul său mai subtil faţă de natură, acest simţ al naturii, prin aceasta el se pregăteşte să trăiască tocmai în miezul verii într-o stare de dăruire faţă de univers, faţă de cerul înstelat. Şi atunci fiecare licurici va fi ca un fel de revelare misterioasă a vieţii cosmice; atunci fiecare suflare din atmosferă va fi, în miezul verii, o manifestare a vieţii cosmice în sânul celei pământeşti.

Pe urmă însă, când Pământul inspiră din nou şi dacă am învăţat să simţim împreună cu natura, să înflorim cu florile, să germinăm cu germenii, să rodim cu roadele, nu vom putea face altfel – fiindcă am învăţat să fim cu propria noastră fiinţă în natură – decât să trăim, de asemenea, viaţa toamnei şi a iernii. Cine a învăţat să trăiască împreună cu natura va reuşi să şi moară împreună cu natura. Cine a învăţat să trăiască împreună cu natura în primăvară, va învăţa şi să moară împreună cu natura în timpul toamnei. Şi aşa este, ajungem, pe o altă cale, să avem din nou sentimentele care-l însufleţeau odinioară atât de lăuntric pe preotul lui Mithras, în felul descris în aceste zile. Preotul lui Mithras simţea cursul anului în propriul

său trup. Așa ceva nu mai este adecvat omenirii moderne. Dar așa ceva trebuie să devină în viitorul apropiat din ce în ce mai adecvat omenirii moderne, și antroposofii trebuie să fie pionierii acestui mod de a trăi, de a trăi împreună cu ciclul anotimpurilor, de a putea trăi împreună cu primăvara, de a putea muri împreună cu toamna.

Dar omul nu trebuie să moară. Omul nu are voie să se lase copleșit. El poate să trăiască împreună cu natura ce răsare și crește, el poate să dezvolte în contact cu ea o conștiență a naturii. Dar dacă el trăiește moartea împreună cu natura, atunci această trăire împreună cu natura este îndemnul de a opune acestei morți, în interiorul lui, forțele creatoare ale propriei sale ființe. Atunci în el va răsări și va crește spiritual-sufletescul, conștiența de sine propriu-zisă, și el va deveni în gradul cel mai înalt, printr-o trăire interioară, trezitorul propriei sale conștiențe de sine, dacă trece în timpul toamnei și al iernii prin moartea naturii. Și în acest fel devine omul, în acest fel se autometamorfozează el în cursul anului, prin faptul că trăiește: conștiența naturii – conștiența de sine. Și atunci, dacă trăiește și el moartea naturii, trebuie să se trezească forța de viață interioară. Când natura își primește din nou în sânul ei ființele elementare, forța vieții interioare a omului trebuie să devină trezire a conștienței de sine.

Forțe mihaelice – acum omul le simte din nou! Imaginea luptei lui Mihael cu balaurul s-a născut odinioară, în vechile vremuri ale clarvederii, pe baza unor cu totul alte premise. Acum însă, când înțelegem în modul cel mai viu: conștiență a naturii – conștiență de sine, primăvară, vară, toamnă și iarnă, la sfârșitul lunii septembrie în fața omului se ivește aceeași forță care face să devină prezent pentru el ceea ce – dacă trece prin moartea naturii – urmează să se dezvolte, înălțându-se din acest mormânt, drept forță biruitoare, care aprinde în interiorul omului,

pentru ca să se facă lumină, conştienţa de sine adevărată, puternică. Acum este din nou aici Mihael, învingătorul balaurului.

Aşa trebuie să pătrundă în inima umană, foarte simplu, cunoştinţele antroposofice, cunoaşterea antroposofică. Iar calea merge de la reprezentările noastre seci, abstracte, dar exacte, într-acolo unde cunoaşterea vie primită în inimă ne pune iarăşi în faţă ceva care este la fel de viu ca şi, în vremurile vechi, minunata imagine a lui Mihael în luptă cu balaurul. Cu aceasta, în faţa sufletelor noastre se înalţă din nou, drept concepţie despre lume, altceva decât nişte noţiuni abstracte. Să nu credeţi că asemenea trăiri rămân fără urmări pentru existenţa globală a omenirii pe Pământ. Am descris adeseori, în cadrul întâlnirilor noastre antroposofice, şi aici, la Viena, felul cum omul se transpune în conştienţa nemuririi, în conştienţa existenţei prepământeşti. Am vrut să vă arăt, tocmai cu ocazia acestei întâlniri, cum poate primi omul în inima lui, din lumea spirituală – dar acum într-un sens cu totul concret –, forţa spirituală. Cu adevărat, nu e suficient să spunem la modul general, în sens panteist sau în alt fel, că la baza realităţilor exterioare se află şi un spirit. Aşa ceva ar fi exact ca şi cum cineva s-ar mulţumi să spună: Omul are un spirit. – Dar ce înseamnă a nu şti să spui decât: Omul are un spirit? Spiritul are un sens pentru noi numai dacă spiritul ne vorbeşte în amănuntele concrete, dacă ni se revelează, în fiecare clipă, în detalii concrete, dacă ne poate da mângâiere, înălţare sufletească, bucurie. Spiritul panteist din speculaţia filosofică nu are absolut nici un sens. Numai spiritul viu, care ne vorbeşte din natură la fel cum ne vorbeşte sufletul uman dintr-un om, numai el este acela care poate să-şi facă intrarea în inima noastră, însufleţindu-ne şi înălţându-ne sufleteşte.

Dar această inimă umană va putea dobândi atunci şi pentru existenţa Pământului, dintr-o asemenea cunoaştere, transformată în inimă, acele forţe de care omenirea are nevoie tocmai pentru viaţa socială. În cursul ultimelor trei-patru secole, omenirea s-a obişnuit să privească întreaga existenţă umană recurgând la reprezentări abstracte, intelectuale. Iar acum, când ea se vede pusă în faţa marilor probleme ale haosului social, oamenii ar vrea să rezolve şi problemele sociale cu ajutorul acestui intelectualism. Dar cu intelectualismul ei nu vor produce niciodată altceva decât himere. Pentru ca cineva să-şi poată spune cuvântul în domeniul vieţii sociale, e necesar ca el să aibă o inimă umană întreagă. Dar aşa ceva nu poate să existe dacă omul nu-şi găseşte legătura sa cu Cosmosul, şi anume, cu conţinutul spiritual al Cosmosului. Zorile unei rezolvări necesare a problemelor sociale din momentul de faţă vor răsări în clipa în care inimile umane îşi vor însuşi o conştienţă spirituală, acea conştienţă spirituală care se compune din transformarea conştienţei naturii: conştienţa de primăvară şi vară, în conştienţă de sine: conştienţa de toamnă şi iarnă. Într-un sens mai adânc, de exemplu, nu conţinutul intelectual al problemei sociale, ci forţa de care are nevoie problema socială, depinde de faptul că un număr suficient de mare de oameni vor putea primi sau nu în interiorul lor asemenea impulsuri spirituale.

E necesar să aducem toate acestea în faţa inimii umane, dacă ne gândim că celor trei sărbători, care-şi au reflexul în Crăciun, Paşti, Sânziene, trebuie să li se alăture sărbătoarea toamnei, sărbătoarea lui Mihael. Ar fi frumos, nespus de frumos, dacă această sărbătoare a lui Mihael ar putea fi celebrată la sfârşitul lunii septembrie, cu întreaga forţă a inimii umane. Dar nu e voie ca ea să fie celebrată în sensul organizării unor festivităţi care să se desfăşoare sub

forma unor sentimente abstracte; pentru celebrarea unei sărbători a lui Mihael e nevoie de oameni care să simtă în mod plenar în sufletele lor tot ceea ce poate să pună în mişcare în interiorul omului conştienţa spirituală. Căci: cum se situează Paştile printre sărbătorile anului? Paştile sunt o sărbătoare a învierii. Ele ne aduc aminte de acea înviere care a avut loc în cadrul Misterului de pe Golgota prin coborârea Spiritului Solar Christos într-un trup uman. Mai întâi moartea, apoi învierea, pentru perceperea exterioară a Misterului de pe Golgota. Cine înţelege Misterul de pe Golgota în acest sens, priveşte în această cale a mântuirii moartea şi învierea. Şi poate că el spune atunci în sufletul lui: Eu trebuie să mă unesc în inima mea cu Christos, care este biruitorul morţii, pentru a găsi în moarte învierea. – Dar Creştinismul nu se încheie o dată cu tradiţiile ce se leagă de Misterul de pe Golgota, el trebuie să meargă mai departe. Inima umană se interiorizează în decursul timpului, şi omul are nevoie, pentru această sărbătoare care-i pune în faţa ochilor moartea şi învierea lui Christos, de cealaltă sărbătoare, prin care ciclul anual îi apare omului interiorizat, în aşa fel încât el poate găsi mai întâi în ciclul anual învierea sufletului, astfel încât el va trebui să conducă mai întâi sufletul spre înviere, pentru ca acesta să poată trece în mod demn prin poarta morţii. Paştile: mai întâi moarte, apoi înviere; Mihaeli: mai întâi învierea sufletului, apoi moartea.

Şi astfel, Mihaeli devine o sărbătoare a Paştilor inversată. De Paşti, omul sărbătoreşte învierea lui Christos din moarte. De Mihaeli, omul trebuie să simtă cu întreaga intensitate a sufletului: Dacă nu vreau să dorm ca un om pe jumătate mort, în aşa fel încât să-mi găsesc estompată conştienţa de sine între moarte şi o nouă naştere, dacă vreau să trec într-o claritate deplină prin poarta morţii,

atunci, ca să pot face aceasta, trebuie să-mi trezesc sufletul din moarte prin propriile mele forţe. – Mai întâi trezire a sufletului, apoi moarte, pentru ca în moarte să poată fi sărbătorită apoi acea înviere pe care omul o celebrează în interiorul propriei sale fiinţe.

Aş dori ca aceste conferinţe să fi contribuit măcar cu puţin la clădirea podului dintre cunoştinţele pur intelectuale ale antroposofiei şi ceea ce poate fi antroposofia în inimile umane. Atunci eu mă voi bucura foarte mult şi în viitor mă voi gândi cu drag tocmai la ceea ce am avut ocazia să discutăm în cursul acestor conferinţe, în cursul acestor conferinţe pe care cu adevărat nu le-am adresat intelectului dvs., ci inimii dvs. şi prin care am vrut să atrag atenţia, într-un mod neobişnuit pentru epoca noastră, asupra impulsurilor sociale de care omenirea are astăzi imperioasă nevoie. Noi vom avea în omenire o dispoziţie adecvată pentru impulsuri sociale de-abia printr-o asemenea aprofundare lăuntrică a ceea ce am numit aici „inimă” /Gemüt/. Acesta este lucrul care apare cu deosebită intensitate în faţa sufletului meu, acum, când trebuie să închei aceste conferinţe pe care le-am ţinut aici, în faţa dvs., dragi austrieci, dintr-o reală nevoie interioară a inimii.

NOTE

Textele folosite: Conferinţele au fost stenografiate şi transpuse de stenografi în scrierea obişnuită. De aici provine textul tipărit în cartea de faţă. Conferinţele intitulate „Ciclul anului" au fost notate de Helene Finck, stenografă de profesie, care, din anul 1917, a notat cu regularitate conferinţele, din însărcinarea lui Rudolf Steiner. Conferinţele cu titlul „Antroposofia şi inima umană" au fost notate de Walter Vegelahn, un stenograf amator destoinic, care, mai ales în anii dinaintea primului război mondial, a notat un mare număr de conferinţe şi ale cărui stenograme sunt, în general, demne de încredere.

Lucrările lui Rudolf Steiner din cadrul Ediţiei Operelor Complete (GA) sunt indicate la Trimiteri cu numărul bibliografic respectiv. Vezi şi tabelul de la sfârşitul volumului.

1. *Cuvintele lui Pavel*: I Cor. 15, 14.
2. *Misteriile chtonice*: Misteriile adâncurilor Pământului.
3. *Impulsul tripartiţiei în viaţa socială*: Comp. Rudolf Steiner, ***Conferinţe referitoare la tripartiţia organismului social şi la situaţia epocii 1515-1921***, GA 24.
4. *Sare, mercur, fosfor*: de exemplu, la Jakob Böhme. Vezi Rudolf Steiner, ***Mistica în zorii vieţii spirituale moderne...***, GA 7.
5. *„Eu cânt cum cântă pasărea"*: Goethe în „Der Sänger".
6. *Es „grunelt"*, în „Faust" II, act 2, golfurile stâncoase ale Mării Egee.
7. *Unele dintre lucrurile pe care am avut ocazia să le mai prezint... la ultimul Crăciun*: vezi „Comuniunea spirituală a omenirii", în ***Legătura lumii stelare cu omul***

şi a omului cu lumea stelară – Comuniunea spirituală a omenirii, GA 219.

8. *Maximele înţelepţilor greci*: Acestea erau înscrise în sanctuarul din Delphi. Comp. O. Willmann „Istoria idealismului", vol. 1, p. 245 şi urm.

9. *Vechiul cânt norvegian al lui Olaf*: Vezi „An Nou cosmic. Cântul lui Olaf Åsterson", Dornach 1981.

10. *„Faceţi aceasta în amintirea mea"*: Luca 22, 19; I Cor. 11, 24 şi 25."

11. Referitor la conferinţele cu titlul „Antroposofia şi inima umană": Rudolf Steiner a ţinut aceste conferinţe pentru membrii Societăţii Antroposofice din Austria, cu ocazia unei întâlniri organizate la Viena în scopul întemeierii Societăţii Antroposofice din Austria, care a putut avea loc la 1 octombrie. După întoarcerea de la Viena, el a relatat la 5 octombrie, la Dornach, despre toate festivităţile la care participase şi aminteşte ciclul „Antroposofia şi inima umană" în felul următor: „Congresul de la Viena, care tocmai s-a încheiat şi de la care vin acum, s-a desfăşurat într-un mod cu totul satisfăcător. Au fost prezentate două conferinţe publice, la 26 şi 29 septembrie, care au atras un auditoriu foarte numeros. Prima conferinţă s-a ocupat de antroposofie ca imperativ al epocii, iar a doua de importanţa moral-religioasă a antroposofiei. Apoi am avut ocazia de a prezenta patru conferinţe pentru membrii ramurii Societăţii Antroposofice, în cadrul acestui congres, în care am vorbit despre legătura antroposofiei cu inima umană; aici s-au revărsat unele dintre lucrurile care au fost deja explicate aici, din cele mai diferite puncte de vedere: importanţa şi posibilitatea unei reînnoiri a sărbătorii Mihaeli."

12. *Ieri, în cadrul conferinţei publice*: „Antroposofia şi atitudinea etic-religioasă a omului în viaţă”, în ***Ce a vrut Goetheanumul şi ce trebuie să facă antroposofia?***, GA 84.

13. *Dr. Ludwig Staudenmaier*, n. 1865. „Magia ca ştiinţă experimentală a naturii”, ed. a 2-a, Leipzig 1922, p. 24-25.

14. *Johannes Peter Müller*, 1801-1858, naturalist, întemeietorul şcolii fizico-chimice în fiziologie, s-a ocupat de anatomia comparată.

15. *La Penmaenmawr*: Vezi ***Cunoaştere iniţiatică. Evoluţia spirituală şi fizică a lumii şi omenirii în trecut, prezent şi viitor, din punctul de vedere al antroposofiei***, GA 227.

16. *Preoţi druizi*: Comp. „Piatra druidică”, redare în culori a unei schiţe în pastel realizată de Rudolf Steiner, GA K 54. 18, Dornach 1964.

17. *Adam Smith*, 1723-1790, economist naţional englez.

18. *Karl Marx*, 1818-1883, întemeietorul socialismului ştiinţific.

19. *Gustav Theodor Fechner*, 1801-1887, naturalist şi filosof. Vezi scrierea sa „Profesorul Schleiden şi Luna”, Leipzig 1856.

20. *Matth. Jakob Schleiden*, 1804-1881, botanist, a descoperit în 1838 structura celulară a plantelor.

21. *Immanuel Kant*, 1724-1804.

22. *Pierre Simon Laplace*, 1749-1827, astronom şi matematician francez.

23. *Dacă facem în faţa copiilor experimentul*: E vorba de aşa-numitul experiment al lui Plateau, dezvoltat de fizicianul J. A. F. Plateau (1810-1883). Comp. descrierea făcută de Vincenz Knauer în prelegerile sale pe tema

„Problemele principale ale filosofiei", Viena şi Leipzig 1892, p. 281.

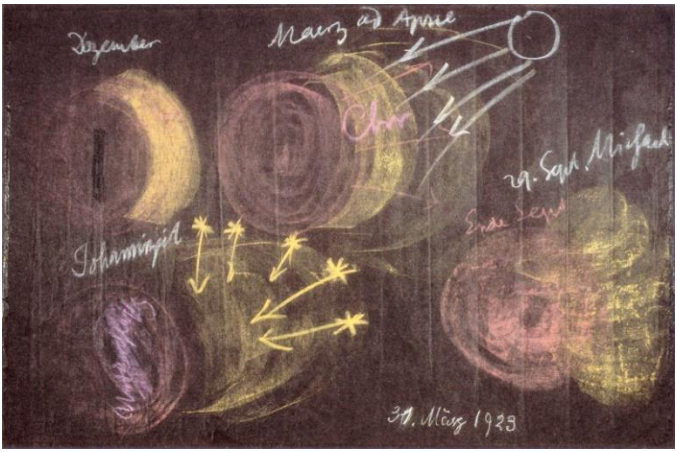
24. *Bagatele, în alte domenii*: Devalorizarea banilor în anii de după război.

25. *Despre acest mers exterior de-a lungul anului*: Comp. ***Calendar sufletesc antroposofic***. Drumul sufletului de-a lungul ciclului anual, Dornach 1982, GA 40.

DESENELE LA TABLĂ

Desenele şi notaţiile originale de pe tablă, făcute de Rudolf Steiner în cadrul conferinţelor, s-au păstrat începând din toamna anului 1919, deoarece la dorinţa auditorilor tabla a fost acoperită cu hârtie neagră, care s-a putut păstra ulterior. De multe ori lui Rudolf Steiner îi stăteau la dispoziţie două sau chiar trei table pregătite în felul acesta. În urma unei conferinţe, desenele executate cu creta albă sau colorate erau fixate pe hârtie, datate şi păstrate. În cadrul Ediţiei Complete Rudolf Steiner („Rudolf Steiner Gesamtausgabe"), ele se găsesc, drept completări la conferinţe, în seria Rudolf Steiner, *Desene la tablă de la conferinţe* («Wandtafelzeichnungen zum Vortragswerk»), GA K 58/1 – 58/30, reproduse fotografic la dimensiuni micşorate.

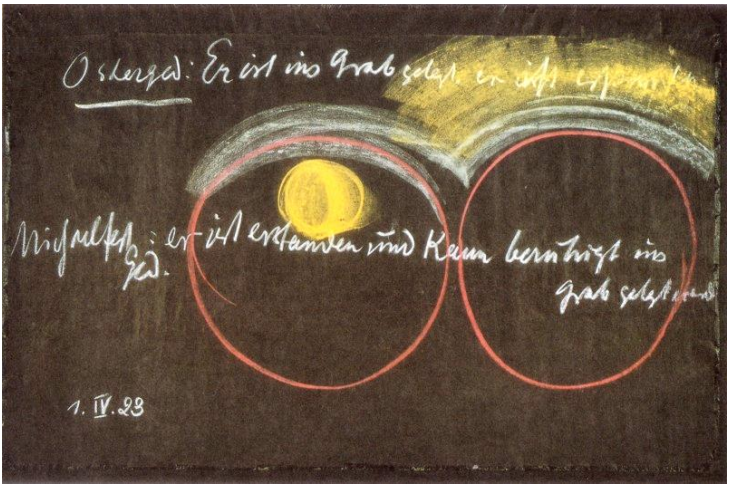
Desenele şi notaţiile la tablă făcute de Rudolf Steiner pe parcursul acestui ciclu de conferinţe se gasesc în volumul XII (GA K58/12), împreună cu desenele aferente ciclulrilor de conferinţe GA 221, 222, 224 şi 225.

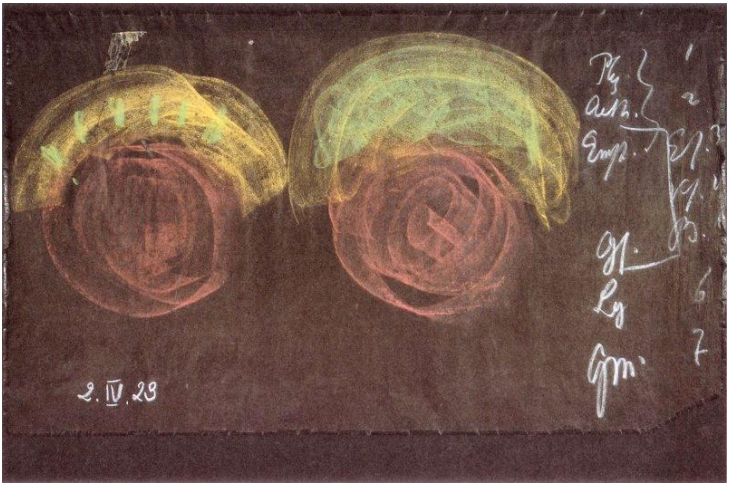
- Tabla 1
- Conferința 1 — Dornach, 31 martie 1923

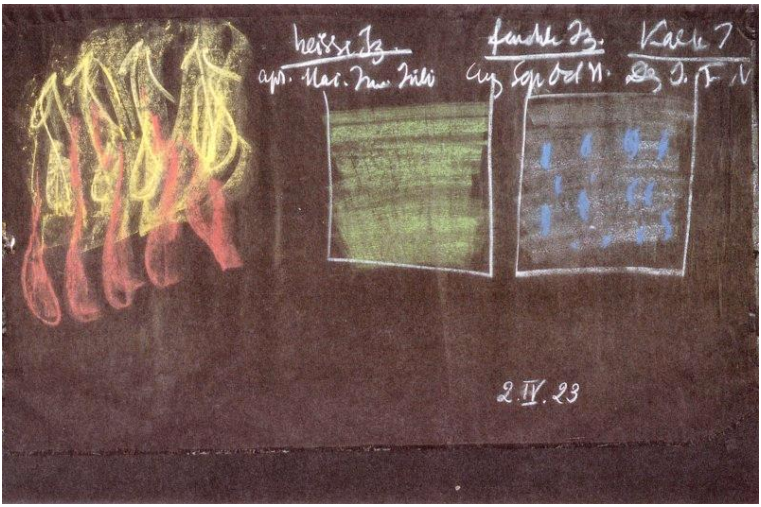
- Tabla 2
- Conferința 1 — Dornach, 31 martie 1923

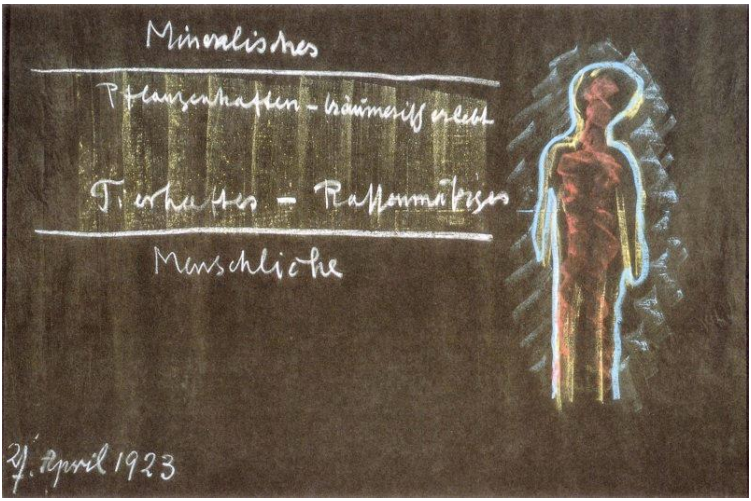
- Tabla 3
- Conferința 2 — Dornach, 1 aprilie 1923

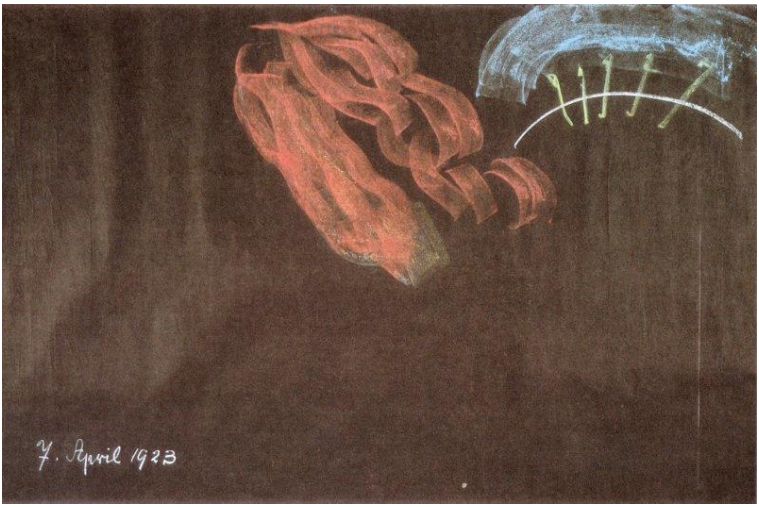
- Tabla 4
- Conferința 3 — Dornach, 2 aprilie 1923

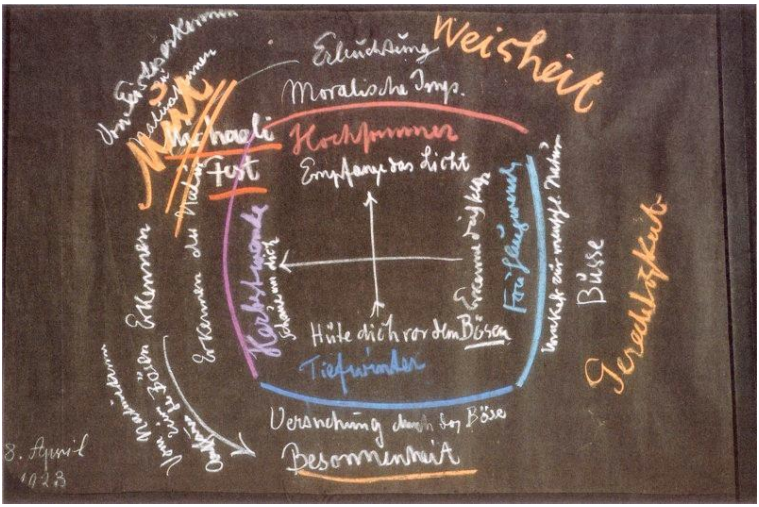
- Tabla 5
- Conferința 3 — Dornach, 2 aprilie 1923

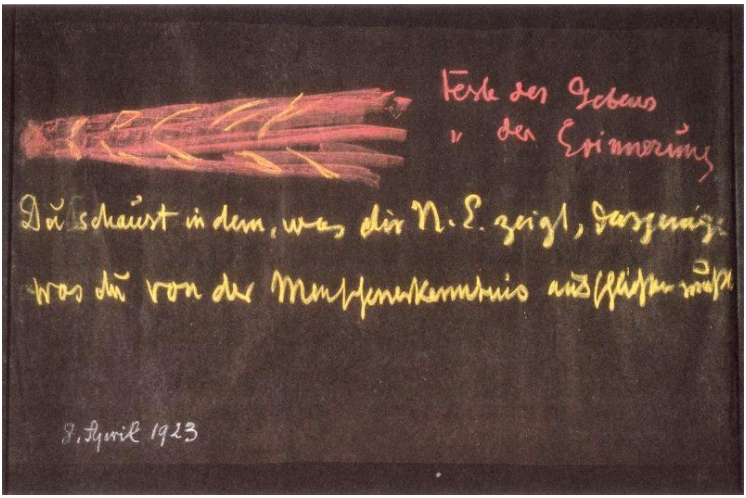
- Tabla 6
- Conferința 4 — Dornach, 7 aprilie 1923

- Tabla 7
- Conferința 4 — Dornach, 7 aprilie 1923

- Tabla 8
- Conferința 5 — Dornach, 8 aprilie 1923

- Tabla 9
- Conferința 5 — Dornach, 8 aprilie 1923

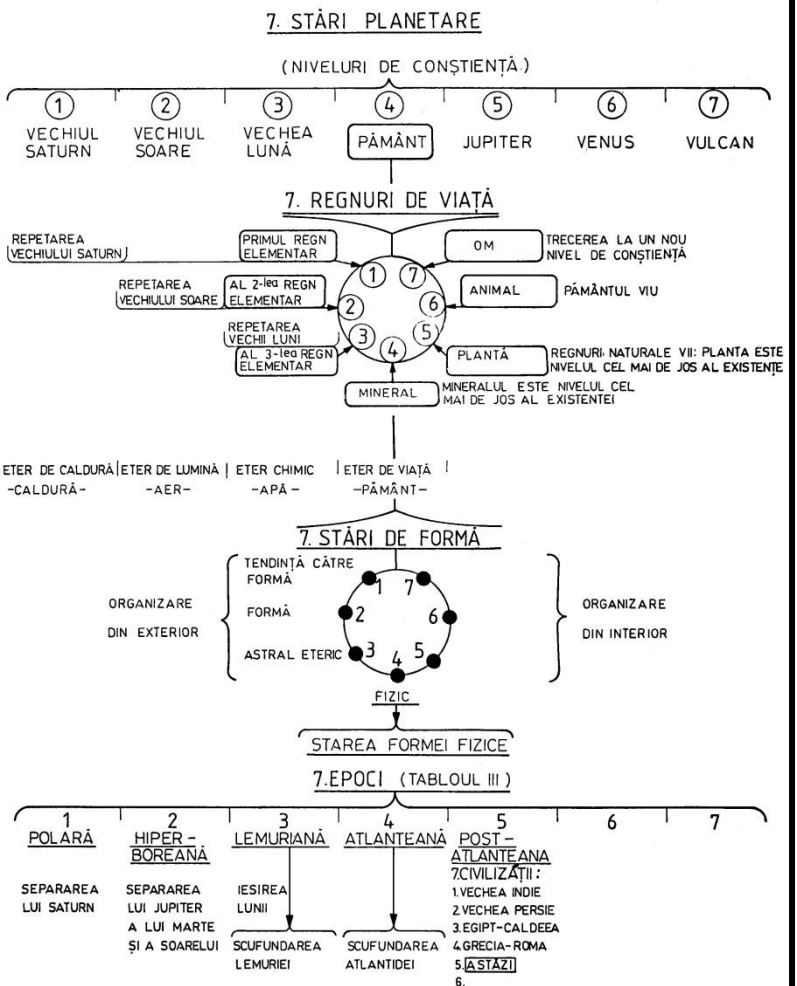
EPOCI DIN ISTORIA PĂMÂNTULUI ȘI PERIOADE GEOLOGICE

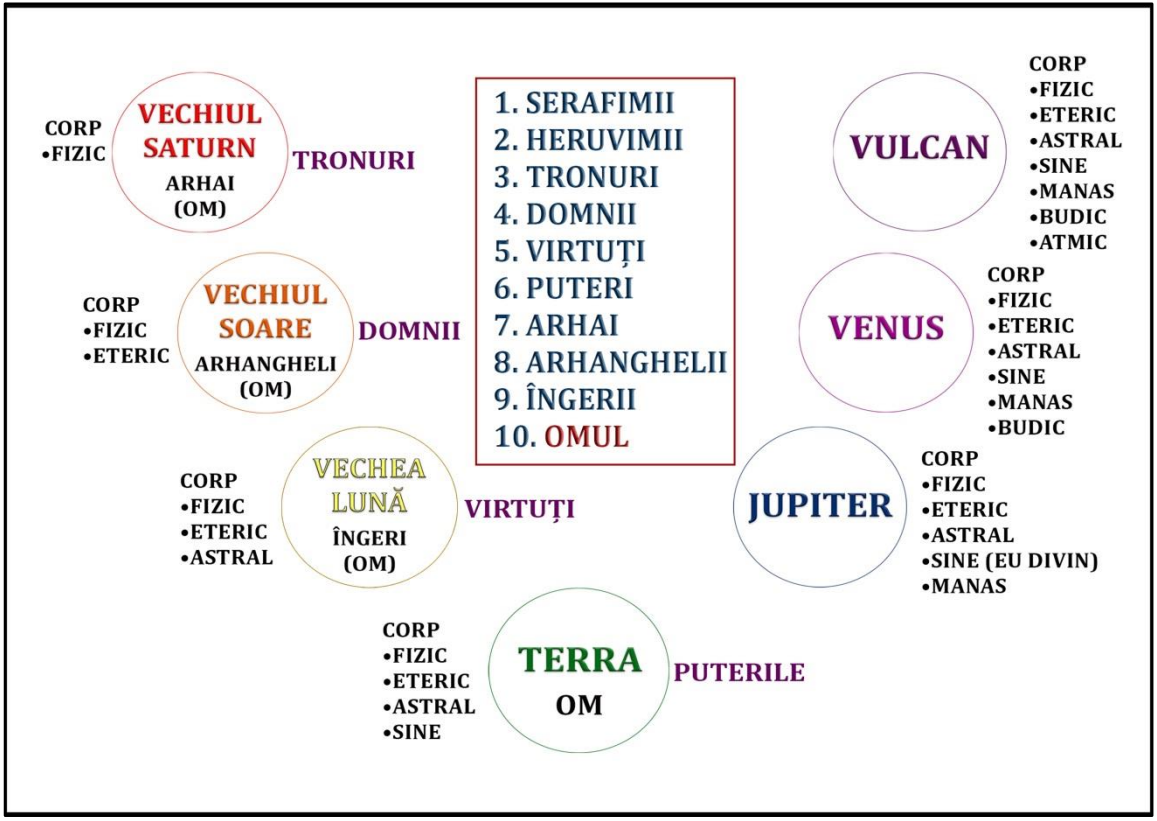
(cf. G. WACHSMUTH – Die Entwicklung der Erde)

REPETAREA FAZELOR MAI VECHI LA UN NIVEL SUPERIOR	ERA	ÎMPĂRȚIREA ÎN EPOCI			FAUNA	FLORA	FORMAREA ȘI STRUCTURA PĂMÂNTULUI
REPETAREA VECHIULUI SATURN	FAZE COSMICE	1. EPOCA POLARĂ		Stadii cosmice preliminare ale formării sistemului solar			
				Formarea sferei și a corpului lui Saturn			Diferențierea prin contracție a sferelor planetare
REPETAREA VECHIULUI SOARE		2. EPOCA HIPERBOREANĂ		Formarea sferei și a corpului lui Jupiter Formarea sferei și a corpului lui Marte Separarea Pământului și a Soarelui Pământul, organism planetar (înglobând și Luna) începe să evolueze în jurul Soarelui			
REPETAREA VECHII LUNI	PALEOZOIC	3. EPOCA LEMURIANĂ	INCEPUT	Epocă vitalizată Biosfera generatoare Diferențierea învelișurilor și a nucleului Archaic	Procese de schimb în atmosferă. Compuși albuminoizi Coloizi – suspensii		Formarea straturilor periferice. Atmosfera (TABLOU IV)
REPETAREA EPOCII POLARE ÎN EPOCA LEMURIANĂ					Primele forme animale și vegetale în atmosfera vitalizată.		Precipitare de substanțe primitive, viitoare roci primare
REPETAREA EPOCII HIPERBOREENE ÎN EPOCA LEMURIANĂ				Diferențierea internă și formarea straturilor Cambrian Silurian Devonian	Nevertebrate marine Trilobiți. Brahiopode. Corali. Pești primitivi Înmulțirea cochiliilor calcaroase	Forme vegetale primitive între două ape, alge, varec. Primele plante de uscat.	Sedimentare. Tendința de formare a unei suprafețe terestre plastice. Atmosferă apoasă și caldă.
MIJLOCUL EPOCII LEMURIENE			MIJLOC	Carbonifer	Amfibii	Ferigi Criptogame Lycopode	Cutarea suprafeței terestre (climat tropical în emisfera nordică)
				Permian Triasic	Reptile	Păduri de conifere	(Tendință puternică dar trecătoare de durificare)
SFÂRȘITUL EPOCII LEMURIENE	MEZOZOIC		SFÂRȘIT	Jurasic	Archeopterix Animale uriașe Saurieni Mamifere inferioare	Ferigi arborescente	Ieșirea Lunii Purificarea atmosferei Puternice transgresiuni marine.
				Cretacic Scufundarea Lemuriei	Păsări cu dinți Saurieni	Primii arbori foioși și plante cu flori angiosperme	Mobilitate reînoită a suprafeței terestre. Scufundarea Lemuriei
EPOCA ATLANTEANĂ	NEOZOIC (CENOZOIC)	4. EPOCA ATLANTEANĂ		1. Tertiar: Paleocen, Eocen 2. Oligocen 3. Miocen, Pliocen	Primele copitate sălbatice. Mamifere superioare Vite Primate	Continuarea diferențierii plantelor până la flora actuală.	Atmosferă caldă încă, dar în curs de răcire. Deformarea plastică a Pământului până în Cuaternar. (TABLOU VII, VIII, IX)
				4. ♍ Diluvium 5. Cuaternar 6. ♍♑ Glaciații (TABLOU XI) 7. ♏ Scufundarea Atlantidei	(Schelete umane) Nici o nouă specie, însă modificări geografice ale florei și ale faunei.		Glaciații Scufundarea Atlantidei
EPOCA POST-ANTLANTEANĂ		5. EPOCA POST-ATLANTEANĂ		1. ♋ Vechea Indie 2. ♊ Vechea Persie 3. ♉ Egipt-Caldeea 4. ♎ Grecia – Roma 5. ♓ Astăzi 6. ♒ 7. ♑	Actuală	Actuală	Creșterea căldurii și micșorarea căldurii pe Pământ (TABLOU XI)

STADII PRELIMINARE ȘI PERIOADE EVOLUTIVE IN ORGANISMUL COSMIC

(cf. G. WACHSMUTH – Die Entwicklung der Erde)

CORP
•FIZIC
VECHIUL SATURN
ARHAI (OM)
TRONURI
CORP
•FIZIC
•ETERIC
VECHIUL SOARE
ARHANGHELI (OM)
DOMNII
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
VECHEA LUNĂ
ÎNGERI (OM)
VIRTUȚI
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE
TERRA
OM
PUTERILE
1. SERAFIMII
2. HERUVIMII
3. TRONURI
4. DOMNII
5. VIRTUȚI
6. PUTERI
7. ARHAI
8. ARHANGHELII
9. ÎNGERII
10. OMUL
VULCAN
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE
•MANAS
•BUDIC
•ATMIC
VENUS
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE
•MANAS
•BUDIC
JUPITER
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE (EU DIVIN)
•MANAS